

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในประเพณีออกหว่า อำเภอแม่สะเรียง จังหวัด
แม่ฮ่องสอน

โดย
กัณฑ์นา ใจสุวรรณ

โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงวัฒนธรรม

ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๘

บทคัดย่อ

ชื่องานวิจัย : การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในประเพณีออกหว่า อำเภอมะเริ่ง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
ชื่อผู้ทำวิจัย : กันทนา ใจสุวรรณ
ปีที่ทำการวิจัย : ๒๕๕๘

การศึกษาเชิงคุณภาพนี้ เป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในประเพณีออกหว่า อำเภอมะเริ่ง จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีวัตถุประสงค์กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้จากการเลือกแบบเจาะจงจากกลุ่มผู้นำท้องถิ่น และกลุ่มประชาชนทั่วไป เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษา พบว่า ประเพณีออกหว่า คือ ประเพณีออกพรรษาของไทยในพุทธศาสนา ชื่อ ออกหว่า ได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยใหญ่ คำว่า “หว่า” มาจากคำว่า “วสา” หรือ “วสันต์” แปลว่าฤดูฝน ออกหว่า คือ การออกจากฤดูฝนซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกับ ออกพรรษา การใช้ชื่อประเพณีออกหว่าเริ่มต้นตั้งแต่ปี ๒๕๔๗ เป็นต้นมา ทั้งนี้เพื่อสร้างจุดขายด้านการท่องเที่ยวเนื่องด้วยประเพณีออกหว่าที่มีความโดดเด่นทางวัฒนธรรมและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่หาดูที่ไหนไม่ได้ในประเทศไทย ประเพณีออกหว่าเกิดจากความเชื่อและความศรัทธาในพระพุทธศาสนา เมื่อถึงวันขึ้น ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และแรม ๑ ค่ำเดือน ๑๑ ชาวอำเภอมะเริ่ง จะร่วมใจกันจัดทำราชวัติ และขุ่มราชวัติ ที่ประดับประดาด้วย ต้นกล้วย ต้นอ้อย ประทีปโคมไฟ ตุงจ่อง (ตุงไส้หมู) ไม้เกี้ยว จุดให้ความสว่างไสวในเวลากลางคืนจนถึงรุ่งเช้า ประหนึ่งว่าเป็นการต้อนรับพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้เสด็จนิวัติโลกมนุษย์ในวันออกพรรษาเหมือนในอดีตกาล พร้อมกันนี้ได้จัดให้มีพิธีทำบุญตักบาตรในเวลาตีสี่ถึง ๓ วัน ซึ่งสอดรับกับขุ่มราชวัติที่ได้จัดทำขึ้น ชาวอำเภอมะเริ่งเชื่อว่าการทำบุญตักบาตรเป็นกุศลอันแรงกล้า และสร้างความเป็นสิริมงคลให้กับตนเองและครอบครัว และในวันแรม ๑ ค่ำมีการจัดขบวนแห่เทียนแหง หรือการแห่เทียนพันเล่ม ในขบวนจะประกอบด้วย ต้นโคม ต้นเกี้ยวขนาดใหญ่ พร้อมกับขบวนหญิงชายที่แต่งกายในชุดชนเผ่าถือพานสิ่งของเครื่องไทยทาน อาทิเช่น ต้นผึ้ง หมากเบ็ง ต่อมก้อม กรวยดอกไม้ ๑,๐๐๐ กรวย รูปเทียน ๑,๐๐๐ เล่ม ในขบวนแห่ยังมีการแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน คือ การรำนก (รำกิ่งกะหร่า หรือ กิมนรี) การรำโต แสดงท่าทางการเต้นที่รื่นเริงสนุกสนาน ตามความเชื่อที่จำลองมาจากอากัปกิริยาของสัตว์ป่าหิมพานต์ ที่ออกมาแสดงความยินดีต้อนรับพระพุทธเจ้า พร้อมกับการตีกลองมอชิง และกลองกันยาว ประโคมกันอย่างสนุกสนาน

การศึกษาในครั้งนี้ทำให้ทราบว่าประเพณีออกหว่าเสื่อมถอยลง เห็นได้ชัดจากกิจกรรมบางกิจกรรมหายไป เช่น ประเพณีตักบาตรเทียน (จุดเทียนที่วัด) และการเข้ามามีส่วนร่วมของคนในชุมชนลดน้อยลง จากการที่ประชาชนจัดทำราชวัติน้อยลงกว่าในอดีต ซึ่งเกิดมาจากสาเหตุดังนี้ คือ ๑) การเปลี่ยนแปลงทางสังคม คน

ดั้งเดิมในท้องถิ่นลดน้อยถอยลง วัฒนธรรมใหม่ ๆ เข้ามาแทนที่ ๒) สภาวะเศรษฐกิจทำให้คนร่วมกิจกรรมน้อยลง ๓) ทศนคติความเชื่อในพระพุทธศาสนาของคนปัจจุบันน้อยกว่าคนในอดีต ๔) การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองทำให้ขาดความต่อเนื่องเชิงนโยบาย ๕) การเข้ามาส่งเสริมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เน้นความบันเทิงมากกว่ารากเง้าประเพณี ๖) การถ่ายทอดวัฒนธรรมผ่านสถาบันครอบครัว ชุมชน ทำได้ยาก ผู้มีความรู้ทางวัฒนธรรม มีเพียงคนกลุ่มเล็ก ๆ ในสังคม และ ๗) เยาวชนไม่ให้ความสนใจในประเพณีและขาดโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมอย่างแท้จริง จากปัญหาดังกล่าวได้วิเคราะห์แนวทางการดำรงไว้ซึ่งประเพณีออกหาว่าได้ดังนี้คือ

- ๑) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา ศิลปะ วัฒนธรรม จารีต ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นรองรับ
- ๒) ผู้นำท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น
- ๓) องค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม ประเพณีออกหาควรได้รับการฟื้นฟูและถ่ายทอดสู่เยาวชน
- ๔) พัฒนารูปแบบการจัดงานประเพณีออกหาที่เหมาะสมสอดคล้องกับรากเง้าของประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น
- ๕) สร้างกลไกการมีส่วนร่วมจากประชาชนและทุกภาคส่วน

จากผลการศึกษาในครั้งนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรนำแนวทางการดำรงไว้ซึ่งประเพณีออกหาที่ได้จากการศึกษานี้ไปพัฒนาประเพณีออกหาให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืน

Abstract

Title : Community Participation and Empowerment in Festival and Tradition of Oakwa, Measariang, Meahongson, Thailand.
Author : Mrs.Kantana Jaisuwhan
Year : 2016

A qualitative research of Community Participation and Empowerment in Festival and Tradition, is to promote local community association with Oakwa tradition, in Measariang, Meahongson province. The representative and the samples of this research were deliberately selected from community leaders and general citizens. The in-depth interview, the focus group discussion and the participant observation are the qualitative research techniques.

The findings revealed that Oakwa Festival is Thai tradition called The End of Buddhist Lent Day (Oak Pan Sa). The name "Oakwa" has been linguistically influenced by Shan language. The word "Wa" means rainy season; consequently, the word "Oakwa" is the end of rainy season (to leave from a season , which has the same meaning as The End of Buddhist Lent Day (Oak Pan Sa). The word "Oakwa" has been used as the name of tradition since 1994 so as to create the selling point of tourism, because of the distinctiveness and special identity of the tradition, which is the unseen festival in the other parts of Thailand. Oakwa tradition was originated from the belief and the faith of Buddhist . On the fourteenth and the fifteenth day of the eleventh waxing moon and the first day of the eleventh waning moon , people in Measariang altogether make bamboo gate (Ratchawat) and bamboo arch (Sum Ratchawat), both of them, decorated with banana trees, sugar cane, lantern, Jong flag (Tung Sai Moo) and pines which are lighten to brighten up the night until dawn, from the aforementioned tradition is to welcome Buddha back to the earth just like in the origin day; moreover, Buddhists always make merit(good deed) by offering food to the monks at four o'clock in the morning for 3 days with the exquisitely decorated the bamboo arches all along. People in Measariang believe that offering food to the monks is the intense merit and

bringing a good thing to them and their families. On the first day of waning moon, there is the Heng candle parade or the 1,000-candle parades. In the parades consist of Ton Kom, big Ton Kea, as well as, the men parades and women parades decorated themselves with tribal costume; besides, they hold the tray with offerings consisted with Ton Phueng, Mak Beng , Tom Kom , 1,000 Cone-shaped floral receptacles and 1,000 Joss sticks along with candles. The parade also includes with cultural performances such as Bird Dancing (kingkala or Kinnaree), To Dancing (dancing with lion costume). The aforementioned performances are very joyful. The performances perform as a character of legendary animals in Himmapan forest that celebrates the coming of BUDDHA together with the amusing sound of the Mong Seng drum and the long drum.

The study revealed that Oakwa tradition has been declining gradually, according to the decreasing number of participating people in any activities such as lighting candle at the temple and less bamboo gates (Rat Cha Wat). The causes of this incident are 1) Social Changing – less native villager and replacement of modern culture, 2) Economic condition, people have less assets 3) In nowadays, Buddhist attitude and belief has been decreasing compared to the past , 4) intermitting cultural supporting policy because of political changing 5) the encouragement of local government tends to entertainment rather than the origin of culture, 6) the cultural inheritability from a family institution and their community is tough because of lacking of cultural expert; from the aforementioned causes, analyze about the way to conserve local tradition, Oakwa festival. The solutions are 1) Local government has to initiate development plan., 2) local leaders have to be a crucial part in conserving local culture, 3) Oakwa traditional information should be recovered and passed on to youth, 4) the local government should renew the new event pattern of Oakwa festival that suit for the origin of the originally local culture, 5) Rise up the strong collaboration from citizen and every single institution.

The results of these analysis showed that Local Administrative Organization should keep the way to conserve Oakwa festival to maintain this tradition with sustainability.

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในประเพณีออกหว่า อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน สำเร็จได้ เนื่องจากบุคคลหลายท่านได้กรุณาช่วยเหลือให้ข้อมูลข้อเสนอแนะ คำปรึกษา ความคิดเห็นและกำลังใจ

ผู้เขียนขอขอบคุณ เจ้าอาวาสวัดจองสูง พระสงฆ์ สามเณรวัดจองสูง คณะศรัทธาวัดจองสูง ประชาชนชุมชนมะขามจุ่ม สำนักงานเทศบาลตำบลแม่สะเรียง คุณครูดำรง วงศ์น้อย คุณครูอัมพร ชมภูจันทร์ และคุณครูประพันธ์ วิริยะภาพ ที่ได้ให้คำชี้แนะและตรวจสอบรายงานการวิจัยทุกขั้นตอน ช่วยเหลือ ให้ข้อมูล และมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเป็นอย่างดี

ขอบคุณนักศึกษาวิทยาลัยชุมชน ที่เป็นแรงขับเคลื่อนในการจัดกิจกรรม

ขอขอบคุณนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมและให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นในการจัดงานซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้รายงานการวิจัยของผู้เขียนสำเร็จลุล่วง

ขอขอบคุณกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรมที่สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินโครงการวิจัยเพื่อเป็นแรงขับเคลื่อนให้ชุมชนได้เกิดความตระหนักถึงการให้ความสำคัญของงานประเพณีท้องถิ่นและวัฒนธรรมของชุมชน

ท้ายที่สุดนี้ขอขอบคุณบิดา มารดา ครอบครัว ครูบาอาจารย์ ที่ได้ช่วยประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้อันเป็นพื้นฐานในการทำงานวิจัยได้สำเร็จ

กันทนา ใจสุวรรณ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ค
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาของการวิจัย	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
๑.๓ คำถามการวิจัย	๒
๑.๔ กรอบแนวคิดการวิจัย	๓
๑.๕ นิยามศัพท์	๓
๑.๖ ขอบเขตการวิจัย	๓
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๔
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๓๑
๓.๑ กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียและผู้ให้ข้อมูล	๓๑
๓.๒ ขั้นตอนการวิจัย	๓๑
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	๓๕
๓.๔ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ	๓๖
๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล	๓๖
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๔๑
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๖๘
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๖๘
๕.๒ อภิปรายผล	๗๑
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๗๔
เอกสารอ้างอิง	๗๕
ภาคผนวก	๘๐

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาของการวิจัย

จารีต ประเพณีท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ล้วนมีเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเป็นไปตามพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมา ระบบสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม รวมถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมความเชื่อของชุมชนที่หล่อหลอมเป็นการปฏิบัติที่สืบทอดกันมา ประเพณีไทยอันดีงามมีพัฒนาการสืบทอดต่อกันมาล้วนแตกต่างกันไปตามความเชื่อ ความผูกพันของผู้คนต่อศาสนา การดำรงชีวิตที่สอดคล้องกับฤดูกาลและธรรมชาติอย่างชาญฉลาดของชุมชนในแต่ละท้องถิ่น (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, ๒๕๕๐; สมเกียรติ ภูมิศิริไพบุลย์, ๒๕๔๑; สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้, ๒๕๔๒ และ สมพงษ์ เกรียงไกรเพชร, ๒๕๔๐) ดังเช่นวันออกพรรษาที่ชาวพุทธโดยทั่วไปมีความเชื่อว่า เมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปจำพรรษา ณ สวรรค์ชั้นดาวดึงส์เพื่อโปรดพุทธมารดา เมื่อครบพรรษาจึงเสด็จกลับมายังโลกมนุษย์ พุทธศาสนิกชนไปรับเสด็จอันเชิญพระพุทธเจ้าบนบุษบกแล้วแห่แหนเกิดเป็นประเพณีต่างๆ เช่นประเพณีออกหว่าของชาวไทใหญ่ ประเพณีลากพระหรือชักพระของชาวสงขลา ประเพณีตักบาตรเทโว ซึ่งแสดงออกถึงความพร้อมเพรียงสามัคคีพร้อมใจกันของคนในชุมชนด้วยความเชื่อว่าอานิสงส์ในการร่วมกิจกรรมต่างๆ ของคนในชุมชน (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, ๒๕๕๐; สมเกียรติ ภูมิศิริไพบุลย์, ๒๕๔๑; สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้, ๒๕๔๒ และ สมพงษ์ เกรียงไกรเพชร, ๒๕๔๐)

แต่ในปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสสังคมตามค่านิยมที่เปลี่ยนไปของคนในชุมชน การรับวัฒนธรรมข้ามชาติที่สามารถรับรู้ได้ผ่านทางสังคมออนไลน์ หน่วยงานภาครัฐและกลุ่มองค์กรต่างๆ มีความพยายามเผยแพร่ วัฒนธรรม ประเพณีที่ส่งเสริมให้คนไทยตระหนักและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น แต่ก็ยังไม่สามารถทำให้คนในท้องถิ่นหันมาให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นเท่าที่ควร เมื่อมีงานประเพณีท้องถิ่นก็ยังคงมีความต้องการให้มีการจัดงานขายสินค้า และเวทีการแสดงจากศิลปินที่มีชื่อเสียง ซึ่งเป็นค่านิยมที่ทำให้คนในชุมชนไม่กล้าแสดงออกถึงขนบธรรมเนียมที่เคยยึดถือปฏิบัติ ก่อให้เกิดการสูญเสียความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของประเพณีวัฒนธรรม และมีภารกิจโดยตรงตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๖ ข้อ ๑๑ การบำรุงรักษาศิลปะประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นหน่วยงานหลักซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่สุดที่มีผลในการผลักดัน กระตุ้น ส่งเสริม การดำเนินงานด้านวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น

ตามที่คณะวิจัยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม จึงได้มีการต่อยอดงานวิจัยจากปีงบประมาณ ๒๕๕๓ เป็นการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเพณี

ออกหว่าและประเพณีแห่งเทียนแห่งของอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอแม่สะเรียง คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในรูปแบบลานวัฒนธรรม และพบว่าเริ่มเป็นที่สนใจของชุมชน และที่สำคัญเป็นจุดเปลี่ยนที่ทำให้หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเริ่มหันมาเห็นความสำคัญของการจัดงานที่เน้นผู้คนในพื้นที่ โดยเห็นได้จากรางวัลที่สำนักงานเทศบาลตำบลแม่สะเรียงได้รับ รางวัลการส่งเสริมวัฒนธรรมดีเด่นของกระทรวงวัฒนธรรม รางวัลด้านการบริหารงานและความโปร่งใสจากจุดเน้นการจัดงานประเพณีออกหว่าของวิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอนของสถาบันพระปกเกล้า การเริ่มเห็นจุดเปลี่ยนดังกล่าวทำให้คณะนักวิจัยเห็นความต่อเนื่องของงานด้านวัฒนธรรมจึงดำเนินงานต่อยอดเป็นประจำตั้งแต่ปี ๒๕๕๓ จนถึงปัจจุบัน คณะนักวิจัยจึงมีความสนใจที่จะดำเนินงานต่อยอดโดยมุ่งจุดเน้นส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดประเพณีออกหว่า อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน และการพัฒนาเป็นชุดความรู้ประเพณีออกหว่าแม่สะเรียงต่อไป

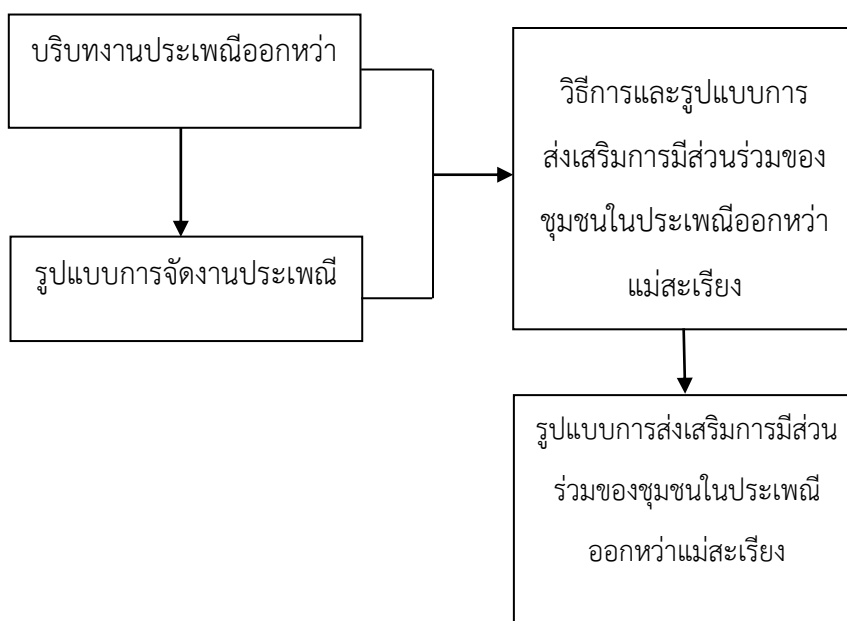
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑) เพื่อพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในงานประเพณีออกหว่าแม่สะเรียง
- ๒) เพื่อประเมินผลรูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในงานประเพณีออกหว่าแม่สะเรียง

๑.๓ คำถามการวิจัย

จากปัญหาที่คนในท้องถิ่นไม่สนใจประเพณีออกหว่าจึงควรส่งเสริมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมดังนั้น รูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนควรพัฒนาในรูปแบบใดจึงจะมีประสิทธิภาพและได้รับความพึงพอใจจากชุมชน

๑.๔ กรอบแนวคิดการวิจัย

๑.๕ นิยามศัพท์

ประเพณีออกหว่า หมายถึง ประเพณีที่จัดในวันวันออกพรรษา โดยคำว่า “ออกหว่า” เป็นภาษาไทยใหญ่ ตามความเชื่อของชาวไทยใหญ่ว่าเป็นวันที่พระพุทธองค์ได้เสด็จนิวัตจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ หลังจากโปรดพุทธมารดา

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องในชุมชนมีส่วนร่วมกับการดำเนินกิจกรรมประเพณีออกหว่า

ชุดความรู้ประเพณีออกหว่าแม่สะเรียง หมายถึง องค์ความรู้ต่างๆ ที่ปรากฏในงานประเพณีออกหว่า ผ่านการถ่ายทอดกระบวนการรวบรวมความรู้ ภูมิปัญญา วิธีการ และความเชื่อที่ปรากฏในงานประเพณี

๑.๖ ขอบเขตการวิจัย

๑.๖.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยในครั้งนี้มีขอบเขตการวิจัยด้านเนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษารูปแบบของการจัดงานประเพณีออกหว่าและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในประเพณีออกหว่า อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๑.๖.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๑.๖.๓ ขอบเขตด้านเวลา เวลาที่ใช้ในการทำวิจัยตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ ถึงเดือนตุลาคม ๒๕๖๐

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๗.๑ ได้องค์ความรู้ประเพณีออกหว่า อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่จัดทำเป็นชุดความรู้ เพื่อให้สถาบันการศึกษา และผู้สนใจได้ศึกษาข้อมูลประเพณีออกหว่า

๑.๗.๒ ได้รูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในประเพณีออกหว่า อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อนำองค์ความรู้ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมดังกล่าวไปใช้ในการจัดงานประเพณีต่างๆ ในชุมชน

๑.๗.๓ ได้รูปแบบการปฏิบัติ การสร้าง และการพัฒนาชุดความรู้ประเพณีออกหว่า และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในประเพณีออกหว่า อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันและความร่วมมือจากคนในชุมชน

๑.๗.๔ ได้ส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวในงานประเพณีออกหว่า อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน อย่างยั่งยืน

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยมีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามประเด็นต่างๆ ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับประเพณีท้องถิ่น
- ๒.๓ บริบทของอำเภอแม่สะเรียง
- ๒.๔ บริบทของงานประเพณีออกหว่า
- ๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนมีความสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมของหน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการระบุในพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ ในมาตราที่ ๑๖ คือ ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บำรุงรักษา ศิลปะ จารีต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น ดังนั้นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นกลไกที่สำคัญคือการวางนโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับประชาชนในพื้นที่

๒.๑.๑ ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม (participation) คือ ผลมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของความ ต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงและความเห็นพ้องต้องกัน จะต้องมีความจนเกิด ความคิดริเริ่มโครงการเพื่อปฏิบัติ เหตุผลเบื้องต้นของการที่มีคนมารวมกันใดควร จะต้องมีการตระหนักว่าปฏิบัติการทั้งหมดหรือการกระทำทั้งหมด ที่ทำโดยกลุ่มหรือใน นามกลุ่มนั้น กระทำผ่านองค์การ (organization) ดังนั้นองค์การจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงได้ (ยุพาพร รูปงาม, ๒๕๔๕)

Erwin (อ้างอิงใน ยุพาพร รูปงาม, ๒๕๔๕) ให้ความหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไว้ว่า คือ กระบวนการให้บุคคลเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ตัดสินใจ แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของ บุคคล แก้ไขปัญหาร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน ติดตามการ ปฏิบัติงานขององค์การและบุคคลที่เกี่ยวข้อง

การมีส่วนร่วมของประชาชนหมายถึงการให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้นำทุกอย่าง ซึ่งไม่ใช่การกำหนดจากภายนอก แล้วให้ประชาชนเข้าร่วมต้องเป็นเรื่องที่ประชาชนคิดเอง โดยแบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น ๕ ขั้นตอน คือ (๑) การมีส่วนร่วมในการค้นหา (๒) การจัดลำดับความสำคัญของปัญหาร่วมในการวิเคราะห์ถึงสาเหตุ ที่มาของปัญหา (๓) การมีส่วนร่วมในการเลือกวิธีการและวางแผนร่วมกันในการแก้ปัญหา (๔) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผน (๕) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค

และปัจจัยที่มีส่วนที่ทำให้เกิดผลสำเร็จ หมายถึงการเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้นและมีพลังของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจ เพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคมจัดการทรัพยากรให้บรรลุเป้าหมายนั้นเป็นการปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการต่างๆ ด้วยความสมัครใจ (นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, ๒๕๓๘; เสน่ห์ จามริก, ๒๕๔๐ ; ถวิลวดี บุรีกุล, ๒๕๔๘)

๒.๑.๒ ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมี ๕ ทฤษฎี ซึ่ง อคิน รพีพัฒน์ (อ้างถึงใน ยุพาพร รูปงาม, ๒๕๔๕) ดังนี้

๑) ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน (Mass Persuasion)

Maslow (อ้างถึงใน อคิน รพีพัฒน์, ๒๕๒๗) กล่าวว่า การเกลี้ยกล่อม หมายถึง การใช้คำพูดหรือการเขียน เพื่อมุ่งให้เกิดความเชื่อถือและการกระทำ ซึ่งการ เกลี้ยกล่อมมีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการปฏิบัติงานและถ้าจะให้ เกิดผลดีผู้เกลี้ยกล่อมจะต้องมีศิลปะในการสร้างความสนใจในเรื่องที่จะเกลี้ยกล่อมโดยเฉพาะในเรื่อง ความต้องการของคนตามหลักทฤษฎีของ Maslow ที่เรียกว่าลำดับขั้น ความต้องการ (hierarchy of needs) คือ ความต้องการของคนจะเป็นไปตามลำดับจากน้อยไปมาก มีทั้งหมด ๕ ระดับ ดังนี้

๑.๑) ความต้องการทางด้านสรีระวิทยา (physiological needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (survival needs) ได้แก่ ความต้องการทางด้านอาหาร ยา เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยา รักษาโรค และความต้องการทางเพศ

๑.๒) ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยของชีวิต (safety and security needs) ได้แก่ ความต้องการที่อยู่อาศัยอย่างมีความปลอดภัยจากการถูกทำร้ายร่างกาย หรือถูก ขโมยทรัพย์สิน หรือความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในสังคม

๑.๓) ความต้องการทางด้านสังคม (social needs) ได้แก่ ความต้องการความรัก ความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

๑.๔) ความต้องการที่จะมีเกียรติยศชื่อเสียง (self-esteem needs) ได้แก่ ความภาคภูมิใจ ความต้องการดีเด่นในเรื่องหนึ่งที่จะให้ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ความต้องการ ด้านนี้เป็นความต้องการระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจในตัวเองในเรื่องความสามารถ และความสำคัญของบุคคล

๑.๕) ความต้องการความสำเร็จแห่งตน (self-actualization needs) เป็นความต้องการในระบบสูงสุด ที่อยากจะทำให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิด ของตนเองเพื่อจะพัฒนาตนเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ความต้องการนี้จึงเป็นความต้องการ พิเศษของบุคคลที่จะพยายามผลักดันชีวิตของตนเองให้เป็นแนวทางที่ดีที่สุด

๒) ทฤษฎีการระดมสร้างขวัญของคนในชาติ (National Morale)

คนเรามีความต้องการทางกายและใจถ้าคนมีขวัญดีพอ ผลของการทำงานจะสูง ตามไปด้วย แต่ถ้าขวัญไม่ดีผลงานก็ต่ำไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจากว่าขวัญเป็นสถานการณ์ทางจิตใจ ที่แสดงออกในรูปพฤติกรรมต่าง ๆ นั้นเอง การจะสร้างขวัญให้ดีต้องพยายามสร้าง ทศนคติที่ดีต่อผู้ร่วมงาน เช่น การไม่เอารััดเอาเปรียบ การให้

ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับงาน การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น เป็นต้น และเมื่อใดก็ตามถ้าคนทำงานมีขวัญดีจะเกิดสำนึกในความรับผิดชอบ อันจะเกิดผลดีแก่หน่วยงานทั้งในส่วนที่เป็นขวัญส่วนบุคคล และขวัญของกลุ่ม ดังนั้น จะเป็นไปได้ว่าขวัญของคนเราโดยเฉพาะคนมีขวัญที่ดียอมเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้เช่นกัน (ยุพาพร รูปงาม, ๒๕๔๕)

๓) ทฤษฎีสร้างความรู้สึกราชาชาตินิยม (Nationalism)

ปัจจัยประการหนึ่งที่น่าสู่การมีส่วนร่วมคือ การสร้างความรู้สึกราชาชาตินิยมให้ เกิดขึ้น หมายถึง ความรู้สึกเป็นตัวของตัวเองที่จะอุทิศหรือ เน้นค่านิยมเรื่องผลประโยชน์ ส่วนรวมของชาติ มีความพอใจในชาติของตัวเอง พอใจเกียรติภูมิ จงรักภักดี ผูกพันต่อ ท้องถิ่น (ยุพาพร รูปงาม, ๒๕๔๕)

๔) ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership)

การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจเพื่อบรรลุ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทั้งนี้เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการรวมกลุ่มคนจูงใจไปยังเป้าประสงค์โดยทั่วไปแล้วผู้นำอาจจะมีทั้งผู้นำที่ดีเรียกว่า ผู้นำปฏิฐาน (positive leader) ผู้นำพลวัต คือ เคลื่อนไหวทำงานอยู่เสมอ (dynamic leader) และผู้นำไม่มีกิจ ไม่มีผลงานสร้างสรรค์ ที่เรียกว่า ผู้นำนิเสธ (negative leader) ผลของการให้ทฤษฎีการสร้างผู้นำ จึงทำให้เกิดการระดมความร่วมมือปฏิบัติงานอย่างมีขวัญกำลังใจ งานมีคุณภาพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และร่วมรับผิดชอบ ดังนั้น การสร้างผู้นำที่ดียอมจะนำไปสู่ การมีส่วนร่วมใน กิจกรรมต่าง ๆ ด้วยดีนั่นเอง (ยุพาพร รูปงาม, ๒๕๔๕)

๕) ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร (Administration and Method)

การใช้ระบบบริหารในการระดมความร่วมมือเป็นวิธีหนึ่งที่ยากเพราะใช้กฎหมาย ระเบียบ แบบแผน เป็นเครื่องมือในการดำเนินการ แต่อย่างไรก็ตามผลของ ความร่วมมือยังไม่มีระบบใดดีที่สุดในเรื่องการใช้บริหาร เพราะธรรมชาติของคน ถ้าทำงานตามความสมัครใจอย่างตั้งใจไม่มีใครบังคับก็จะทำงานด้วยความรัก แต่ถ้าไม่ควบคุมเลยก็ไม่เป็นไปตามนโยบายและความจำเป็นของรัฐ เพราะการใช้ระบบบริหาร เป็นการให้ปฏิบัติตามนโยบายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเพิ่มความคาดหวังผลประโยชน์ (ยุพาพร รูปงาม, ๒๕๔๕)

สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ และ ทบวงมหาวิทยาลัย (๒๕๔๖) ได้ระบุว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจ ในการกำหนด นโยบายพัฒนาท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากบริการ รวมทั้งมีส่วนใน การควบคุมประเมินผลโครงการต่าง ๆ ของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายของ การมีส่วนร่วมว่ามี ๒ ลักษณะ คือ

๑) การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

๒) การมีส่วนร่วมทางการเมือง แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชน หรือ ชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม

ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชนอันจะก่อให้เกิดกระบวนการ และ โครงสร้างที่ประชาชนใน ชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตนและได้รับ ผลประโยชน์จากการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงกลไก การพัฒนาโดยรัฐ มาเป็นการพัฒนาที่ประชาชน มีบทบาทหลักโดยการกระจายอำนาจในการวางแผน จาก ส่วนกลางมาเป็นส่วนภูมิภาค เป็นการคืนอำนาจในการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนด อนาคต ของตนเอง

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (๒๕๒๗) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การ เกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของ บุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุ เร้าใจให้กระทำการให้บรรลุ จุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าว ด้วย

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (๒๕๔๖) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ หรือเข้าร่วม การตัดสินใจหรือเคยมาเข้าร่วมด้วยเล็กน้อย ได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมี อิสรภาพ เสมอภาค มิใช่มีส่วนร่วมอย่างผิวเผินแต่เข้าร่วมด้วยอย่าง แท้จริงยิ่งขึ้นและ การเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ

ชิต นิลพานิช และกุลธณ ธนาพงศธร (๒๕๓๒) ได้ระบุว่า การมีส่วนร่วม ของประชาชนในการพัฒนา ชนบท หมายถึง การที่ประชาชนทั้งในเมืองและชนบทได้เข้ามีส่วนร่วมหรือเข้ามีส่วนเกี่ยวข้องในการ ดำเนินงานพัฒนาชนบทขั้นตอนใดขั้นตอน หนึ่งหรือทุกขั้นตอนแล้วแต่เหตุการณ์จะเอื้ออำนวย

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (๒๕๓๑) ได้สรุปว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเข้าร่วมอย่างแข็ง ขันและอย่างเต็มที่ของกลุ่มบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในทุก ขั้นตอนของโครงการหรืองานพัฒนาชนบท โดยเฉพาะ อย่างยิ่งการมี ส่วนร่วมในอำนาจ การตัดสินใจและหน้าที่ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมเข้าร่วมจะเป็นเครื่อง ประกันว่าสิ่งที่ ผู้มีส่วนได้เสียต้องการที่สุดนั้น จักได้รับการตอบสนองและทำให้มีความเป็นไปได้มาก ขึ้นว่าสิ่งที่ ทำไปนั้นจะตรงกับความต้องการที่แท้จริง และมั่นใจมากขึ้นว่าผู้เข้าร่วม ทุกคนจะได้รับประโยชน์เสมอหน้ากัน

๒.๑.๓ ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

โกวิท พวงงาม (๒๕๔๕) ได้สรุปถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชน ในการพัฒนา ควรจะมี ๔ ขั้นตอน คือ

๑) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือ ถ้า หากชาวชนบทยังไม่สามารถทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหา ในท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดีแล้ว การดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาของท้องถิ่นย่อม ไร้ประโยชน์ เพราะชาวชนบทจะไม่เข้าใจและมองไม่เห็น ถึงความสำคัญของการ ดำเนินงานเหล่านั้น

๒) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เพราะการวางแผนดำเนินงาน เป็น ขั้นตอนที่จะช่วยให้ชาวชนบทรู้จักวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการ นำเอาปัจจัยข่าวสารข้อมูล ต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน

๓) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน แม้ชาวชนบทส่วนใหญ่จะมี ฐานะยากจน แต่ก็มีแรงงานของตนเองที่สามารถใช้เข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงาน จะทำให้ชาวชนบทสามารถคิด ต้นทุนดำเนินงานได้ด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนิน กิจกรรมอย่างใกล้ชิด

๔) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ถ้าหากการติดตามงานและ ประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมแล้วชาวชนบทย่อมจะไม่ทราบด้วยตนเองว่างานที่ทำ ไปนั้นได้รับผลดี ได้รับประโยชน์ หรือไม่อย่างไร การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันใน โอกาสต่อไป จึงอาจจะประสบความยากลำบากนอกจากนี้

สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, กระทรวง ศึกษาธิการ สำนัก มาตรฐานอุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย (๒๕๔๕) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการพัฒนา ๕ ขั้น ดังนี้

๑) ขั้นมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในชุมชนตลอดจน กำหนด ความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความ ต้องการ

๒) ขั้นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนด นโยบาย และวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและ แหล่งทรัพยากรที่ใช้

๓) ขั้นมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วม ในการ สร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วม บริหารงาน ประสานงานและ ดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

๔) ขั้นการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ ประชาชนมี ส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนาหรือยอมรับ ผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้ง ด้านวัตถุและจิตใจ

๕) ขั้นการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้าร่วม ประเมิน ว่าการพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด

๒.๑.๔ ระดับของการมีส่วนร่วม

ระดับของการมีส่วนร่วมแบ่งเป็น ๕ ระดับ (นรินทร์ชัย พัฒนพงศา ,๒๕๔๖) คือ

๑) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูล ของตน/ครอบครัว/ชุมชนของตน

๒) การมีส่วนร่วมรับข้อมูลข่าวสาร

๓) การมีส่วนร่วมตัดสินใจ โดยเฉพาะในโครงการที่ตนมีส่วนได้เสีย โดย แบ่งเป็น ๓ กรณีแล้วแต่ กิจกรรมในตนเองอยู่ในขั้นตอนใดต่อไปนี้

๓.๑) ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจน้อยกว่าเจ้าของโครงการ

๓.๒) ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจเท่ากับเจ้าของโครงการ

๓.๓) ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจมากกว่าเจ้าของโครงการ

๔) การมีส่วนร่วมทำ คือร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานทั้งหมด

๕) การมีส่วนร่วมสนับสนุน คืออาจไม่มีโอกาสร่วมทำ แต่มีส่วนร่วมช่วยเหลือ ในด้านอื่น ๆ

นอกจากนี้ยังได้มีการแบ่งระดับของการมีส่วนร่วมเป็นระดับของการมีส่วนร่วม ตามแนวทางพัฒนาชุมชน เป็นการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน (นรินทร์ชัย พัฒนพงศา ,๒๕๔๖) แบ่งไว้ดังนี้

๑) ร่วมค้นหาปัญหาของตนให้เห็นว่าสิ่งใดที่เป็นปัญหารากเหง้าของปัญหา

๒) ร่วมค้นหาสิ่งที่จำเป็นของตนในปัจจุบันคืออะไร

๒.๑) ร่วมคิดช่วยตนเองในการจัดลำดับปัญหา เพื่อจะแก้ไขสิ่งใดก่อนหลัง

๒.๒) วางแผนแก้ไขปัญหาเป็นเรื่อง ๆ

๒.๓) ร่วมระดมความคิด ถึงทางเลือกต่าง ๆ และเลือกทางเลือกที่เหมาะสมเพื่อ แก้ไขปัญหาที่

วางแผนนั้น

๒.๔) ร่วมพัฒนาเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้

๒.๕) ร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหานั้น ๆ

๒.๖) ร่วมติดตามการดำเนินงานและประเมินผลการดำเนินงาน

๒.๗) ร่วมรับผลประโยชน์/หรือร่วมเสียผลประโยชน์จากการดำเนินงาน

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีระดับซึ่งจัดแบ่งจากระดับน้อยไปหามาก (ปรีดี โชติช่วง, ๒๕๓๖ และ ทวีทอง หงส์วิวัฒน์, ๒๕๒๗)

๑) ระดับที่ ๑ ถูกบังคับให้ร่วมมองว่าการที่ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการต่างๆ เพราะถูกบังคับโดยไม่มีทางเลือกเลย

๒) ระดับที่ ๒ ถูกหลอกให้ร่วม ลักษณะนี้ประชาชนจะถูกล่อใจด้วยผลประโยชน์ในรูปแบบของ ค่าจ้างแรงงาน หรือความสะดวกสบายบางอย่าง

๓) ระดับที่ ๓ ถูกชักชวนให้เข้าร่วม การมีส่วนร่วมในลักษณะเช่นนี้ส่วนมากเป็นโครงการที่ทางราชการคิดขึ้นเองเรียบร้อยแล้วพยายามชักชวนประชาชนให้ร่วมมือในทุกรูปแบบโดยอาศัยกระบวนการโฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสารมวลชนต่างๆ ว่าเป็นโครงการที่ดีขอให้ประชาชนให้ความร่วมมือ

๔) ระดับที่ ๔ สัมภาษณ์แล้ววางแผนให้ลักษณะการมีส่วนร่วมในชนิดนี้จะปรากฏว่าปัญหา ความต้องการ และเสียงเรียกร้องของประชาชนจะได้รับการเอาใจใส่ขึ้นบ้างกล่าวคือ ผู้ที่จะวางโครงการจะต้อง จะต้องสำรวจปัญหา และความต้องการของประชาชนด้วยการเรียกประชุม สอบถาม สัมภาษณ์ แต่การตัดสินใจว่าปัญหาของชาวบ้านคืออะไร ควรแก้ไขด้วยวิธีใด จะวางแผนอย่างไรและจะปฏิบัติตามแผนอย่างไร ซึ่งยังคงเป็นเรื่องของทางราชการ

๕) ระดับที่ ๕ มีโอกาสเสนอความคิดเห็น ในระดับนี้ประชาชนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับการวางโครงการ และดำเนินการตามโครงการ แต่การตัดสินใจยังเป็นส่วนราชการอยู่

๖) ระดับที่ ๖ โอกาสเสนอโครงการ ในระดับนี้ราชการกับประชาชนจะมีการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด ประชาชนมีโอกาสในการตัดสินใจว่าปัญหาของตนเองคืออะไร จะแก้ไขได้อย่างไร วิธีใดที่ดีที่สุดจนกระทั่งมีสิทธิเสนอโครงการและเข้าร่วมปฏิบัติ

๗) ระดับที่ ๗ มีโอกาสในการตัดสินใจ ซึ่งในระดับนี้ประชาชนจะเป็นหลักสำคัญของการตัดสินใจทุกเรื่องตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติแผนและการประเมินผลโครงการ

๒.๑.๕ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

หลักการสำคัญของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนมี ดังนี้ (ชิต นิลพานิช และกุลธนา ธนา พงศธร, ๒๕๓๒)

๑) หลักการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างทางราชการกับประชาชน โดย ยึดถือความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อหน่วยงานหรือต่อบุคคล

๒) หลักการขจัดความขัดแย้ง ความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์และความคิด จะมี อิทธิพลต่อการดำเนินงานพัฒนาเป็นอย่างมากเพราะจะทำให้งานหยุดชะงักและล้มเหลว

๓) หลักการสร้างอุดมการณ์และค่านิยมในด้านความขยัน ความอดทน การร่วมมือ การซื่อสัตย์ และการพึ่งตนเอง เพราะอุดมการณ์เป็นเรื่องที่จะจูงใจประชาชนให้ ร่วมสนับสนุนนโยบาย และเป้าหมายการดำเนินงาน และอาจก่อให้เกิดขวัญและกำลังใจ ในการปฏิบัติงาน

๔) การให้การศึกษอบรมอย่างต่อเนื่องเป็นการส่งเสริมให้คนมีความรู้ความคิด ของตนเอง ช่วยให้ประชาชนมั่นใจในตนเองมากขึ้น การให้การศึกษอบรมโดยให้ ประชาชนมีโอกาสทดลองคิด ปฏิบัติ จะช่วยให้ประชาชนสามารถคุ้มครองตนเองได้ รู้จักวิเคราะห์เห็นคุณค่าของงาน และนำไปสู่การเข้าร่วมในการพัฒนา

๕) หลักการทำงานเป็นทีม สามารถนำมาใช้ในการแสวงหาความร่วมมือในการ พัฒนาได้

๖) หลักการสร้างพลังชุมชน การรวมกลุ่มกันทำงานจะทำให้เกิดพลังในการ ทำงานและทำให้ งานเกิดประสิทธิภาพ

สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย (๒๕๔๕) ได้ กล่าวถึงยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ ๒ ประการคือ

๑) การจัดกระบวนการเรียนรู้ สามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้

๑.๑) จัดเวทีวิเคราะห์สถานการณ์ของหมู่บ้านเพื่อทำความเข้าใจและเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นต่าง ๆ

๑.๒) จัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์หรือจัดทัศนศึกษาระหว่างกลุ่มองค์กร ต่าง ๆ ภายในชุมชนและระหว่างชุมชน

๑.๓) จัดอบรมเพื่อพัฒนาทักษะเฉพาะด้านต่าง ๆ

๑.๔) ลงมือปฏิบัติจริง

๑.๕) ถ่ายถอดประสบการณ์และสรุปบทเรียนที่จะนำไปสู่การปรับปรุง กระบวนการทำงานที่เหมาะสม

๒) การพัฒนาผู้นำเครือข่าย เพื่อให้ผู้นำเกิดความมั่นใจในความสามารถที่มี จะช่วยให้สามารถริเริ่มกิจกรรมการแก้ไขปัญหา หรือกิจกรรมการ พัฒนาได้ ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้

๒.๑) แลกเปลี่ยน เรียนระหว่างผู้นำทั้งภายในและภายนอกชุมชน

๒.๒) สนับสนุนการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนเอย่างต่อเนื่อง และสนับสนุน ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นอย่างต่อเนื่อง

๒.๓) แลกเปลี่ยนเรียน!และดำเนินงานร่วมกันของเครือข่ายอย่างต่อเนื่องจะทำให้เกิดกระบวนการจัดการและจัดองค์กรร่วมกัน

กรรมวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน สามารถทำได้หลายวิธี ที่สำคัญมี ดังต่อไปนี้ (โกวิทย์ พวงงาม, ๒๕๔๕)

๑) การเข้าร่วมประชุมอภิปราย เป็นการเข้าร่วมอภิปรายหรือเนื้อหาสาระของ แผนงานหรือโครงการพัฒนา เพื่อสอบถามความคิดเห็นของประชาชน

๒) การถกเถียง เป็นการแสดงความคิดเห็นโต้แย้งตามวิถีทางประชาธิปไตย เพื่อให้ทราบถึงผลดี ผลเสียในกรณีต่าง ๆ โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่นที่มีผลกระทบ ทั้งทางบวกและทางลบ ต่อความเป็นอยู่ของเขา

๓) การให้คำปรึกษาแนะนำ ประชาชนต้องร่วมเป็นกรรมการในคณะกรรมการ บริหารโครงการ เพื่อให้ความมั่นใจว่ามีเสียงของประชาชนที่ถูกละเลยผลกระทบ เข้ามีส่วนร่วม รับรู้และร่วมในการตัดสินใจและการวางแผนด้วย

๔) การสำรวจ เป็นวิธีการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในเรื่อง ต่าง ๆ อย่างทั่วถึง

๕) การประสานงานร่วม เป็นกรรมวิธีที่ประชาชนเข้าร่วมตั้งแต่การคัดเลือก ตัวแทนของกลุ่มเข้าไปเป็นแกนนำในการจัดการหรือบริหาร

๖) การจัดทำศศึกษา เป็นการให้ประชาชนได้เข้าร่วมตรวจสอบข้อเท็จจริง ณ จุดดำเนินการ ก่อนให้มีการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง

๗) การสัมภาษณ์หรือพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับผู้นำ รวมทั้งประชาชนที่ได้รับ ผลกระทบเพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่น

๘) การไต่สวนสาธารณะ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้าร่วมแสดง ความคิดเห็นต่อนโยบาย กฎ ระเบียบในประเด็นต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อประชาชน โดยรวม

๙) การสาธิต เป็นการใช้เทคนิคการสื่อสารทุกรูปแบบเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ให้ประชาชนรับทราบอย่างทั่วถึงและชัดเจนอันจะเป็นแรงจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วม

๑๐) การรายงานผล เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทบทวนและสะท้อนผลการตัดสินใจต่อโครงการอีกครั้งหนึ่ง หากมีการเปลี่ยนแปลงจะได้แก้ไขได้ทันที่

จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการได้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมจนเกิดเป็นการพัฒนาชุมชนให้สามารถดำเนินการไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ได้ ทั้งนี้โดยมีความเชื่อพื้นฐานที่ว่า คนมี

ศักยภาพในการเปลี่ยนแปลง การมีส่วนร่วมออกเป็น ๔ ขั้นตอน คือ การมีส่วนร่วมคานการวางแผน การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผล การมีส่วนร่วมของประชาชน ในฐานะสมาชิกของสังคม ไม่ว่าจะในบริบทของการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง หรือวัฒนธรรม ย่อมเป็นสิ่งที่แสดงออกให้เห็นถึงพัฒนาการรับรู้ และภูมิปัญญาในการกำหนดชีวิตของตนเองอย่าง เป็นตัวของตนเองในการจัดการควบคุมการใช้ และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อประโยชน์ต่อการ ดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรี นอกจากนี้ การที่ประชาชนหรือชุมชน พัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการควบคุมการใช้ทรัพยากร ควบคุมการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา

ปรีดา พูลสิน, ๒๕๕๕ ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนวัดโสมนัส พบว่า การสร้างความร่วมมือในการจัดงานศิลปวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ ซึ่ง หน่วยงานในชุมชน ได้แก่ ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน ผู้บริหารด้านการศึกษา ควรมีส่วนเกี่ยวข้องในการ ดำเนินงาน ดังนี้

๑. การกำหนดแผนการพัฒนาชุมชนด้านศิลปวัฒนธรรมร่วมกัน พร้อมทั้งร่วมปฏิบัติติดตาม ประเมินผล

๒. การสร้างความรู้ความเข้าใจในหน้าที่ของชุมชนวัด บ้าน หน่วยงานรัฐ การใช้ทรัพยากร สาธารณประโยชน์ร่วมกัน เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน

๓. การพัฒนาบุคลากรทางด้านวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน

การส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาวิถีทางศิลปวัฒนธรรม ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาวิถีทางศิลปวัฒนธรรมที่ มีอยู่ในชุมชน ได้นำมาทำประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม โดยหน่วยงานในชุมชนทุกภาคส่วน ต้องมีส่วนร่วม โดย มุ่งเน้นการนำทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมมาถ่ายทอด สืบถอดและจัดเป็นหลักสูตรชุมชน เพื่อให้เกิดผลที่ ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการถ่ายทอดสู่เด็กและเยาวชน รวมทั้งชุมชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในงานประเพณี เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและคุณค่าทางจิตใจให้แก่คนในชุมชน

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับประเพณีท้องถิ่น

ประเพณี หมายถึง ความเชื่อ ความคิด การกระทำ ค่านิยม ทศนคติ ศีลธรรม จารีต ระเบียบ แบบ แผนและวิธีการกระทำหรือการประกอบพิธีกรรมในโอกาสต่างๆ ซึ่งถือและปฏิบัติสืบทอดกันมา จนกลายเป็น แบบอย่างของความคิด ความเชื่อ การกระทำนั้นๆ บางประเพณีมีอิทธิพลอยู่จนถึงปัจจุบัน บางประเพณีมีการ เปลี่ยนแปลง ประเพณีพิธีกรรมมักมีความสำคัญกับความเชื่อ เพราะพิธีกรรมมีความเชื่อเป็นพื้นฐานของการ กระทำไม่ว่าจะเป็นความเชื่อต่อสิ่งใดๆ (ภารดี มหาจันทร์, ๒๕๓๒; ทวี ทองสว่าง, ๒๕๔๖) โดยประเพณีไทย แบบออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑) ประเพณีเกี่ยวกับบวงสรวงชีวิต หรือครอบครัว เป็นประเพณีที่คนไทยเราได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ มีพิธีกรรมต่างๆ มากมายล้วนแต่วนเวียนอยู่กับชีวิตของคนเรานับว่าสำคัญยิ่งสำหรับคนไทยจะได้ปฏิบัติให้เหมาะสมตามโอกาสต่างๆ เพื่อเป็นสิริมงคลกับตนเอง

๒) ประเพณีเกี่ยวกับเทศกาล มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทยเป็นอย่างยิ่ง เพราะประเพณีเกี่ยวกับเทศกาลต่างๆ ที่จัดขึ้นมานั้นต่างมีความผูกพันกับการดำเนินชีวิตของคนในสังคมนั้นๆ ขณะเดียวกับงานเทศกาลแต่ละงานนั้นก็จะเป็นการบอกให้รู้ว่าในรอบปีนั้นสังคมไทยจะมีการรวมกลุ่มเพื่อแสดงออกในด้านกิจกรรมต่างๆ อย่างไร ก่อให้เกิดความสามัคคีกลมเกลียวรักใคร่กันไปในทางใดสิ่งเหล่านี้จะเป็นเพราะมีทำงานร่วมกัน มีกาวางแผนร่วมกัน ประเพณีเกี่ยวกับเทศกาลเท่าที่ปฏิบัติกันจะมีประเพณีนี้กับขัตฤกษ์กับประเพณีนิยม

๓) ประเพณีเกี่ยวกับศาสนา การทำบุญตามประเพณี และวัฒนธรรม อันเป็นรากฐานมาจากพุทธศาสนา ต้องประกอบด้วยความรู้ ความเข้าใจถึงเป้าหมายที่แท้จริงของพุทธศาสนา และวิธีปฏิบัติที่ถูกต้อง จึงจะเป็นการอนุรักษ์พัฒนาประเพณีวัฒนธรรม ตลอดจนจรรโลงรักษาพุทธศาสนาให้ยั่งยืนสืบต่อไป

ประชิด สกุนะพัฒน์ (๒๕๔๖) และไพวัน คงกระพันท์ (๒๕๔๒) ได้ให้ความหมายของประเพณีท้องถิ่นว่าเป็นแบบแผนทางพฤติกรรมของคนในท้องถิ่นหนึ่งๆ ที่กำหนดไว้และได้ประพฤติถือปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเป็นแบบฉบับของแต่ละท้องถิ่น แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ

๑. จารีตประเพณี ประเพณีที่สังคมถือว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความดี ความชั่ว หรือถูกผิด ถ้าใครฝ่าฝืนหรืองดเว้นไม่ปฏิบัติตามประเพณี ก็ถือว่าเป็นความผิดจารีตประเพณีที่ปรากฏทั่วไป ได้แก่การรู้จักบุญคุณและทดแทนบุญคุณบิดามารดา ปู่ย่า ตายาย ซึ่งเป็นภาระหน้าที่ที่ลูกหลานต้องเลี้ยงดู ดูแลเอาใจใส่ ถ้าไม่ดูแลสังคมก็จะประณาม ตีฉินนินทา และมักไม่มีใครคบค้าสมาคมด้วย เด็กเล็กถูกสอนไม่ให้ล่วงเกินบิดา มารดาทั้งทางกาย วาจา ใจ หากใครตีบิดามารดา ซาติหน้ามือจะใหญ่เท่าใบตาล หากต่อบิดา มารดา ซาติหน้าจะเป็นเปรตที่มีมากเท่ารูเข็ม เป็นต้น จารีตประเพณีบางอย่างก็มีข้อบังคับเข้มงวด เช่น การหมิ่นประมาท การประทุษร้ายต่อบิดามารดา และการแต่งงานกับบุตรบุญธรรม เป็นต้น ผู้ใดล่วงละเมิดก็ถือว่าเสียหายและผิดกฎหมาย

๒. ขนบประเพณี เป็นประเพณีที่มีระเบียบแบบแผนให้ปฏิบัติตามแบบอย่างที่นิยมกันมาทั้งโดยตรงและโดยปริยายโดยตรงคือวาระระเบียบพิธีไว้อย่างชัดเจน เช่น การไหว้ครู การแต่งงาน ซึ่งมีขั้นตอนของพิธีกรรมที่ชัดเจนและควรต้องปฏิบัติตาม เช่น ประเพณีสงกรานต์ที่มีการอาบน้ำคนแก่ บอกต่อกันมาว่าควรกล่าวคำขอขมาจึงจะอาบน้ำให้คนแก่ การไม่ปฏิบัติตามขนบประเพณี แม้ไม่ถือเป็นโทษ แต่อาจถูกตำหนิได้ว่าเป็นผู้ไม่รู้จักแบบแผน ตรงกันข้ามผู้ใดปฏิบัติก็จะรู้สึกเป็นสิริมงคล หรือรู้สึกได้ว่าขจัดปัดเป่าสิ่งที่ไม่ดีเป็นมงคลให้สูญหายไป ตัวอย่างขนบประเพณี ได้แก่ งานวันเกิด บวชนาค แต่งงาน และงานศพ ซึ่งเป็นประเพณีเกี่ยวกับชีวิต ส่วนประเพณีสงกรานต์ขึ้นบ้านใหม่ ตักบาตรรูปเทียน ให้ทานไฟ เป็นประเพณีเกี่ยวข้องกับเทศกาล

๓. ธรรมเนียมประเพณี เป็นประเพณีที่บุคคลปฏิบัติกันอยู่ในชีวิตประจำวัน ซึ่งปฏิบัติมาอย่างไรก้นิยมปฏิบัติกันอย่างนั้น ได้แก่ กิริยามารยาทในการกิน การเดิน การนั่ง การนอน และการพูดทักทาย ตลอดจนการแต่งกายตามกาลเทศะอันควร ธรรมเนียมประเพณีจึงเป็นประเพณีที่จะปฏิบัติตามหรือไม่ก็ได้ ไม่มีผิด ไม่มีถูก

ไม่มีระเบียบแบบแผนเหมือนชนบประเพณี หากฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตาม ก็ไม่ถือว่าเป็นเรื่องผิดนอกจากจะถูกตำหนิว่าเสียมารยาทเท่านั้น

ประเพณีไทยอันดีงามมีการพัฒนาสืบทอดต่อกันมาตามความเชื่อและความผูกพันของผู้คนต่อพุทธศาสนา การดำรงชีวิตที่สอดประสานกับฤดูกาลและธรรมชาติอย่างชาญฉลาดของชุมชนในแต่ละท้องถิ่น ปัจจัยที่ทำให้สังคมเกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันคือ บรรทัดฐาน ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรม และประเพณี (สมเกียรติ ภูมิศิริโพบูลย์, ๒๕๔๑; สัญญา สัญญาวิวัฒน์, ๒๕๕๐)

วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่ทำให้จิตใจ กาย วาจา ของมนุษย์เจริญงอกงามมีจิตใจสูงซึ้นหรือวิถีทางการดำเนินชีวิตแห่งชุมชนมีระเบียบแบบแผนที่ดีงามจนกลายเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีมุ่งให้เห็นถึงวัฒนธรรมอันดีงามตลอดทั้งประวัติศาสตร์ วรรณคดี ศิลปะ กิริยามารยาท ศีลธรรม จรรยา ซึ่งเป็นบ่อเกิดของความเจริญงอกงามของคนในชาติ วัฒนธรรมพื้นบ้านหมายถึงผลผลิตทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนและผลผลิตทางวัฒนธรรมเป็นมรดกสืบทอดกันมาทั้งภายในกลุ่มชนเดียวกันและแพร่กระจายไปสู่กลุ่มชนต่างกลุ่มด้วยวัฒนธรรมที่ชาวบ้านสืบทอดมาโดยวาจาโดยการท่องจำเป็นส่วนใหญ่ เช่น การสืบทอดพระพุทธศาสนาในสมัยก่อนต้องใช้การท่องจำเพราะไม่มีหนังสือบันทึกไว้อย่างเช่นปัจจุบันนี้ ในทำนองเดียวกันกับงานศิลปกรรมประเภทต่างๆ ก็ต้องใช้การสืบทอดทางวาจา ไม่มีการเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร (กิ่งแก้ว อุตถากร, ๒๕๑๙)

วัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้านมีลักษณะที่สำคัญคือ เป็นสิ่งที่ได้รับมอต่อจากบรรพบุรุษ ชั่วอายุคนหนึ่งๆ ต่อๆ กันมา จากคนรุ่นเก่ามาสู่คนรุ่นหลัง ไม่มีการจดบันทึกเป็นการถ่ายทอดกันมาด้วยการบอกเล่าหรือเรียกว่า “มุขปาฐะ” รักษาไว้ด้วยการจดจำหรือปฏิบัติสืบทอดกันมากกว่ารักษาไว้ด้วยการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ผ่านการสังเกต การฝึกฝน โดยไม่มีครู หรือโรงเรียน อย่างเป็นทางการจะลักษณะ ไม่ปรากฏว่าใครเป็นผู้คิด ผู้ประดิษฐ์ หรือผู้แต่ง เป็นครั้งแรก และเป็นมรดกของคนส่วนใหญ่ทั่วประเทศหรือของกลุ่มชนนั้นๆ (ประเทือง คล้ายสุบรรณ, ๒๕๓๑; สุจริต บัวพิมพ์, ๒๕๓๘)

วัฒนธรรมพื้นบ้านโดยยึดตัวสื่อเป็นหลักสามารถแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ

- ๑) วัฒนธรรมพื้นบ้านประเภทที่ต้องอาศัยภาษาเป็นสื่อ เช่น นิทานพื้นบ้าน ภาษาถิ่น ปริศนาคำทาย เพลงชาวบ้าน เป็นต้น
- ๒) วัฒนธรรมพื้นบ้านประเภทที่ไม่ต้องอาศัยภาษาเป็นสื่อ เช่น สถาปัตยกรรมชาวบ้าน ศิลปะชาวบ้าน งานฝีมือชาวบ้าน ดนตรีชาวบ้าน เป็นต้น
- ๓) วัฒนธรรมพื้นบ้านประเภทประสมประสาน เช่น ความเชื่อ ละครชาวบ้าน ประเพณีพื้นบ้าน งานมหรหรรรมกีฬาพื้นบ้าน เป็นต้น

๒.๓ บริบทของอำเภอแม่สะเรียง

อำเภอแม่สะเรียงจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในอดีตมีชื่อในประวัติศาสตร์ว่า เมืองยวมใต้ หรือ เมืองยวม เคยเป็นที่ตั้งของชุมชนมาไม่น้อยกว่า ๖๐๐ ปี เป็นเมืองหน้าด่านที่มีความสำคัญของอาณาจักรล้านนา จากข้อมูลอำเภอแม่สะเรียง (ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน, ๒๕๔๙) เมืองยวมในอดีตเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของชนเผ่าดั้งเดิมคือ ละว้า และกะเหรี่ยง ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๔๓ ได้ยกฐานะเป็นอำเภอ เรียกชื่อว่า อำเภอ

เมืองยวม โดยอาศัยชื่อตามลำน้ำยวมที่ไหลผ่านอำเภอ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๖๗ หน่วยงานราชการได้พิจารณาเห็นว่าชื่อเมืองยวมไปพ้องกับอำเภอขุนยวมซึ่งอยู่ในจังหวัดเดียวกันจึงเปลี่ยนเป็นอำเภอแม่สะเรียง ตามชื่อแม่น้ำที่ไหลผ่านอำเภอแม่สะเรียงอีกเส้นหนึ่ง คือ น้ำแม่สะเรียง ในอดีตนั้นอำเภอแม่สะเรียงเป็นอำเภอที่มีพื้นที่มากที่สุดในประเทศไทย (Wikipedia, ๒๕๖๐) แต่ได้เปลี่ยนแปลงพื้นที่การปกครองดังนี้

พ.ศ. ๒๔๙๑ แยกพื้นที่ตำบลท่าสองยางมาตั้งเป็นกิ่งอำเภอท่าสองยาง และโอนให้มาขึ้นกับอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

พ.ศ. ๒๕๐๗ แยกพื้นที่ตำบลแม่ลาน้อย อำเภอแม่สะเรียง รวมกับตำบลแม่ลาหลวง อำเภอขุนยวมมาตั้งเป็นกิ่งอำเภอแม่ลาน้อย

พ.ศ. ๒๕๒๗ แยกพื้นที่ตำบลสบเมย แม่คะตวน ป่าโป่ง ตั้งเป็นกิ่งอำเภอสบเมย

อำเภอแม่สะเรียงถือเป็นเมืองสำคัญของ ๓ อำเภอตอนใต้ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนเพราะถือเป็นแหล่งเกษตรกรรม พืชกรรม และแหล่งกระจายสินค้าไปสู่อำเภอต่างๆ รวมทั้งเป็นจุดพักสามารถรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มที่เดินทางท่องเที่ยวในอำเภอและกลุ่มที่เดินทางท่องเที่ยวต่อในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและจังหวัดตาก อำเภอแม่สะเรียงเป็นอำเภอชายแดนที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศพม่า ทางทิศตะวันตกตลอดแนวระยะทาง ๑๖๖ กิโลเมตร (Wikipedia, ๒๕๖๐) มีแม่น้ำสาละวินกั้นเขตแดนระยะทาง ๑๐๑ กิโลเมตร มีสันเขาขุนแมลง เสาคินดอยผาตั้ง เป็นเส้นกั้นเขตแดนทางบกระยะทาง ๖๕ กิโลเมตร สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นป่าเขาทึบกันดาร พื้นที่ราบลุ่มที่เหมาะสมกับการตั้งชุมชนและทำการเกษตรส่วนใหญ่อยู่ในตำบลแม่ยวม ตำบลแม่คง ตำบลบ้านกาศ และตำบลแม่สะเรียง มีพื้นที่สูงจากระดับน้ำทะเล ๘๐๐ - ๑,๒๐๐ เมตร (Highland) มีภูมิอากาศที่หนาวเย็นตลอดปี เหมาะสมแก่การปลูกพืชเมืองหนาวที่ตำบลแม่เหาะ และป่าแป๋ มีแม่น้ำไหลผ่านจำนวน ๓ สาย ได้แก่ แม่น้ำยวม แม่น้ำแม่สะเรียง และแม่น้ำสาละวิน (แม่น้ำคง) ที่ไหลจากทิเบต ประเทศจีน

การปกครองส่วนภูมิภาค

อำเภอแม่สะเรียงแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น ๗ ตำบล ๗๗ หมู่บ้าน (สำนักทะเบียน, ๒๕๖๐) ได้แก่

ตำบล	District	จำนวนหมู่บ้าน	ประชากรชาย	ประชากรหญิง	รวม
๑ บ้านกาศ	(Ban Kat)	๑๓ หมู่บ้าน	๕,๐๗๕	๔,๙๓๓	๑๐,๐๐๘
๒ แม่สะเรียง	(Mae Sariang)	๙ หมู่บ้าน	๔,๓๗๙	๔,๓๔๗	๘,๗๒๖
๓ แม่คง	(Mae Khong)	๑๑ หมู่บ้าน	๒,๙๑๑	๒,๘๔๖	๕,๗๕๗
๔ แม่เหาะ	(Mae Ho)	๑๓ หมู่บ้าน	๔,๑๕๐	๓,๙๕๙	๘,๑๐๙
๕ แม่ยวม	(Mae Yuam)	๑๓ หมู่บ้าน	๕,๐๑๑	๕,๐๐๔	๑๐,๐๑๕
๖ เสาคิน	(Sao Hin)	๖ หมู่บ้าน	๑,๗๒๙	๑,๖๕๘	๓,๓๘๗
๗ ป่าแป๋	(Pa Pae)	๑๒ หมู่บ้าน	๒,๙๘๘	๒,๘๕๖	๕,๘๔๔

รวม			๒๖,๒๔๓	๒๕,๖๐๓	๕๑,๘๔๖
-----	--	--	--------	--------	--------

ท้องที่อำเภอแม่สะเรียงประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๘ แห่ง ได้แก่

- ๑) เทศบาลตำบลแม่สะเรียง ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลบ้านกาศและบางส่วนของตำบลแม่สะเรียง
- ๒) เทศบาลตำบลแม่ยวม ครอบคลุมพื้นที่ตำบลแม่ยวมทั้งตำบล
- ๓) เทศบาลตำบลเมืองยวมใต้ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลแม่สะเรียง (เฉพาะนอกเขตเทศบาลตำบลแม่สะเรียง)
- ๔) องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกาศ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบ้านกาศ (เฉพาะนอกเขตเทศบาลตำบลแม่สะเรียง)
- ๕) องค์การบริหารส่วนตำบลแม่คง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลแม่คงทั้งตำบล
- ๖) องค์การบริหารส่วนตำบลแม่หาะ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลแม่หาะทั้งตำบล
- ๗) องค์การบริหารส่วนตำบลเสาหิน ครอบคลุมพื้นที่ตำบลเสาหินทั้งตำบล
- ๘) องค์การบริหารส่วนตำบลป่าแป๋ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลป่าแป๋ทั้งตำบล

โดยอำเภอแม่สะเรียงถือเป็นสังคมพหุลักษณะหรือพหุสังคม (Plural Society) มีกลุ่มสังคมที่แยกย่อยออกเป็นกลุ่มภาษา กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มศาสนา กลุ่มเชื้อชาติ มีต้นทุนทางสังคมรวมทั้งเป็นอำเภอที่มีต้นทุนทางทรัพยากรธรรมชาติที่มีความโดดเด่นในการเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ความเชื่อ และศาสนา กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่โดยทั่วไปแบ่งออกเป็นชาวไทยพื้นราบและชาวเขา ชาวเขาส่วนใหญ่เป็นชนเผ่ากะเหรี่ยง ละว้า ม้ง ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ รองลงมาคือศาสนาคริสต์ และอิสลาม นอกจากนี้ยังมีกลุ่มที่นับถือผีที่ยังคงความเชื่อดั้งเดิมของชุมชน

๒.๔ บริบทของงานประเพณีออกหว่า

ความเชื่อทางศาสนาได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดพฤติกรรมทางสังคมและประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ของชาวไทยใหญ่ การเกิดประเพณีทางศาสนาของชาวไทยใหญ่เกิดจากความศรัทธาในพระพุทธศาสนา เห็นได้จากประเพณีทางศาสนาที่พบได้ในชุมชนไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนเกือบทั้งหมดมีบ่อเกิดที่มักอ้างเรื่องราว นิทาน ตำนาน หรือประวัติที่เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติ มีบ่อประเพณีทางศาสนาของไทใหญ่ในรอบปีของชาวไทยใหญ่ปรากฏครบทั้ง ๑๒ เดือน เรียกว่า หย่าสี่สิบสอง หรือ ประเพณีสิบสองราศี โดยในประเพณีเหล่านี้ล้วนมีที่มาจากพระพุทธประวัติจากการปฏิบัติตนของพระภิกษุหรือผู้ที่ศรัทธาต่อเจ้าชายสิทธัตถะ ในขณะออกผนวช และเมื่อตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในสมัยพุทธกาล ขั้นตอนการปฏิบัติในประเพณีมีลักษณะเป็นการจำลองการกระทำของอุบาสก อุบาสิกา ที่มีความศรัทธาต่อพระพุทธองค์รวมถึงช่วงเวลาที่กำหนดให้มีการจัดประเพณีนั้นก็จะจัดอยู่ในช่วงเวลาใกล้เคียงหรือตรงกับฤดูกาลที่ระบุในพุทธประวัติ ในประเพณีหย่าสี่สิบสองจึงมีประเพณีที่กระทำกันในแต่ละเดือน ซึ่งประกอบด้วย

เดือน ๑ (ธันวาคม) ประเพณีปอย¹ปีใหม่ไต และหลู่ข้าวใหม่ (ปีใหม่ไทใหญ่และทำบุญถวายข้าวใหม่) ประเพณีในเดือนหนึ่งหรือที่ชาวไทใหญ่เรียกว่า เหลินแก่ง เป็นเดือนที่ชาวบ้านจะไปทำบุญถวายข้าวและงาที่เป็นผลผลิตใหม่แก่พระภิกษุสงฆ์และผู้เฒ่าแก่แก่ ซึ่งจะทำได้หรือบ้านก็ได้ และจะมีการทำบุญหลู่ข้าวปุกหรือข้าวตำคูลุงา เกิดจากความเชื่อว่าพระโกณฑัญญะที่เกิดเป็นชานาได้ถวายข้าวใหม่ ๙ ครั้ง แต่พระพุทธรูป พุทธศานิกชนชาวไทใหญ่จึงได้มีประเพณีปฏิบัติตามอย่างพระโกณฑัญญะสืบมาถึงปัจจุบัน

เดือน ๒ (มกราคม) ประเพณีเดือนสอง หรือ เหลินกำ หรือ ประเพณีเข้าवास (เข้าปริวาสกรรม) เกิดจากตำนานที่ว่าพระเจ้าปเสนทิโกศลถวายที่พักแก่พระสงฆ์ที่ถูกพระพุทธรูปเจ้าลงโทษให้บำเพ็ญเพียรในที่โล่งแจ้งเนื่องจากทำผิดวินัยจึงเกิดเป็นประเพณีที่พระสงฆ์ต้องอยู่ปริวาสกรรมและมานัต และชาวบ้านมีการทอดผ้าป่า

เดือน ๓ (กุมภาพันธ์) ประเพณีเดือนสาม หรือ เหลินสาม หรือ ประเพณีหลู่ข้าวหย่ากู่² เป็นประเพณีที่มีการทำข้าวหย่ากู่แล้วนำไปทำบุญและนำไปแจกตามบ้านเรือนภายในหมู่บ้านซึ่งมีที่มาจากตำนานที่พระพุทธรูปประจวบด้วยโรคพระอุทร จนพระอนันที่ได้ถวายข้าวมธุปายาสที่นางสุชาดานำมาใส่บาตร เมื่อพระพุทธรูปฉันข้าวยานั้นจึงหายประชวร หลังจาก “ตานข้าวหย่ากู่” แล้วในวันขึ้น ๑๕ ค่ำเป็นวันมาฆบูชา ชาวไทใหญ่จะจัดงาน กองโหล ซึ่งหมายถึงกองฟืน ชาวบ้านจะจัดหาไม้ฟืนนำไปวางซ้อนกันเลียนแบบเจดีย์ที่ลานหน้าวัด ในตอนกลางคืนจะรดกองโหลด้วยน้ำมันและจุดไฟเผา ถือเป็นกรถวายพุทธบูชาแก่พระพุทธรูปในวันมาฆบูชา โดยเกิดจากตำนาน มีมาณพเชื้อใจคนหนึ่งเมื่อถึงเดือนสามซึ่งเป็นเดือนที่หนาวเย็นจะเก็บฟืนมากองไว้ที่ต้นทางพระสงฆ์บิณฑบาตเพื่อก่อไฟและนิมนต์พระสงฆ์ให้ผิงไฟก่อนออกบิณฑบาต ทำเช่นนั้นจึงสิ้นฤดูหนาว อานิสงส์แห่งการกระทำจึงได้เกิดเป็นเทวดาผู้มีรัศมีโชติช่วงในสวรรค์

เดือน ๔ (มีนาคม) ประเพณีเดือนสี่ หรือ เหลินสี่ มีการประกอบพิธีต่างขอมต่อโหลง³ (ต่างขอมต่อ ในภาษาไทยใหญ่แปลว่าเครื่องเขนสรวง) เป็นประเพณีที่ชาวบ้านจะทำบุญกับสิ่งที่เป็นตัวแตรพระพุทธรูป เช่น สลูดเจดีย์ พระพุทธรูป หรือรูปเคารพบูชาต่างๆ เป็นการทำบุญรับเสด็จพระพุทธรูปเจ้าอย่างในตำนานที่พระเจ้าสุทโธทนะ พระบิดาของพระพุทธรูปเจ้าและชาวเมืองกบิลพัสดุ์ ได้ถวายเครื่องไทยธรรมไทยทาน แต่พระพุทธรูปเจ้าที่เสด็จมาโปรดพระญาติที่กรุงกบิลพัสดุ์ และประเพณีปอยสา่งลอง (บรรพชาสามเณร) (สา่ง แปลว่า สามเณรลอง มาจากคำว่าอะลองพะลา แปลว่าพระโพธิสัตว์ เมื่อรวมเป็นคำเดียวกันแปลว่า บุคคลผู้บำเพ็ญบารมีเช่นพระโพธิสัตว์) (โกศล ศรีมณี, ม.ป.ท.) ชาวไทใหญ่มีความเชื่อว่าการบวชเด็กชายเป็นสามเณร พ่อแม่ ปู่ย่า ตา

¹ ปอย เป็นภาษาไทยใหญ่ หมายถึง งานบุญ โดยชาวไทใหญ่จะเรียกงานบุญด้วยคำว่าปอย เช่น ปอยสา่งลอง (งานบวชลูกแก้ว) ปอยเหลินสิบเอ็ด (งานบุญเดือนสิบเอ็ด)

² การทำบุญถวายข้าวมธุปายาส เป็นประเพณีที่ชาวไทใหญ่จัดขึ้นจากความเชื่อที่ว่าหลังจากทำนาหรือเกี่ยวข้าวเสร็จจะต้องมีการระลึกถึงบุญคุณของข้าว (พระแม่โพสพ) ที่ได้คุ้มครองไร่นาหรือให้ชาวนามีข้าวไว้หล่อเลี้ยงชีวิต และเมื่อได้ข้าวมากจะนำไปถวายวัดเพื่อเป็นศิริมงคล และชาวนั้นต้องเป็นข้าวใหม่ดังนั้นในช่วง เหลินสาม (เดือนสาม) ประมาณเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปีจะมีประเพณีตานข้าวหย่ากู่

³ เรียกอีกอย่างว่า ต่างข้าวพระเจ้าหลวงเป็นการถวายข้าวแด่พระพุทธรูปเจ้าเพื่อเป็นพุทธบูชา การจัดงานต่างขอมต่อโหลงจะมีการเตรียมการโดยการออกหมายกำหนดการจัดงาน และมีการบอกบุญไปยังคณะศรัทธาญาติโยมที่มีจิตศรัทธาได้ร่วมทำบุญถวายข้าวมธุปายาสเพื่อให้ผู้มีจิตศรัทธาได้เข้าร่วมงานโดยการจัดงานช่วงวันก่อนวันพระ (วันแตงตา) และวันพระ (วันถวาย) โดยจะประกอบด้วยข้าวสาร อาหารแห้ง ดอกไม้ ผลไม้ ต้นกล้วยหรือหน่อกล้วย ต้นอ้อยหรือหน่ออ้อย รูป เทียน ขนมหวานต่างๆ โดยคณะศรัทธาจะร่วมกันแตงตาเครื่องสักการะข้าวมธุปายาสซึ่งจะดำเนินจัดทำเป็นอุบะเจ้าพารา ซึ่งประกอบด้วยเครื่องไทยทานต่างๆ

ยายจะได้รับบุญอันสงฆ์มากกว่าการบวชลูกชายที่โตแล้วเป็นพระภิกษุเพราะถือว่าเด็กๆ ยังเป็นผู้สะอาด บริสุทธิ์ทั้งร่างกายและจิตใจ ในพม่าก็มีประเพณีการบวชลูกแก้วนี้เช่นเดียวกับชาวไทลื้อในสิบสองปันนาที่มีความเชื่อเหมือนกัน ประเพณีการบวชเณรเช่นนี้จึงมีอยู่ในล้านนาในภาคเหนือของไทยด้วย

อานิสงค์ทางพุทธศาสนาในปอยส่างลอง หรือประเพณีบรรพชาสามเณร นับว่าเป็นประเพณีที่ชาวไทใหญ่ให้ความสำคัญมากที่สุด เนื่องจากชาวไทใหญ่เชื่อว่าการบวชส่างลองนั้นเป็นการสร้างกุศลอันยิ่งใหญ่ โดยเฉพาะผู้ที่บวชต้องอยู่ในวัยเด็กหรือวัยที่กำลังย่างเข้าสู่วัยรุ่นคือประมาณ ๖ – ๑๒ ปี ซึ่งถือเป็นวัยที่บริสุทธิ์ผุดผ่อง เหมาะที่จะได้รับการอบรมธรรมะตามแนวทางของพุทธศาสนา เพื่อให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีศีลธรรมในวันข้างหน้า ด้วยเหตุนี้ชาวไทใหญ่ทุกคนถือว่าการบวชเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิต

โดยชาวไทใหญ่เชื่อว่าการบวชเป็นการสร้างมหากุศลแก่ส่างลองและผู้ที่อยู่ป้อมส่างลอง อีกทั้งยังเป็น การทดแทนพระคุณอันยิ่งใหญ่ต่อผู้มีพระคุณทั้งที่มีชีวิตอยู่และที่ล่วงลับแล้วตามความเชื่อของชาวพุทธ ดังนั้นชาวไทใหญ่จึงให้ความสำคัญต่อประเพณีนี้อย่างมาก เพราะเชื่อว่าถ้าได้บวชลูกตนจะได้อานิสงค์ ๗ กัลป์ ถ้าได้บวชลูกคนอื่นจะได้อานิสงค์ ๔ กัลป์ นอกจากนี้แล้วชาวไทใหญ่ยังเชื่ออีกว่า ผู้ชายถ้าได้บวชแล้วตายไปจะไม่เป็นเปรต

เดือน ๕ (เมษายน) ประเพณีขึ้นจอบปีใหม่ (สงกรานต์) ชาวไทใหญ่ถือว่าเดือน ๕ เป็นช่วงของการเปลี่ยนศักราชเนื่องจากเวลาที่ธิดาท้าวมหาพรหมผลัดเปลี่ยนกันอุ้มเศียรบิดาไว้ในแต่ละปี ในตำนานบ่อเกิด ประเพณีกล่าวถึงพระพรหม ว่าเมื่อถึงเวลาที่พระพุทเจ้าแต่ละองค์มาตรัสรู้ ท้าวมหาพรหมที่ลงมาয়โลกมนุษย์ได้กลิ่นดินหอมจึงพากันขุดดินหอมนั้น ทำให้วิฆเนศวรเสียมไม่สามารถหะกลับไปสู่พรหมโลกได้ เดือนนี้ชาวบ้านจะทำโคมรูปดอกบัวไปบูชาตามวัดวาอาราม สรงน้ำพระพุทธรูปและพระสงฆ์ รดน้ำดำหัวญาติผู้ใหญ่และผู้เฒ่าผู้แก่ที่เคารพนับถือ

เดือน ๖ (พฤษภาคม) ประเพณีเดือนหก หรือ เหลินหก มิงงานประเพณีปอยจำตี หรือกองมูทราย และปอยบอกไฟ เป็นประเพณีที่มีการทำบุญถวายอาหารพระสงฆ์ที่วัด มีการจุดบั้งไฟ และก่อเจดีย์ทรายเพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา และประเพณีต่างซอมต่อโหลง ครั้งที่ ๒ เป็นการทำบุญถวายข้าวมธูปายาส ๔๔ ก้อน เนื่องจากเป็นเดือนที่พระพุทเจ้าตรัสรู้หลังจากเสวยข้าวมธูปายาส ๔๔ ก้อน ที่นางสุชาดานำมาถวาย

เดือน ๗ (มิถุนายน) ประเพณีเดือนเจ็ด เป็นเดือนที่พระพุทเจ้าทรงไตร่ตรองหลักโมชธรรมจึงเป็นเดือนที่พระสงฆ์ได้ให้มีการซักถามพระธรรมต่างๆ นอกจากนั้นเป็นช่วงเวลาที่ชาวบ้านต้องเตรียมการทำนา มีการทำเหมืองฝาย ขุดลอกร่องน้ำ และประเพณีเมผีเจ้าเมือง (เลี้ยงผีเจ้าเมือง)

เดือน ๘ (กรกฎาคม) ประเพณีเดือนแปด หรือ เหลินแปด หรือ ประเพณีเข้าหว่า (เข้าพรรษา) เป็นช่วงฤดูเข้าพรรษาและวันอาสาฬหบูชา มิงงานปอยจำก๊ะ คือการทำบุญเลี้ยงพระและเลี้ยงผู้มาถือศีลและนอนค้างที่วัดเรียกว่าการ “นอนกยอง หรือ นอนจอง”

เดือน ๙ (สิงหาคม) ประเพณีเดือนเก้า หรือเหลินเก้า มีประเพณีแฮนซอมโก้จาและแฮนหัวศีล (ทำบุญให้แก่ผู้ล่วงลับและทำบุญเลี้ยงผู้ปฏิบัติธรรมในช่วงเข้าพรรษา) นอกจากนั้นเป็นเดือนที่ทำสลากภัต หรือ ปอยสลาก และมีประเพณี ปอยจำก๊อก ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นช่วงฤดูทำนาทำให้มีการเตรียมอาหารไปถวายพระ จึง

มีประเพณีที่หมุนเวียนกันเป็นเวรทำอาหารถวายพระ โดยใช้กระบอกลงไม้ไผ่เป็นสัญญาณ ถ้ากระบอกลงไม้ไผ่ตกอยู่บ้านใครบ้านนั้นจะทำอาหารถวายพระ

เดือน ๑๐ (กันยายน) ประเพณีเดือนสิบ หรือ เหลินสิบ มีการจัดประเพณีต่างขอมต่อโหลง (ทำบุญใหญ่ก่อนออกพรรษา) เป็นครั้งที่ ๓ มีการตักบาตรแบบล้นบาตร ซึ่งเชื่อกันว่ามีอานิสงส์ให้ผลผลิตทางการเกษตรมากบริบูรณ์ด้วยทรัพย์และบริวาร

เดือน ๑๑ (ตุลาคม) ประเพณีเดือนสิบเอ็ด หรือ เหลินสิบเอ็ด มีการจัดประเพณีออกหว่า (ออกพรรษา) หรือ ปอยเหลินสิบเอ็ด ที่มีการจัดทำจองพารา (พารา มาจากคำว่า พระ หรือ วระ แปลว่าประเสริฐ หมายถึงพระพุทธเจ้า ส่วนคำว่า พารา หมายถึง เมือง จองพารา หมายถึง ชุมปราสาทรับเสด็จพระพุทธเจ้าคือ การทำจองพาราหรือปราสาทสำหรับรับเสด็จพระพุทธเจ้า) ซึ่งเกี่ยวกับความเชื่อในพระพุทธประวัติครั้งที่มีการรับเสด็จพระพุทธเจ้าที่เสด็จกลับลงมาจากการไปโปรดพุทธมารดาในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ในช่วงระหว่างเทศกาลนี้จะมีการละเล่นและฟ้อนรำสัตว์ต่างๆ เช่น การแห่โต ฟ้อนกิ่งกะหล่ำ⁴ (กินรี) การฟ้อนกำเบือคอง⁵ (ผีเสื้อยักษ์) ในอำเภอเมืองจังหวัดแม่ฮ่องสอนจะมีการตักบาตรเทโวที่จัดที่วัดบนภูเขาหรือวัดที่อยู่บนที่สูงให้พระภิกษุสงฆ์เดินรับบาตรลงมาสู่ที่ต่ำ จำลองการเสด็จลงจากดาวดึงส์ของพระพุทธองค์ ปัจจุบันมีการจัดที่วัดพระธาตุดอยกองมู

เดือน ๑๒ (พฤศจิกายน) ประเพณีเดือนสิบสอง หรือ เหลินสิบสอง มีการทำบุญหลายๆ อย่างรวมกัน เรียกว่าปอยเหลินสิบสอง และมีการถวายผ้ากฐิน ถวายจิวร เรียกว่า ปอยหลู่สาังกานกั้ง ประเพณีหลู่สาังกาน คำ มีความเชื่อกันว่าผู้ที่ป้อนเจ้าภาพถวายจิวร เมื่อพระพุทธเจ้าเกิดขึ้นและได้โปรดให้อุปสมบทเป็นเอหิภิกขุอุปสัมปทา จะมีจิวรทิพย์เกิดขึ้นเองเมื่อพระพุทธตรัสว่า เธอเป็นภิกษุมาเกิด

สังคมของชาวไทยใหญ่มีระบบความเชื่อที่ปรากฏผ่านประเพณีพิธีกรรมโดยสมโชติ อ๋องสกุล (๒๕๔๘) กล่าวว่าชาวไทยใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความเคร่งครัดในการนับถือพุทธศาสนา มาก กล่าวคือจะไม่ดื่มเหล้าไม่ฆ่าสัตว์ทุกชนิด คนที่ฆ่าสัตว์ ขายเนื้อสัตว์ ชาวไทยใหญ่จะไม่คบค้าสมาคมด้วย การทำบุญของชาวไทยใหญ่เป็นการทำบุญอย่างสุดตัวซึ่งสะท้อนให้เห็นคำพังเพยที่กล่าวว่า “อย่ากินอย่างมาน⁶ อย่าทานอย่างเจี้ยว⁷” พุทธ

⁴ การฟ้อนที่เรียกกันว่า รำนกิ่งกะหล่ำ โดยทั่วไปเรียกกันว่าฟ้อนนก การทำตัวนกจะประกอบด้วย ๓ ส่วน คือ ปีก หาง และลำตัว เฉพาะปีกและหางทำด้วยไม้ไผ่หรือหวาย แต่ละส่วนจะทำเป็นโครงก่อนแล้วผ้าแพรสีต่าง ๆ ติดหุ้มโครงและใช้กระดาษสีตัดเป็นลวดลายตกแต่งให้สวยงาม จากนั้นนำมาประกอบกันโดยใช้ยางรัด เชือกหรือหวายรัดให้แน่น พร้อมทำเชือกโยงบังคับปีกและหางสำหรับดึงให้สามารถกระพือปีก และแผ่หางได้เหมือนนก ส่วนลำตัวผู้ฟ้อนจะใส่เสื้อผ้าสีเดียวกับปีกและหาง (อุปกรณ์การฟ้อนนี้ พบว่าบางแห่งมีเฉพาะทางเท่านั้น) นอกเหนือจากนี้ ส่วนของศีรษะอาจมีการโพกผ้าหรือสวมหมวกยอดแหลมหรือสวมหน้ากาก ซึ่งแล้วแต่ความนิยมของท้องถิ่น ส่วนท่ารำ จะเป็นท่าที่เลียนแบบอากัปภิกขุของนกเช่น ขยับปีก ขยับหาง บิน กระโดดโลดเต้นไปตามจังหวะของกลอง ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีสำคัญในการกำหนดท่าการฟ้อนกิ่งกะหล่ำ บางครั้งจะแสดงคู่ชายหญิงโดยสมมุติเป็นตัวละครและตัวเมีย แต่ส่วนใหญ่ที่พบมักเป็นตัวเมีย จึงมีชื่อเรียกตามที่เห็นอีกชื่อคือ “ฟ้อนนางนก” หรือ “ก้านางนก”

⁵ การฟ้อนอีกอย่างที่มีลักษณะคล้ายกันเรียกว่า “กำเบือคอง” คำว่า “กำเบือ” หมายถึง ผีเสื้อ คอง คือชื่อแม่น้ำสาละวิน การฟ้อนชนิดนี้ผู้แสดงจะแต่งกายด้วยเสื้อลายดอก มีสีสันแพรพราว ศีรษะเกล้ามวยประดับด้วยดอกไม้ มีปีกที่บุด้วยผ้าลายดอกสวยงาม เวลาแสดงมีการพู่ปีกกางปีกตามลีลา เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบ นอกจากจะใช้วงกลองกันยาวแล้ว ยังพบว่ามีการใช้วงกลองมองเซิงประกอบการฟ้อนด้วย

⁶ ภาษาที่ใช้เรียกชาว “พม่า”

⁷ ภาษาที่ใช้เรียกชาว “ไทใหญ่”

ศาสนาและความเชื่อในพุทธศาสนา มีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อวิถีชีวิตและโลกทัศน์ของคนไทใหญ่อย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝังลึกลงในวัฒนธรรมศิลปะ ดนตรี สถาปัตยกรรม ระบบความเชื่อ และวิถีคิดของคนไทใหญ่ และมีบทบาทสำคัญต่อชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรมมาจนถึงปัจจุบันที่มีความผูกพันกับพุทธศาสนาแทบทั้งสิ้น ความเชื่อทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีพิธีกรรมของชาวไทใหญ่ มี ๓ ประเด็นที่สำคัญคือ ๑) พระมหาอุปกุตในประเพณีทางพุทธศาสนา ๒) ความเชื่อทางพุทธศาสนาที่ก่อเกิดเป็นการแสดง และ ๓) อานิสงค์ทางพุทธศาสนาในปอยส่างลอง (ยศ สันติสมบัติ, ๒๕๔๓)

พระมหาอุปกุตในประเพณีทางพุทธศาสนา จะปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนในประเพณีที่สำคัญหลาย ประเพณีเช่น ปอยหลู่ข้าวหย่ากู่ ปอยส่างลอง ปอยออกหว่า เป็นต้น นอกจากนั้นชาวไทใหญ่มักจะอัญเชิญพระอุปกุตมาประดิษฐานเพื่อให้งานนั้นๆ สำเร็จราบรื่นไปด้วยดี ซึ่งความเชื่อสืบเนื่องมาจากประวัติของท่านที่สามารถปราบพญามารที่เข้ามาก่อวุ่นในงานทางพุทธศาสนา อย่างไรก็ตามพระอุปกุตไม่เพียงแต่เป็นพระผู้นำความราบรื่นมาสู่งานสำคัญเท่านั้น แต่ยังเป็นพระที่ชาวไทใหญ่เชื่อว่าสามารถบันดาลโชคลาภและร่ำรวยได้อีกด้วย ตามวัดต่างๆ ของชาวไทใหญ่มิงานปอยก็จะมีห่ออุปกุตในงานด้วยเช่นกัน

ประเพณีออกหว่านี้เป็นประเพณีที่เกิดจากระบบความเชื่อของชาวไทใหญ่ โดยชาวไทใหญ่มีระบบความเชื่อที่ผสมผสานระหว่างความเชื่อทางพุทธศาสนา พราหมณ์ และผี หรือที่เรียกว่าสิ่งเหนือธรรมชาติ ชาวไทใหญ่มีความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์เข้ามาเกี่ยวข้องในชีวิตประจำวัน (สุจิตต์ วงษ์เทศ, ๒๕๔๘) เมื่อราว ๑,๕๐๐ ปี มาแล้ว หรือราว พ.ศ.๑๐๐๐ ชาวมพุกหวิปนำทั้งพราหมณ์และพุทธ มาเผยแพร่ให้ชนชั้นผู้นำของคนเมืองทางสุวรรณภูมิและอุษาคเนย์โบราณที่อยู่ใกล้ทะเล ชนชั้นนำเหล่านั้นก็รับไว้แล้วเลือกพิธีกรรมของพราหมณ์และพุทธ มาปรับใช้โดยปรุงแต่งดัดแปลงให้เข้ากันได้กับพิธีกรรมพื้นเมืองดั้งเดิม เช่น สงกรานต์ ตรุษ จนถึงสวดมนต์ไหว้พระ เลี้ยงพระ ทำให้พิธีกรรมดั้งเดิมของคนเมืองที่มีแต่ผี กลายเป็น ผี พราหมณ์ พุทธ ปะปนกันจนแยกไม่ออกสืบถึงปัจจุบัน ความเชื่อทางพราหมณ์ที่เข้ามาเกี่ยวข้องในวิถีชีวิตของชาวไทใหญ่นี้ ปรากฏให้เห็นได้จากประเพณีพิธีกรรม เช่น ประเพณีขึ้นจอบปีใหม่ หรือสงกรานต์ อย่างไรก็ตามแม้ว่าพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์จะเข้ามามีบทบาทเพียงไรในวิถีชีวิตของชาวไทใหญ่ก็ตาม แต่ก็ไมอาจครอบคลุมความเชื่อเรื่องผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติของชาวไทใหญ่ได้ทั้งหมด ชาวไทใหญ่ในปัจจุบันก็ยังคงมีความเชื่อเรื่องผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติซึ่งเหตุนี้เองที่ทำให้ความเชื่อทางพุทธ พราหมณ์ กับผี จึงผสมผสานกันไป ซึ่งความเชื่อทั้งสามนี้เองเกี่ยวข้องกับประเพณีในรอบปีของชาวไทใหญ่ รวมถึงวิถีชีวิตของชาวไทใหญ่

ช่วงประเพณีออกหว่า ชาวไทใหญ่จะเตรียมงานพิธีกันตั้งแต่วันดา ทางวัดจะทำปราสาทพระหรือที่ชาวไทใหญ่เรียกว่า แข่งส่างปู้ด (แข่ง หมายถึง หิ้ง ชั้น ส่าง หมายถึง เตรียม ปู้ด หมายถึง พระพุทธเจ้า ดังนั้น แข่งส่างปู้ด หมายถึง หิ้งใส่ของบูชาไว้ต้อนรับพระพุทธเจ้าคราวเสด็จจากดาวดึงส์) หรือ จองพารา (จอง ในภาษาพม่า หมายถึง วัด โรงเรียน พารา เป็นภาษาไทยใหญ่ หมายถึงพระพุทธเจ้า พระพุทธรูป) ซึ่งเป็นประเพณีที่มีความเชื่อว่าเมื่อครั้งพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้อนุตรสมโพธิญาณแล้วได้เสด็จไปเผยแพร่พระพุทธศาสนาในแคว้น ชมพูทวีป และได้เสด็จไปเทศนาโปรดพระเจ้าสุทโธทนะ ผู้เป็นพระพุทธรบิดา ตลอดจนพระประยูรญาติทั้งหลาย ต่อมาพระพุทธองค์ทรงรำลึกถึงพระนางสิริมหามายา ผู้เป็นพระพุทธรมารดา ซึ่งได้สิ้นพระชนม์หลังจากพระองค์ ประสูติได้ ๗ วัน พระพุทธองค์จึงได้เสด็จไปจำพรรษาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เพื่อเทศนาพระอภิธรรมปิฎกโปรด

พระพุทธมารดา อยู่ ๑ พรรษา ครั้นเมื่อครบกำหนดแล้วพระพุทธองค์ก็เสด็จจากเทวโลกมาสู่เมืองมนุษย์ ขณะเมื่อพระพุทธองค์เสด็จลงมาขึ้นเหล่าพรหม เทวดา มนุษย์ และสัตว์ต่างๆ เกิดความปีติยินดีกันทั่วหน้า และพากันมาต้อนรับพระพุทธองค์ ดังนั้นเพื่อเป็นการรับเสด็จพระพุทธเจ้าลงมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์สู่เมืองมนุษย์ พุทธศาสนิกชนชาวไทยใหญ่จึงทำแข่งสว่างปืดขึ้นเป็นสัญลักษณ์ของการรับเสด็จโดยพระสงฆ์ สามเณร และชาวบ้านต่างช่วยกันทำปราสาทพระในวันดังกล่าว

ความเชื่อทางพุทธศาสนาที่ก่อเกิดเป็นการแสดง การแสดงที่สืบเนื่องมาจากความเชื่อในประเพณีออกหว่านนั้นมีด้วยกัน ๒ ประเภทคือ การฟ้อนนกกิงกะหระ และการฟ้อนโต กิงกะหระ และตัวโต คือสัตว์ป่าหิมพานต์ ตามตำนานทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยใหญ่กล่าวว่า หลังจากพระพุทธองค์กลับจากเทศนาโปรดพุทธมารดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ได้เสด็จกลับมาสู่โลกมนุษย์ในวันเทโวโรหณะแล้วเหล่าบรรดาสัตว์ทั้งหลายรวมทั้งสัตว์ในป่าหิมพานต์ต่างพากันมาเฝ้าพระพุทธองค์ และแสดงความดีใจด้วยท่าทางตามธรรมชาติของตน ฟ้อนกิงกะหระ เป็นศิลปะการแสดงของชาวไทยใหญ่ คำว่า ฟ้อน ภาษาไทใหญ่ใช้คำว่า ก้า ส่วนกิงกะหระ หมายถึง กิณรี หรือ กิณร ซึ่งเป็นอมนุษย์ที่มีรูปร่างคล้ายมนุษย์ เมื่อจะไปไหนมาไหนก็ใส่ปีกใส่หางบินได้ ทั้งนี้ชาวไทยใหญ่เรียกการแสดงดังกล่าวว่า ก้านก ลีลาการฟ้อนกิงกะหระที่แสดงออกนั้นจะเลียนแบบพฤติกรรมของนก เช่น ขยับปีก ขยับหาง ทำบิน ทำกระโดดโลดเต้น ส่วนจังหวะในการฟ้อนและความสัมพันธ์ต่อเนื่องของท่วงทำนองขึ้นอยู่กับกลองและความคล่องตัวของผู้ฟ้อน การฟ้อนกิงกะหระนี้ บางครั้งใช้การฟ้อนเพียงคนเดียว รูปแบบการแต่งกายของผู้แสดงก็ปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย จนไม่อาจจะระบุให้แน่ชัดลงได้ว่ารูปแบบเดิมเป็นอย่างไร แต่ยังคงรักษาศิลปะการทำ หาง ซึ่งสามารถกางแผ่ขยายออกไปได้และสามารถหุบลงเหมือนเดิมได้อย่างรวดเร็ว

ในส่วนของการแสดงฟ้อนโต เป็นการแสดงลีลาของสัตว์ชนิดหนึ่งที่เชื่อกันว่ามีอยู่ในป่าหิมพานต์เช่นกัน ตัวโตนั้นจะมีลักษณะแตกต่างกันไปตามความเชื่อหรือคำถ่ายทอดของบรรพชน เช่นโตบางตัวมีหน้าและลำตัวคล้ายลามา (สัตว์ป่าหายาก พบในแถบมองโกเลีย) แต่บางตัวหน้าคล้ายมังกร บางตัวหน้าคล้ายกวาง เป็นต้น การฟ้อนโตจะมีผู้แสดง ๒ คน คล้ายการเชิดสิงโตจีน คนหนึ่งเชิดด้านหัวอีกคนหนึ่งเชิดด้านหาง สำหรับเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการฟ้อนโต ก็จะเป็นเครื่องดนตรีชุดเดียวกันที่ใช้ประกอบการแสดงฟ้อนกิงกะหระอันได้แก่ กลองกันยาว ๑ คู่ กลองหน้าตัด ๒ ด้าน มีลักษณะคล้ายกลองทัดหรือกลองตะโพนของภาคกลาง และมองเซิง (ภาษาไทใหญ่ มอง หมายถึง ช้อง เซิง หมายถึง ชุด มองเซิง หรือฆ้องราวมีจำนวนช้อง ตั้งแต่ ๕ ลูกขึ้นไป) การฟ้อนกิงกะหระและฟ้อนโตเป็นการแสดงที่สำคัญในเทศกาลออกหว่านรวมถึงงานประเพณีอื่นๆ ของชาวไทยใหญ่ เนื่องจากเป็นการแสดงที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางพุทธศาสนา ฉะนั้นชาวไทยใหญ่จึงนิยมนำการแสดงทั้งสองประเภทนี้มาจัดแสดงในงานประเพณีต่างๆ สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

ปอยออกหว่า เป็นประเพณีที่มีการจัดกันทั่วทั้งจังหวัดแม่ฮ่องสอนและจังหวัดอื่นๆ ที่มีชุมชนไทใหญ่ โดยในอำเภอแม่สะเรียงถือเป็นประเพณีที่มีความโดดเด่นเนื่องจากมีส่วนร่วมจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เกิดจากแรงศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในพื้นที่ไม่เฉพาะชาวไทยใหญ่

ในอดีตการคมนาคมของอำเภอแม่สะเรียงเกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการจัดประเพณีของแต่ละชุมชน โดยไม่มีการประกวด ไม่มีการจ้าง จัดแล้วนำมาด้วยกัน เริ่มตั้งแต่การเริ่มสร้างตั้งแต่ไม่มีมาเป็นราชวัติด้วยพลังศรัทธา ใครมีอะไรก็เอามาช่วยกัน กิจกรรมเริ่มตั้งแต่วันขึ้น ๑๔ ถึงแรม ๑ ค่ำ เพราะสมัยก่อนไม่มีไฟฟ้า อาศัยตะเกียงเจ้าพายุ พอความเจริญมาถึงก็พบว่า “การท่องเที่ยว” เริ่มเข้ามาตั้งนั้นก็ต้องการเปลี่ยนแปลงไป โดยสิ่งที่ต้องคำนึงถึง คือ การทำเอง นอกจากจะมีการมีส่วนร่วมร่วมกันแล้วยังมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบ้าน ชุมชน ประเพณีออกหว่าเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ดังเช่น การทำราชวัติ งานหัตถกรรม ผ่านสถาบันครอบครัว /ชุมชน การทำสวดดอก หมากเบ็ง การถ่ายทอดโดยไม่เอาเศรษฐกิจเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยความเต็มใจที่จะสอน ประเพณีออกหว่าและประเพณีแห่เทียนแหงถือเป็นสัญลักษณ์ของสังคมแม่สะเรียงว่าเมื่อถึง ๑๔ ค่ำ ถึง แรม ๑ ค่ำ ชาวบ้านจะทำราชวัติกันโดยไม่ต้องมีการบอกกล่าวหรือประกาศใดๆ ทั้งสิ้น เมื่อถึงเวลาประชาชนชาวพุทธก็จะทำการเตรียมเครื่องไทยทาน เตรียมทำความสะอาดหน้าบ้าน ตกแต่งราชวัติโดยไม่มีภาครัฐมาเกี่ยวมาช่วยเหลือ สถานการณ์ในปัจจุบันพบว่าเมื่อมีการตั้งงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้แรงศรัทธาของชุมชนเลือนหายไป ทำให้ชุมชนรอรับเพียงอย่างเดียว เราจะทำอย่างไรให้ชุมชนเล็งเห็นคุณค่าไม่รอรับงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพียงอย่างเดียว การสืบทอดองค์ความรู้ต่างๆ ยังมีการจัดโครงการถ่ายทอดองค์ความรู้ ให้กับเยาวชนเฉพาะบางกลุ่ม องค์กรประกอบของประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เหมาะสมกับการส่งเสริมให้จัดการในรูปแบบที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว มี ๓ มิติ คือ มิติการตักบาตร มิติการตกแต่งประดับประดา มิติงานแห่เทียนแหง (กันหนา แก้วศรี และคณะ, ๒๕๕๓)

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กมลวรรณ อนุรักษ์ (๒๕๕๑) ได้ศึกษาวิจัยการส่งเสริมประเพณีท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว กรณีศึกษางานบุญผะเหวดเทศบาลตำบลนาจะหลวย อำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ท้องถิ่น เพื่อการท่องเที่ยวกรณีศึกษางานบุญผะเหวด เทศบาลตำบลนาจะหลวย อำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี และแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมประเพณีท้องถิ่น เพื่อการท่องเที่ยว กรณีศึกษางานบุญผะเหวด เทศบาลตำบลนาจะหลวย อำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี โดยการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive study) มีการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา มี ๒ กลุ่ม คือ ผู้บริหาร สมาชิกสภา และพนักงานเทศบาลตำบลนาจะหลวย จำนวน ๖ คน ผู้นำชุมชน ในเขตเทศบาลตำบลนาจะหลวย จำนวน ๖ คน ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลนาจะหลวย จำนวน ๑๐ คน รวมจำนวนทั้งสิ้น ๒๒ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาผลการวิจัยพบว่า การดำเนินการส่งเสริมประเพณีท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว กรณีศึกษางานบุญผะเหวด เทศบาลตำบลนาจะหลวย อำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี มีปัจจัย **ด้านการเรียนรู้** โดยมีการดำเนินการโดยการประชาสัมพันธ์การจัดงานผ่านสื่อ ได้แก่ป้ายประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย และเอกสารข่าวประชาสัมพันธ์ **ด้านการมีส่วนร่วม** โดยการกำหนดไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่น

และงบประมาณประจำปี การประชุมวางแผนการจัดงานโดยภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง **ด้านการสร้างเครือข่าย** โดยดำเนินการมีการส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือในการทำงาน ด้านวัฒนธรรมประเพณี โดยมีการทำงานร่วมกันทั้ง ส่วนราชการ ประชาชน ผู้นำชุมชน วัด ทั้งนี้ได้มีการประชุมเตรียมการจัดงานโดยแต่ละภาคส่วนเข้ามามีบทบาทและร่วมมือในการจัดงานประเพณี และ **ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์** โดยมีการร่วมมือกันในการประสานความร่วมมือ และสร้างความเข้าใจระหว่างกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง แนวทางการพัฒนาการส่งเสริมประเพณีท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวกรณีศึกษางานบุญแห่แหวดเทศบาลตำบลนาจะหลวย อำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานีพบว่า ด้านการเรียนรู้ควรสร้างความรู้ความเข้าใจ จัดทำสื่อเผยแพร่ที่ทันสมัย สร้างแหล่งเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น และส่งเสริมโรงเรียนจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับงานประเพณีบุญแห่แหวด ด้านการมีส่วนร่วมควรมีการวางแผนเตรียมการจัด งาน ติดตามผลระหว่าง การดำเนินงาน และประเมินผลการจัดงานเพื่อพัฒนาและปรับปรุงให้ดีขึ้นในปีถัดไปโดยเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม ด้านการสร้างเครือข่าย ควรประสานเครือข่ายระดับตำบล อำเภอ เชื่อมประสานจัดกิจกรรมร่วมกับ องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนงานประเพณีท้องถิ่น ของจังหวัดอุบลราชธานี และ ด้านการอยู่ ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ควรมีการประชุมระหว่างชุมชนในพื้นที่ ในการเตรียมต้อนรับนักท่องเที่ยว การระดมเหตุทะเลาะวิวาทโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ อาสาสมัคร เป็นแนวปฏิบัติร่วมกัน

ณัฐพร จาตุยางโทน (๒๕๕๓) ได้ศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนและวิถีชีวิตชาวไทใหญ่ ศึกษาพุทธศาสนา วัฒนธรรมประเพณี และความเชื่อของชาวไทใหญ่ พลวัตของชาวไทใหญ่จากอดีตถึงปัจจุบัน และศึกษาการปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวไทใหญ่กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ในสังคมบ้านคุ้ม โครงการหลวงอ่างขาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

ศุภกานต์ รัตนจารุวัฒน์ และมาลี ไชยเสนา (๒๕๕๔) ศึกษาการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลเกษม อำเภอดงหลวง จังหวัดอุบลราชธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม และเพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลเกษม อำเภอดงหลวง จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลเกษมมีสภาพการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมโดยมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ และมีแนวทางในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมไปในทิศทางเดียวกัน ด้วยความสมัครสมานสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นให้อยู่อย่างยั่งยืนสืบไป แนวทางในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น ควรจัดให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดประเพณีท้องถิ่นกับองค์การบริหารส่วนตำบลเกษมบ่อยๆ ปฏิบัติการในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นให้ทำด้วยความเต็มใจ ต้องครอบคลุมทั้งวัยเด็ก เยาวชน ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุให้แต่ละหมู่บ้านอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น

ปัจฉิม มูลเมือง (๒๕๕๑) ได้ศึกษาวิจัยแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เอื้อประโยชน์ต่อชุมชนบ้านป่าเหมี้ยง ศึกษารูปแบบกิจกรรมการศึกษาธรรมชาติและวิถีชีวิตชุมชนบ้านป่าเหมี้ยงเสริมสร้างอาชีพ รายได้ ให้แก่ชาวบ้านจากกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อใช้การอนุรักษ์เป็นเครื่องมือไปสู่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ร่วมโดยเน้นกิจกรรมที่สร้างกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชนและเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกๆ กิจกรรม ผ่านกระบวนการจัดเวทีชาวบ้าน การสำรวจแหล่งท่องเที่ยวการศึกษาข้อมูลทุนเดิมของชุมชน การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งการพูดคุยถึงแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับชุมชนเน้นกิจกรรมที่กระตุ้นให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อให้คนภายนอกได้เรียนรู้การท่องเที่ยว เพื่อการศึกษาเรียนรู้ร่วมกันทั้งเจ้าของบ้านและนักท่องเที่ยว การรวมกลุ่มของเยาวชนก็สามารถถ่ายทอดไปยังผู้ปกครองได้เป็นผลสำเร็จ การล่าสัตว์และนกในชุมชนลดน้อยลงเกิดการจัดตั้งเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลาสิ่งสำคัญที่สุด คือชาวบ้านได้ร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนให้คงอยู่และสามารถสืบสานให้กับเยาวชนรุ่นหลังได้ต่อไป ซึ่งเรื่องราวได้นั้นเป็นเพียงเรื่องรอง และเป็นเพียงรายได้เสริม เนื่องจากชาวบ้านมีรายได้หลักจากการทำเหมียงอยู่แล้ว ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชนบ้านป่าเหมียงนั้นมี ๒ รูปแบบคือ รูปแบบที่ ๑ การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาเรียนรู้วิถีทางธรรมชาติและรูปแบบที่ ๒ การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนชาวเหมียงแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านป่าเหมียง

พระไชยา พิณบรรเลง (๒๕๕๒) ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และสืบสานประเพณีการแห่เรือบกจังหวัดเพชรบุรีเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน” พบว่าการเล่นแห่เรือบกเกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์กล่าวคือ เมื่อแม่น้ำเพชรบุรีแห้งขอดอันมีสาเหตุมาจากการสร้างเขื่อนปิดกั้นแม่น้ำเพชรบุรี การเล่นแห่เรือน้ำที่เคยเป็นที่นิยมเล่นของชาวเพชรบุรีมาแต่เดิมไม่สามารถเล่นได้ จึงได้มีผู้พัฒนารูปแบบการเล่นให้มาเล่นบนบกได้ แล้วเรียกกันว่าแห่เรือบก ซึ่งมีรูปแบบเล่นคล้ายกับการแห่เรือน้ำ ต่างกันตรงที่การเล่นแห่เรือบก จำลองเรือกันว่าแห่เรือบก ส่วนเพลงที่นำมาเล่นก็ยังยังคงมีลักษณะเช่นเดียวกับการแห่เรือน้ำ และมีลักษณะที่ไม่ต่างไปจากเพลงพื้นบ้านอื่นๆ ปัญหาของประเพณีการแห่เรือบกจังหวัดเพชรบุรี มีหลายประการ คือการละเล่นมีรูปแบบเรียบๆ ไม่สลัซซึบซ้อน จึงไม่ตอบสนองอารมณ์ความรู้สึกของผู้ดูหรือผู้ชม ไม่ได้ได้รับความสนใจจากกลุ่มเยาวชน พ่อเพลง แม่เพลง ปัจจุบันลดจำนวนลงเรื่อยๆ บางคนเลิกกันไปประกอบอาชีพอื่นจึงขาดผู้สืบทอด มีความบันเทิงรูปแบบใหม่ๆ ไหลบ่าเข้าสู่จังหวัดเพชรบุรีตลอดเวลา จึงดึงความสนใจจากผู้คนได้มากกว่าการละเล่นพื้นบ้าน และองค์กรภาครัฐยังทำงานไม่ประสานกัน ต่างฝ่ายต่างทำ และไม่ให้ความสนใจเพลงพื้นบ้านเท่าที่ควร แนวทางการอนุรักษ์มี ๔ ส่วนคือ (๑) องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ให้ความสำคัญกับการแห่เรือบก และเข้ามามีส่วนร่วมในด้านนโยบาย และทุนสนับสนุน (๒) โรงเรียนจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนการละเล่นแห่เรือบก และเพลงพื้นบ้าน สนับสนุนงบประมาณจ้างวิทยากร และหาอุปกรณ์การเล่นอย่างต่อเนื่อง (๓) พ่อเพลง แม่เพลง จัดตั้งกลุ่มพ่อเพลง แม่เพลงแห่เรือบก มีการพบปะ ปรึกษาหารือถึงปัญหา และแนวทางการแก้ไข และ (๔) ประชาชน จัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรเพื่อกำหนดนโยบายและแนวทางการละเล่นแห่เรือบก โดยมีรูปแบบการอนุรักษ์ ๓ ขั้นตอน คือ (๑) อนุรักษ์ของเดิมไว้เป็นแม่บท โดยการอนุรักษ์รูปแบบ คือ อนุรักษ์เรือ เครื่องแต่งกาย และเพลงในรูปแบบเดิม และการอนุรักษ์เนื้อหา โดยการศึกษาและเก็บเรื่องราวเกี่ยวกับการแห่เรือบกไว้ให้เป็นระบบ (๒) การปรับเปลี่ยนรูปแบบให้เหมาะสมกับยุคสมัย แต่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ของท้องถิ่นไว้ และ (๓) สร้างมูลค่าเพิ่ม

ให้กับการแก้ปัญหา โดยนำเสนอในรูปแบบของความบันเทิงนำเสนอในรูปแบบของการท่องเที่ยว เพื่อให้ นักท่องเที่ยวสนใจและจะช่วยให้อนุรักษ์ประเพณีพื้นบ้านนี้ต่อไปได้

สมัชชา เจริญ (๒๕๕๑) ได้ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรณาเพื่อส่งเสริม การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอโขงเจียม จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ควรมีการประสานงานจัดตั้ง คณะกรรมการดำเนินงานกิจกรรมประเพณีแห่เทียนพรรษา ทั้งในส่วนของวัด และสำนักงานเทศบาลตำบลโขง เจียมเพื่อวางแผนให้เป็นระบบในการจัดการด้านบุคคลและการจัดหางบประมาณ เพื่อให้เพียงพอต่อการ ดำเนินงาน ด้านการท่องเที่ยวควรมีการจัดการในด้านต่างๆ ทั้งการประชาสัมพันธ์ ที่พัก ร้านอาหาร การ จัดการด้านความปลอดภัยด้านสุขอนามัย และด้านศิลปวัฒนธรรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ ที่จะเข้ามา เที่ยวชมงานซึ่งงานประเพณีแห่เทียนพรรษาของอำเภอโขงเจียม มีเอกลักษณ์ของขบวนต้นเทียนพรรษา และ ขบวนแห่แสดงการละเล่นที่แสดงออกถึงภูมิปัญญาในท้องถิ่นและประเพณีวิถีชีวิตของคนในอำเภอโขงเจียม จึง สามารถที่จะพัฒนาให้เป็นจุดขายสำคัญในการส่งเสริมเพื่อเป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

พระมหาบุญเรือง อายุวัฒนมงคล (๒๕๕๐) ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนฝั่งหมิ่นต่อการ อนุรักษ์ประเพณีสืบชะตาแบบล้านนา พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนฝั่งหมิ่นต่อการอนุรักษ์ประเพณีสืบชะตา แบบล้านนามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักการ วิธีการ ขั้นตอนของประเพณีสืบชะตาแบบล้านนา การมีส่วนร่วม ของชุมชนต่อการอนุรักษ์ประเพณีสืบชะตา ปัญหาอุปสรรคของการอนุรักษ์ประเพณีสืบชะตาแบบล้านนา ยังมี ความเชื่อ ความคิด วิถีชีวิตและยังคงปฏิบัติตามประเพณีดั้งเดิมถึงแม้ว่ามีเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วย ส่งเสริมความเป็นอยู่ให้มีความสะดวกสบายขึ้น แต่ชุมชนฝั่งหมิ่นยังคงพึ่งพาธรรมชาติซึ่งได้จากประสบการณ์ที่ ได้เรียนรู้จากวัฒนธรรมเดิมในท้องถิ่นอันประกอบด้วยภูมิปัญญาต่างๆ ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ที่ได้ถ่ายทอดวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และความเชื่อสู่ชนรุ่นหลังจึงทำให้เกิดการปฏิบัติที่สืบเนื่องกันมาในชุมชน จนถึงปัจจุบัน

ทรงคุณ จันทจร (๒๕๔๙) ได้ดำเนินการศึกษาและพัฒนากการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัด มหาสารคาม มีวัตถุประสงค์สำรวจองค์ความรู้ด้านศิลปะและวัฒนธรรมที่สามารถนำมาเป็นข้อมูลในการ พัฒนาการท่องเที่ยวในภาคอีสาน โดยเน้นจังหวัดมหาสารคามเป็นศูนย์กลางท่องเที่ยว ผลการวิจัย พบว่า การ ส่งเสริมการท่องเที่ยวใช้การประชุมสัมมนาการแสดงผลงานประติมากรรมประชุมใหญ่ระดับนานาชาติ และการจัด นิทรรศการ ควรให้สถาบันอุดมศึกษาและส่วนราชการเป็นแกนนำ เพราะจังหวัดมหาสารคามมี สถาบันอุดมศึกษาภาครัฐมากที่สุดในภาคอีสาน กิจกรรมจะต้องสามารถนำเสนอจุดขายที่เด่นของสถาบัน หรือ องค์กรเน้นการวางแผนร่วมกันทำอย่างต่อเนื่อง และควรวางแผนจัดการท่องเที่ยวสำหรับกลุ่มนักวิชาการ ข้าราชการ นักศึกษาที่เป็นกลุ่มเป้าหมายรอง ควรจัดการท่องเที่ยวช่วงสั้น ๑-๒ วัน เน้นให้กลุ่มวิชาการ ข้าราชการ นักธุรกิจ ควรมี Package การท่องเที่ยวให้เลือกอย่างหลากหลายเน้นการใช้จ่ายครบวงจรของ ท่องเที่ยว เริ่มตั้งแต่การเดินทาง การพักรม โรงแรมที่พัก สินค้าพื้นเมือง การแสดงวัฒนธรรม ประเพณี ท้องถิ่น ควรให้สถาบันอุดมศึกษาและหน่วยราชการต่างๆ เป็นเจ้าภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของ จังหวัดทุกเดือน และควรคำนึงถึงฤดูกาลที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวแต่ละประเภท นอกจากนี้ควรส่งเสริมการ ท่องเที่ยวประเทศเพื่อนบ้าน

ดารุณี บุญธรรม (๒๕๔๖) ได้วิจัยการจัดการนิเวศเชิงท่องเที่ยวและวัฒนธรรมโดยชุมชนชาวม้ง บ้านน้ำคะ จังหวัดพะเยา พบว่าชุมชนชาวม้ง บ้านน้ำคะ มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และมีสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญอีกหลายแห่ง องค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการจัดการท่องเที่ยว เช่น การจักสาน การประดิษฐ์ เครื่องเงิน การแปรรูปสมุนไพร การประดิษฐ์ผ้าปักลายชาวเขา และมีคณะกรรมการกลุ่มที่เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการท่องเที่ยว จำนวน ๑๕ คน ซึ่งโครงสร้างของคณะกรรมการมีการบอกบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบตามแผนการดำเนินงานเตรียมความพร้อมชุมชนแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแผนพัฒนาผลิตภัณฑ์ และแผนการประชาสัมพันธ์ที่สำคัญได้รูปแบบการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณี วิถีการดำเนินชีวิตซึ่งจากการทดลองจัดกิจกรรมทัวร์ศึกษาวัฒนธรรมเทศกาลประจำปีใหม่ม้ง และทัวร์ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของป่าต้นน้ำยม ทำให้ชุมชนได้มีกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการการท่องเที่ยวและเป็นการเพิ่มมูลค่าให้มีความสำคัญกับทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีการดำรงชีวิต สิ่งสำคัญคือกระบวนการเรียนรู้สร้างโอกาสให้กลุ่มคนในสังคมทุกกลุ่มตั้งแต่ผู้อาวุโส กลุ่มพ่อบ้าน แม่บ้าน และกลุ่มเยาวชน ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนต่อไป

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในประเพณีออกหว่า อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลแบบผสมผสานทั้งข้อมูลเชิงปริมาณ และข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้ระเบียบวิธีดังนี้

๓.๑ กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียและผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในประเพณีออกหว่า อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยในการดำเนินการจัดกิจกรรมในงานประเพณีออกหว่าของอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งมีผู้ที่เกี่ยวข้องดังนี้

๓.๑.๑ กลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย จำนวน ๒๗ คน

๑) พระสงฆ์	จำนวน ๒ คน
๒) คณะผู้วิจัย	จำนวน ๓ คน
๓) นักวิชาการวัฒนธรรม	จำนวน ๒ คน
๔) ประธานชุมชน/ผู้ใหญ่บ้าน	จำนวน ๑๐ คน
๕) ตัวแทนภาคเอกชน	จำนวน ๕ คน
๖) ตัวแทนจากสถาบันการศึกษา	จำนวน ๔ คน

๓.๑.๒ ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key informants) จำนวน ๓๒ คน

๑) ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอแม่สะเรียง	จำนวน ๑ คน
๒) ที่ปรึกษานายกเทศมนตรีตำบลแม่สะเรียง	จำนวน ๑ คน
๓) ประชาชน	จำนวน ๑๐ คน
๔) นักท่องเที่ยว	จำนวน ๑๐ คน
๕) เยาวชน	จำนวน ๑๐ คน

๓.๒ ขั้นตอนการวิจัย

การวิจัยเรื่องการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในประเพณีออกหว่า อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยดำเนินการวางแผนขั้นตอนการวิจัยตามแนวคิดของ Kemmis and McTaggart (Kemmis and McTaggart, ๑๙๘๘) และทฤษฎีเดมมิ่ง (Deming Cycle) (วรารักษ์ จิรชีพวัฒนา, ๒๕๔๑) เป็นกระบวนการดำเนินงานการวิจัยซึ่งประกอบด้วย

- ๓.๒.๑ ขั้นวางแผน (Planning)
- ๓.๒.๒ ขั้นปฏิบัติการ (Action)
- ๓.๒.๓ ขั้นสังเกตการณ์ (Observation)

๓.๒.๔ ชั้นสะท้อนผล (Reflection)

๓.๒.๑ ชั้นวางแผน

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาบริบทของการจัดประเพณีออกหว่าของอำเภอแม่สะเรียงโดยประสานงานกับประชาชนในพื้นที่สร้างความเข้าใจกับผู้มีส่วนได้และผู้ให้ข้อมูล รวมทั้งออกแบบแผนปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วม

๓.๒.๒ ชั้นปฏิบัติการ ดำเนินสำรวจและศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ ทศนคติของผู้มีส่วนได้เสียในประเพณีออกหว่า อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๑) ประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้เสียเพื่อวิเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน ค้นหาปัญหา ความต้องการ และแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในประเพณีออกหว่า อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๒) ปฏิบัติการจัดกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมในประเพณีออกหว่า อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๓) ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อประเมินผล ความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติของผู้มีส่วนได้เสียในประเพณีออกหว่า อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๓.๒.๓ ชั้นสังเกตการณ์ การสังเกตการณ์โดยคณะผู้วิจัยและผู้มีส่วนได้เสียและมีการปฏิบัติกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่ได้รับมอบหมายที่และตามแผนปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมที่ออกแบบอย่างมีส่วนร่วม โดยการสังเกตและแบบสัมภาษณ์เพื่อประเมินความเข้าใจและทัศนคติของผู้ให้ข้อมูล

๓.๒.๔ ชั้นสะท้อนผล การสะท้อนผลเป็นการจัดประชุมเพื่อแสดงความคิดเห็นจากการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการที่ออกแบบอย่างมีส่วนร่วม รวมทั้งถอดบทเรียนสร้างชุดความรู้ประเพณีออกหว่า อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอนเกี่ยวกับความรู้เรื่องประเพณีและรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในประเพณีออกหว่า อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ตาราง ๑ แผนการดำเนินการ

วัตถุประสงค์	วิธีการเก็บข้อมูล	เป้าหมายของกิจกรรม	ระยะเวลา	เครื่องมือการวิจัย	แหล่งข้อมูล/ผู้ให้ข้อมูล
๑. สำรวจและศึกษาบริบทการจัดประเพณีออกหว่า อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน	-ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง - จัดประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเพื่อสำรวจและศึกษาบริบทการจัดประเพณีออกหว่า อำเภอแม่สะเรียง	ให้ผู้มีส่วนได้เสียและผู้ให้ข้อมูลในชุมชนเกิดความตระหนักและมีส่วนร่วมในการระดมความคิดเห็นบริบท	มีนาคม ๒๕๕๘ – เมษายน ๒๕๕๘	บันทึกผลการประชุมระดมความคิดเห็น	- ประธานชุมชน - ประธานกลุ่มผู้สูงอายุ - ตัวแทนจากหน่วยงานราชการ - ตัวแทนสถาบันการศึกษา

ตาราง ๑ แผนการดำเนินการ

วัตถุประสงค์	วิธีการเก็บข้อมูล	เป้าหมายของกิจกรรม	ระยะเวลา	เครื่องมือการวิจัย	แหล่งข้อมูล/ผู้ให้ข้อมูล
	จังหวัดแม่ฮ่องสอน	ของการจัดงานประเพณีภายหลังที่มีรูปแบบการจัดกิจกรรม ณ ลานวัฒนธรรม ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๒			ชา - ตัวแทนภาคเอกชน - ตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
๒. วิเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในประเพณีออกหว่า อำเภอมะเริ่ง จังหวัดแม่ฮ่องสอน	สำรวจรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในประเพณีออกหว่า อำเภอมะเริ่ง จังหวัดแม่ฮ่องสอน	ได้ข้อมูลรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในประเพณีออกหว่า อำเภอมะเริ่ง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์	พฤษภาคม ๒๕๕๘ – กรกฎาคม ๒๕๕๘	แบบสังเกตแบบสัมภาษณ์	- ประธานชุมชน - ประธานกลุ่มผู้สูงอายุ - ตัวแทนจากหน่วยงานราชการ - ตัวแทนสถาบันการศึกษา - ตัวแทนภาคเอกชน
๓. ค้นหาปัญหา ความต้องการ และแนวทางการจัดประเพณีออกหว่าจากการมีส่วนร่วมของชุมชน	จัดประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเพื่อศึกษาปัญหาความต้องการ และแนวทางการจัดประเพณีออกหว่าและจัดทำแผนการดำเนินงานกิจกรรมร่วมกัน	ให้ผู้มีส่วนได้เสียและผู้ให้ข้อมูลร่วมกันระดมความคิดเห็นเพื่อค้นหา ปัญหาและความต้องการ และแนวทางการจัดประเพณีออกหว่าอย่างมีส่วนร่วม	สิงหาคม ๒๕๕๘ – กันยายน ๒๕๕๘	บันทึกผลการประชุมระดมความคิดเห็น	- ประธานชุมชน - ประธานกลุ่มผู้สูงอายุ - ตัวแทนจากหน่วยงานราชการ - ตัวแทนสถาบันการศึกษา - ตัวแทนภาคเอกชน - ตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอ

ตาราง ๑ แผนการดำเนินการ

วัตถุประสงค์	วิธีการเก็บข้อมูล	เป้าหมายของกิจกรรม	ระยะเวลา	เครื่องมือการวิจัย	แหล่งข้อมูล/ผู้ให้ข้อมูล
					แม่สะเรียง
๔. จัดกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในประเพณีออกหว่า อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน	ดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในประเพณีออกหว่า อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน	ผู้มีส่วนได้เสียร่วมกัน ดำเนินการตามแผนงานกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วม	ตุลาคม ๒๕๕๘ และ ตุลาคม ๒๕๕๙	แบบสังเกตแบบ สัมภาษณ์	<ul style="list-style-type: none"> - ประธานชุมชน - ประธานกลุ่มผู้สูงอายุ - ตัวแทนจากหน่วยงานราชการ - ตัวแทนสถาบันการศึกษา - ตัวแทนภาคเอกชน - ตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอแม่สะเรียง
๕. ประเมินผลและสร้างชุดความรู้ประเพณีออกหว่าแม่สะเรียง	จัดประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเพื่อประเมินผลกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในประเพณีออกหว่า อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน	ให้ผู้มีส่วนได้เสียและผู้ให้ข้อมูลร่วมกัน ประเมินผลการดำเนินกิจกรรม	พฤศจิกายน ๒๕๕๙ – ธันวาคม ๒๕๕๙	บันทึกผลการประชุมระดมความคิดเห็นแบบสอบถาม นักท่องเที่ยว และ คณะทำงาน	<ul style="list-style-type: none"> - ประธานชุมชน - ประธานกลุ่มผู้สูงอายุ - ตัวแทนจากหน่วยงานราชการ - ตัวแทนสถาบันการศึกษา - ตัวแทนภาคเอกชน - ตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอแม่สะเรียง - นักท่องเที่ยว

ตาราง ๑ แผนการดำเนินการ

วัตถุประสงค์	วิธีการเก็บข้อมูล	เป้าหมายของกิจกรรม	ระยะเวลา	เครื่องมือการวิจัย	แหล่งข้อมูล/ผู้ให้ข้อมูล
	พัฒนาชุดความรู้ ประเพณีออกหว่าแม่ สะเรียง	เพื่อถอด บทเรียนเป็นชุด ความรู้ผลการ จัดกิจกรรม ส่งเสริมการมี ส่วนร่วมของ ชุมชนในงาน ประเพณีออก หว่า อำเภอแม่ สะเรียง	มกราคม ๒๕๖๐ – กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐	แบบประเมิน ความ เหมาะสม	- ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๕ ท่าน

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในประเพณีออกหว่า อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัยโดยแบ่งออกตามลักษณะของเครื่องมือดังนี้

๓.๓.๑ แบบสังเกต

๓.๓.๒ แบบสัมภาษณ์

๓.๓.๓ แบบบันทึกผลการประชุม

๓.๓.๔ แบบสอบถาม

๓.๔ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

๓.๔.๑ ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งทำการศึกษาเทคนิคการสร้างเครื่องมือ รวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, ๒๕๔๒; ชินวูร สุนทรสีมา, ๒๕๔๑; บุญชม ศรีสะอาด, ๒๕๓๘; ประวิต เอราวรรณ์, ๒๕๔๕) ดำเนินการจัดทำเครื่องมือ

๑) ร่างแบบสังเกตการณ์ร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการของผู้มีส่วนได้เสียพิจารณาจากกรอบแนวคิดและกิจกรรมที่กำหนดไว้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลบริบทของการจัดประเพณีออกหว่า อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน รูปแบบการมีส่วนร่วม ปัญหา ความต้องการ และแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วม และประเมินผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน

๒) ร่างแบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้ในการเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนได้เสียพิจารณาจากกรอบแนวคิดและกิจกรรมที่กำหนดไว้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลบริบทของการจัดประเพณีออกหว่า อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน รูปแบบการมีส่วนร่วม ปัญหา ความต้องการ และแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วม และประเมินผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน

๓.๔.๒ ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญตามกรอบการศึกษาโดยมีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญ
ดังนี้

๑) นายธนภฤต พุ่งกิตติกุล	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต ๒
๒) ดร.สุรพล ศรีศิลป์	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการ สำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต ๒
๓) ผศ.ดร.ทิพย์รัตน์ ประทุมพร	อาจารย์วิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน
๔) นายศุภฤกษ์ นรินทรกิจ	นักวิชาการวัฒนธรรม
๕) นายดำรง วงศ์น้อย	ที่ปรึกษานายกเทศมนตรีตำบลแม่สะเรียง

๓.๔.๓ ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น ๓ ระยะ คือ

ระยะที่ ๑ เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการศึกษารับทราบการจัดประเพณีออกหว่า อำเภอมแม่สะ
เรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน และรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในประเพณีออกหว่า อำเภอมแม่สะเรียง จังหวัด
แม่ฮ่องสอนโดยการสัมภาษณ์ สัมผัส และการประชุมระดมความคิดเห็น

ระยะที่ ๒ ศึกษาโดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ข้อมูลเกี่ยวกับการระดมความ
คิดเห็นปัญหา ความต้องการ และแนวทางการจัดประเพณีออกหว่าอย่างมีส่วนร่วมโดยใช้กระบวนการเรียนรู้
ร่วมกันเป็นคณะทำงาน ร่วมกันออกแบบแผนปฏิบัติการกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในประเพณี
ออกหว่า อำเภอมแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน รวมถึงการดำเนินการตามแผนและการประเมินผลการจัด
กิจกรรมอย่างมีส่วนร่วม

ระยะที่ ๓ ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากชุมชนและรูปแบบการ
ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในประเพณีออกหว่า อำเภอมแม่สะเรียงเป็นชุดความรู้ประเพณีออกหว่าแม่สะ
เรียง

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่จัดทำให้เป็นระบบ แยกแยะ และหาความสัมพันธ์เชื่อมโยงข้อมูลโดยการ
วิจัยใช้การบรรยายเชิงพรรณนา และสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

บทที่ ๔ ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในประเพณีออกหว่า อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในงานประเพณีออกหว่าแม่สะเรียง และพัฒนาชุดความรู้ประเพณีออกหว่าแม่สะเรียงจากการมีส่วนร่วมของชุมชน และเพื่อประเมินผลรูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในงานประเพณีออกหว่าแม่สะเรียง โดยมีรายละเอียดของผลการวิจัยดังนี้

๔.๑ ผลการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในงานประเพณีออกหว่าแม่สะเรียง

๔.๒ ผลการประเมินผลรูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในงานประเพณีออกหว่าแม่สะเรียง

๔.๑ ผลการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในงานประเพณีออกหว่าแม่สะเรียง

๔.๑.๑ การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในงานประเพณีออกหว่าแม่สะเรียง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาบริบทของงานประเพณีโดยการสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทและการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานประเพณีโดยมีผลการศึกษาตามประเด็นต่างๆ ดังนี้

๑) ข้อมูลส่วนบุคคล

กลุ่มผู้นำท้องถิ่น มีจำนวน ๑๕ คน ประกอบด้วย นายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบล พระสงฆ์ ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอแม่สะเรียง ผู้นำที่มีองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น ผู้นำชุมชน จำนวน ๑๕ คน โดยแบ่งเป็นเพศชาย จำนวน ๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๖๗ เพศหญิง จำนวน ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๓๓ อายุน้อยสุด ๓๘ ปี อายุสูงสุด ๗๕ ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส จำนวน ๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๓.๓๓ ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ คือระดับปริญญาตรี จำนวน ๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๖๗ ด้านการประกอบอาชีพส่วนใหญ่เป็นข้าราชการบำนาญและประกอบธุรกิจส่วนตัว จำนวน ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๓๓

กลุ่มประชาชนทั่วไป มีจำนวน ๔๐ คน ประกอบด้วย ตัวแทนประชาชนในเขตเทศบาลตำบลแม่สะเรียง และชุมชนโดยรอบที่มีพื้นที่ติดเทศบาลตำบลแม่สะเรียง จำนวน ๕ หมู่บ้าน รวมทั้งเป็นกลุ่มบุคคลผู้ที่มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมประเพณีออกหว่า โดยเป็นเพศชาย จำนวน ๒๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๕ เพศหญิง จำนวน ๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕ ส่วนใหญ่มีอายุ ๖๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๕ รองลงมาคือช่วงอายุ ระหว่าง ๕๑- ๖๐ ปี จำนวน ๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐ อายุสูงสุด ๗๐ ปี อายุน้อยสุด ๓๒ ปี ค่าเฉลี่ย ๕๕.๓๕ ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส จำนวน ๓๖ คน ระดับ

การศึกษาส่วนใหญ่คือ อื่นๆ ได้แก่ ต่ำกว่า ปวช.หรือเทียบเท่า จำนวน ๒๐ คน ส่วนใหญ่มีอาชีพว่างงาน/
แม่บ้าน/ข้าราชการบำนาญ จำนวน ๑๘ คน

๒) ผลการศึกษาบริบทความเป็นมาและรูปแบบการมีส่วนร่วมของประเพณีออกหว่า ประวัติความเป็นมา

ประเพณีออกหว่า คือประเพณีออกพรรษา ตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนา จุดเริ่มต้นของ
ประเพณีออกหว่าในอำเภอแม่สะเรียงดำเนินมาเมื่อไรไม่ได้ปรากฏหลักฐานที่ชัดเจน เพียงแต่ได้รับการสืบทอด
มานานตามคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูลที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไปทราบว่ามีการตั้งแต่สมัยก่อตั้งบ้านตั้งเมืองมากกว่า
๔๐๐ ปีและสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันนี้ ดังคำบอกเล่าที่ว่า

“สำหรับประเพณีนี้ จะเริ่มเมื่อใดนี้ยังไม่มีความหลักฐานปรากฏไว้ชัดเจน เพียงแต่ว่าชาว
อำเภอแม่สะเรียงได้ดำเนินการประเพณีนี้มาตั้งแต่เริ่มตั้งบ้านตั้งเมืองขึ้นมา
ถ้าจะให้ประมาณก็ สี่ร้อยปีขึ้นไป” (IDM๐๒^๘)

นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่อีกกล่าวว่า

“ประเพณีนี้ ตั้งแต่เกิดมาจำความได้ ก็มีประเพณีนี้แล้วตั้งแต่รุ่นพ่อ รุ่นแม่
และก็ทำมาเรื่อย ๆ”

คำว่าออกหว่า เป็นภาษาไทยใหญ่^๙ ซึ่งมาจากคำว่า วสา หรือ วสันต์ ที่แปลว่า ฤดูฝน ออกหว่า คือ
การออกจากฤดูฝน ส่วนคนพื้นเมือง (คนเมือง) จะเรียกประเพณีออกหว่า ว่าประเพณี “ออกปะสา” หรือ
ออกพรรษา ที่แปลว่าออกจากฤดูฝน ดังนั้น ออกหว่า กับ ออกพรรษา จึงมีความหมายเหมือนกัน ดังคำกล่าว
ของผู้ให้ข้อมูลว่า “คำว่าออกหว่า เป็นภาษาไทยใหญ่ มาจากคำว่า วสา หรือ วสันต์ แปลว่า ฤดูฝน ดังนั้น คำ
ว่า ออกหว่า ก็คือ การออกจากฤดูฝน สำหรับคนเมืองจะเรียกว่า ออกปะสา หรือออกพรรษา ” (IDM๐๑)

จนกระทั่งเมื่อปี ๒๕๔๗ คณะกรรมการจัดงานประเพณีออกหว่า ร่วมกับ เทศบาลตำบลแม่สะ
เรียง และสภาวัฒนธรรมอำเภอแม่สะเรียง ได้มีมติในที่ประชุมกำหนดให้มีการจัดงานประเพณีออกพรรษาขึ้น

^๘ ID หมายถึง ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก FG หมายถึงข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม
M หมายถึง ผู้บริหาร ผู้นำชุมชน P หมายถึง ประชาชนทั่วไป

หมายเลข ๒ หลัก หลังตัวอักษร หมายถึงลำดับบุคคลผู้ให้ข้อมูล เช่น IDM๐๑ หมายถึง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก
ผู้บริหาร ผู้นำชุมชน คนที่ ๑ หรือ FGP๐๑ หมายถึงข้อมูลจากการสนทนากลุ่มจากประชาชนทั่วไป คนที่ ๑

^๙ ไทใหญ่ ในความหมายของพื้นที่ หมายถึง คนไต โดยมีภาษาพูดคือ ภาษาไต

โดยใช้ชื่อว่า ประเพณี “ออกหว่า” เพื่อสร้างจุดขายในด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพราะนอกจากที่จะมีกิจกรรมทางประเพณีที่แตกต่างจากที่อื่น เพราะเห็นว่า คำว่าออกพรรษา นั้นมีทั่วประเทศ การใช้ชื่อออกหว่า จะทำให้สะดุดตุนักท่องเที่ยว ดังนั้นการจัดงานประเพณีออกพรรษาของอำเภอแม่สะเรียง จึงถูกเรียกว่า ประเพณีออกหว่า เป็นต้นมา และจัดขึ้นในวันขึ้น ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และ วันแรม ๑ ค่ำ ของทุกปี ดังคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลว่า “เมื่อปี ๒๕๔๗ ที่ผ่านมา คณะกรรมการจัดงานออกพรรษา สภาวัฒนธรรม พระครูอนุศาลถาวรสิทธิ์คุณ และที่ประชุมหัวหน้าส่วนผู้เกี่ยวข้อง ได้หารือว่า ถ้าเราใช้คำว่า ออกพรรษา ทั่ว ๆ จะไปพ้องกับที่อื่น ดังนั้น การใช้ชื่อคำว่า ออกหว่า เป็นไฮไลท์ของงานที่แปลกและไม่เหมือนที่อื่น ดังนั้น ตั้งแต่ ปี ๒๕๔๗ ก็เรียกว่า ประเพณีออกหว่า” (IDM๐๒) สอดคล้องกันกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลอีกท่านหนึ่งว่า “สำหรับคำว่า ออกหว่า เพิ่งมาเรียกใช้เมื่อไม่นานมานี้ ประมาณปี ๒๕๔๗ สมัยที่ อาจารย์ถนอม วงศ์ศิริท่าน ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอแม่สะเรียง ในขณะนั้น เป็นผู้ริเริ่มขึ้นเพื่อเป็นการสร้างจุดเด่นของการจัดงานประเพณีเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว” (IDM๐๕)

กิจกรรมและคติความเชื่อที่เกี่ยวข้องในประเพณีออกหว่า

ราชวดีและซุ้มราชวดี

จากการศึกษาพบว่า เมื่อใกล้ถึงวันออกหว่า ล่วงหน้า ๑ - ๓ วัน พุทธศาสนิกชนชาวอำเภอแม่สะเรียง จะร่วมกันจัดทำซุ้มราชวดีและราชวดีบริเวณหน้าบ้านเรือนของตนเอง ตามความเชื่อที่ว่าในวันออกพรรษา พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เสด็จลงมาจากสวรรค์ หลังจากที่ได้เทศนาให้พระมารดา เป็นเวลา ๓ เดือน พุทธศาสนิกชนชาวอำเภอแม่สะเรียงจึงได้จัดทำซุ้มราชวดี และราชวดี บริเวณหน้าบ้านของตนเอง ประหนึ่งว่าเป็นการรอรับเสด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเหมือนในอดีตกาล พร้อมกับได้มีการทำบุญตักบาตรบริเวณซุ้มราชวดีที่จัดทำขึ้นหน้าบ้านเรือนของตนเอง ดังคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า

“คติความเชื่อ ผมเชื่อว่าคงเหมือนพุทธศาสนิกชนทั่วไปที่เชื่อว่า พระพุทธเจ้าเสด็จกลับจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ลงมายังโลกมนุษย์โลกในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑”(IDM๐๑)

“เราชาวอำเภอแม่สะเรียงจึงได้ร่วมกันจัดกิจกรรมสามวันสามคืน คือวันขึ้น ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และแรม ๑ ค่ำเดือน ๑๑ เพื่อเป็นการเฉลิมฉลอง และได้จัดทำซุ้มราชวดี และราชวดีหน้าบ้านเรือนของตนเอง เพื่อต้อนรับพระองค์เหมือนในอดีตกาล และทำบุญตักบาตรหน้าบ้านของตนเอง” (IDM๐๑)

ราชวดีทำจากไม้ไผ่สานขัดแตะ ทำเป็นแผงไม้ปักเป็นระยะ ๆ เหมือนรั้วเป็นแนวกัน ตกแต่งให้สวยงามด้วยไม้มุงคล ตันกล้วย ตันอ้อย ตุงจ้อง โคมหูกะต่าย และไม้เกี๋ย ตามความเชื่อที่ว่า ตันกล้วย ตันอ้อย ที่แสดงให้เห็นถึง ความเป็นสิริมงคล ความอุดมสมบูรณ์ ความร่มเย็น มีลูกเต็มบ้านมีหลานเต็มเมือง ชาว

ไทยใหญ่เรียกว่า “หมอกเลปวา¹⁰” ใช้แทนดอกไม้เพื่อความสวยงาม สุดท้ายคือ โคมหุกระต่าย และต้นเกี๊ยะ ใช้สำหรับจุดให้ความสว่าง โคมหุกระต่าย เป็นโคมรูปสี่เหลี่ยม มีสี่ด้าน แต่ละด้านติดด้วยกระดาษแก้วหรือกระดาษสา ตรงกลางจะมีรูสำหรับเสียบเทียนเข้าไปเพื่อใช้จุดส่องสว่าง เช่นเดียวกับ เกี๊ยะ ทำจากต้นสนผ่าเป็นซี่ๆ มัดรวมกันเป็นแท่งยาว ขนาดประมาณ ๑ เมตร ใช้จุดให้แสงสว่างในช่วงประเพณีออกหว้า เนื่องจากสมัยก่อนนั้นไม่มีไฟฟ้า ในห้วงประเพณีออกหว้า ประชาชนจะจุดเกี๊ยะเพื่อเป็นแสงสว่างตามถนนเพื่อรอรับการบิณฑบาตจากพระสงฆ์ในช่วงเช้ามีด ดังคำกล่าวของผู้ให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “ต้นกล้วย เป็นต้นที่ปลูกง่าย แดกหน่อได้เร็ว และอุดมสมบูรณ์ กล้วยยังให้ผลดก ถ้าใช้ในพิธีมงคลสมรส ก็จะหมายความว่าให้มีลูกดก” (IDM๐๔) สอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์อีกท่านกล่าวว่า “ต้นกล้วย ต้นอ้อย เป็นไม้มงคล อยู่คู่คนไทยมานาน ไม่ว่าจะเป็พิธีมงคลสมรส การลงเสาเอกเวลาสร้างบ้าน ในประเพณีออกหว้า ก็ใช้ต้นกล้วยต้นอ้อยมาประดับซุ้มราชวัติ เพื่อบอกถึงความเป็นมงคล ความร่มเย็น” (IDM๐๑) และ “การจัดทำราชวัติ นอกจาก มีต้นกล้วย ต้นอ้อย แล้วก็มีตุง เรียกว่า ตุงจ่อง คำโต เรียกว่า ดอกเลปกว้า อันนี้จะขาดไม่ได้ ถ้ามีราชวัติก็ต้องมี ดอกเลปวา” (IDM๐๔) ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า “สมัยก่อนไม่มีไฟฟ้าใช้ เราก็ใช้แสงไฟจากเกี๊ยะ ที่ทำขึ้นมาเองจากไม้สน เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน” (IDM๐๓)

กิจกรรมการทำบุญตักบาตร

จากการศึกษาพบว่า กิจกรรมการทำบุญตักบาตรในประเพณีออกหว้า จัดขึ้น ๓ วัน คือ วันขึ้น ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และวันแรม ๑ ค่ำ การตักบาตรสามวันในช่วงออกพรรษา ไม่มีปรากฏที่ไหนในประเทศไทย มีแต่ที่อำเภอแม่สะเรียงที่เดียว ดังคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “การตักบาตรในแม่สะเรียงนี้ เป็นประเพณีที่เด่น แปรกไปจากที่อื่น คือ ประเพณีการตักบาตร ธรรมดา คนอื่น ที่อื่น ตักบาตรเทโว จะตักกันในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑” (IDM๐๓) สันนิษฐานว่า ต้นกำเนิดตั้งแต่สมัยกรุงเก่า เจ้าอาวาสวัดศรีบุญเรือง ดังคำให้การสัมภาษณ์กล่าวว่า “การตักบาตรที่แม่สะเรียง จะตักบาตรสามวัน คือ วันขึ้น ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และแรม ๑ ค่ำ เท่าที่ทราบคือเริ่มตั้งแต่กรุงเก่า ท่านเป็นเจ้าอาวาสวัดศรีบุญเรืองในสมัยนั้น เป็นคนเริ่มต้น” (IDM๐๓) เอกลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งในการทำบุญตักบาตรคือ การตักบาตรกันตั้งแต่ตีสี่ เป็นการตักบาตรที่เข้าสู่ที่สุดในประเทศไทย สอดรับกับซุ้มราชวัติและราชวัติที่จัดทำขึ้น และทำบุญตักบาตรกันถึงสามวัน ตามคติความเชื่อในการเสด็จกลับมาของพระพุทธเจ้า การให้ทานในทางพระพุทธศาสนาถือเป็นกุศลอันแรงกล้า และเพื่อความเป็ศิริมงคล ดังคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “สำหรับการตักบาตรสามวันนั้น เชื่อว่า หนึ่ง สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จกลับจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ในตอนเช้า และ อันที่สอง เชื่อว่า มีสาวก

¹⁰ หมอกเลปวา หมายถึง ตุงประเภทหนึ่งทำมาจากกระดาษว่าวตัด และมัดเข้ากับกิ่งไม้ มีรูปร่างคล้ายดอกไม้ มีชื่อเรียกอย่างอื่นว่า ตุงจ่อง ในพื้นที่จังหวัดอื่นเรียก ตุงไส้หมู

พระพุทธเจ้าองค์หนึ่งชื่อว่า อุปกุต หรือพระอุปกุต ซึ่งเป็นพระที่รูปไม่หล่อ คือ ประมาณว่า อ้วนด่ำล่ำเตี้ย ประมาณนี้ แต่สาวกองค์นี้เป็นสาวกที่มีอิทธิฤทธิ์ในเรื่องสติปัญญา ในเรื่องของทำมาค้าขึ้น มหาเสน่ห์ มีความเชื่อว่า ถ้าได้ตักบาตรกับพระรูปนี้จะได้ทำมาค้าขึ้น ทำให้เป็นคนเฉลียวฉลาด” (IDM๐๑) นอกจากนี้ ธรรมชาติของการตักบาตรในอำเภอ แม่สะเรียงแตกต่างจากที่อื่น คือจะไม่มีการเกณฑ์พระสงฆ์มาตักบาตรเป็นร้อย เป็นพันรูป เดินเรียงแถวเหมือนกับจังหวัดอื่น ๆ แต่จะเป็นไปตามธรรมชาติ ซึ่งพระสงฆ์จะออกบิณฑบาตจากวัดต่าง ๆ ไปตามเส้นทางปกติที่ทำเป็นกิจวัตร แต่จะเป็นลักษณะวิถีชีวิต พระสงฆ์ที่มาบิณฑบาตจะไม่มาพร้อมกัน ไม่เดินเรียงแถว และไม่เดินด้านใดด้านหนึ่ง หากมีชาวบ้านอยู่ด้านใดด้านหนึ่งพระสงฆ์จะเดินมาบิณฑบาต ซึ่งเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของการทำบุญตักบาตร ดังคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “เคยมีคนเสนอให้นิมนต์พระสงฆ์เดินลงมาจากวัดจอมแจ้งเดินลงมาเป็นแถว แต่ผมว่ามันไม่ใช่วิถีชีวิตของเรา สิ่งหนึ่งที่แฝงอยู่ในนั้นคือ ช่วงที่รอบิณฑบาตพระสงฆ์ ผู้เฒ่าผู้แก่พ่อแม่ก็จะใช้เวลาในการอบรมลูกหลาน หรือเพื่อนบ้านก็ใช้เวลานี้ในการสร้างปฏิสัมพันธ์กันระหว่างเพื่อนบ้าน เดินเยี่ยมชมราชวัติที่สร้างไว้ บรรดาหนุ่มสาว ก็มีโอกาสดำเนินการรู้จักกันอีกด้วย” (IDM๐๑)

กิจกรรมการแห่เทียนแหง

การแห่เทียนแหง ได้รับสืบทอดมาจากไทยใหญ่ ชาวไทยใหญ่เรียกว่า “หลู่เตนแหง” คำว่า หลู่ แปลว่า ถวายหรือทาน คำว่า “เตน” แปลว่า เทียน และคำว่า “แหง” แปลว่า หนึ่งพัน ชาวพื้นเมืองพูดกันว่า ตานเตนแหง หรือ แห่เทียนแหง (เทียนพันเล่ม) ดังคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “คำว่า แหง เป็นภาษาไทยใหญ่ หมายถึงหนึ่งพัน การถวายเทียนแหง ก็คือการถวายเทียนพันเล่ม เพื่อเป็นพุทธบูชา” (IDM๐๓) ชาวแม่สะเรียงเชื่อกันว่า เพื่อเป็นการบูชาองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เสด็จลงมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์มายังมนุษยโลกที่เมืองสังกัสสนคร ประเทศอินเดียในอดีตกาล และเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัวให้อยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข ดังคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “การถวายเทียนแหง ถือเป็นสิริมงคลอย่างสูงสำหรับพุทธศาสนิกชนในอำเภอแม่สะเรียงการถวายเทียนพันเล่มเชื่อว่าจะทำให้เป็นผู้มีสติปัญญา มีแสงสว่างนำทางชีวิต นอกจากนี้เทียนที่ถวายไปพระสงฆ์ก็จะใช้จุดสำหรับศึกษาพระธรรม คนอำเภอแม่สะเรียงเชื่อว่าจะได้รับนิสงค์จากการถวายเทียนแหงด้วย” (IDM๐๕)

การแห่เทียนแหง นิยมทำกันในช่วงระหว่างวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึง แรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๑ ของทุกปี จะดำเนินการจัดทำวันใดก็ได้ ซึ่งปัจจุบันนิยมทำกันในวันแรมหนึ่งค่ำ เพื่อจัดต่อเนื่องกับวันออกพรรษา จนเรียกได้ว่าเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับประเพณีออกพรรษาในปัจจุบัน ดังคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า

“การทานเทียนหง สมัยก่อน เขาจะเริ่มทำตั้งแต่ ๑ คำ จนถึงแรม ๑๔ คำ ประมาณช่วงเวลานี้ วันไหนก็ได้ สมัยก่อน จริง ๆ แล้วสมัยก่อนคุณพ่อของอาจารย์ดำรง วงศ์น้อย ทำกันประมาณวันแรม ๔ คำ ๕ คำ นั่นคือให้ช่วงออกพรรษาได้ผ่านพ้นไป เพื่อให้ประชาชนได้พักผ่อน ถึงจะเริ่มเตรียมและถวายเทียนหง ถามว่าทำไมไม่เอาช่วง ๑๔-๑๕ คำ เขามองว่า สมัยก่อนบ้านเราไม่มีไฟฟ้า หลังจากที่แห่เทียนแล้วถวายแล้วกลับบ้าน เดือนมันแจ่ม(พระจันทร์มีแสงสว่างมาก) เขาก็สามารถกลับบ้านกันได้ ปัจจุบัน ด้วยความรีบเร่ง ด้วยบริบทของสังคม ความบีบรัดในเรื่องเศรษฐกิจก็ดี ถ้ารอไปถึงตอนนั้น ชาวบ้านก็ต้องออกไปประกอบอาชีพ ต้องทำมาหากิน ไม่เหมือนเมื่อก่อน ก็เลยเอาวันแรม ๑ คำ”(IDM๐๑) สอดคล้องกับความเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “ การแห่เทียนหงเราจะทำกันในวันแรม ๑ คำเลย เพื่อจะให้ต่อเนื่องกับประเพณีออกหัวว่า เวลาที่นักท่องเที่ยวมาจะได้ชมขบวนแห่ที่สวยงาม และถือว่าไม่ผิดเพราะ ๑ ถึง ๑๔ คำวันไหนก็ได้” (IDM๐๕)

ในการจัดเตรียมขบวนแห่เทียนหง ส่วนใหญ่จะทำกันเป็นกลุ่มหรือองค์กร หรือวัดวาอารามหรือผู้ที่มีเงินเป็นเจ้าภาพ เพราะกิจกรรมนี้มีค่าใช้จ่ายสูงมาก องค์กรที่รับเป็นเจ้าภาพ จะมีการบอกบุญไปยังเพื่อนสนิท มิตรสหาย ที่อยู่ใกล้ไกลมาร่วมทำบุญ ก่อนวันแห่เทียนหง ประมาณวันขึ้น ๑๔ -๑๕ คำ ชาวบ้านจะมาช่วยกันจัดเตรียมสิ่งของและเครื่องไทยทาน ประกอบด้วย ครั้วอุบ ครั้วหลู่ ต้นผึ้ง หมากเบ็ง ต่อมก้อม สวยดอก(กรวยดอกไม้) ๑,๐๐๐ กรวย รูปเทียน จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม และที่ขาดไม่ได้คือ ต้นโคม ต้นเกี้ยว ต้นโคม คือ ต้นโคมหุระต่าย ที่ทำเป็นชิ้นเล็ก ๆ เหมือนฉัตรหรือรูปพีระมิด จำนวน ๑ ต้น และต้นเกี้ยว ที่นำเอาไม้สน(ไม้เกี้ยว) มาจักเป็นชิ้นเล็ก ๆ ยาวประมาณ ๒.๕ เมตร แล้วนำมามัดรวมกัน เป็นต้นเกี้ยวขนาดใหญ่ยาวประมาณ ๔-๕ เมตร เพื่อจุดบูชาพระพุทธเจ้าหลังจากเสร็จพิธีกรรมทางศาสนาแล้ว ทั้งต้นโคมและต้นเกี้ยวจะถูกตกแต่งด้วยสีสันทดลายนอย่างวิจิตร สวยงามมาก ภายในขบวนก็จะมีการเล่นที่แสดงถึงวิถีชีวิตของชุมชน มีการแต่งตัวที่สมมุติเป็นเทพบุตร เทพธิดา และสัตว์ป่า หิมพานต์นานาชาติ เช่น การฟ้อนโศ การฟ้อนกิ่งกะหล่ำ การฟ้อนกำเบ็อง มีการตีฆ้อง กลอง สะล้อซอซึง ประโคมเล่นกันอย่างสนุกสนาน ดังคำสัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “...เมื่อออกพรรษาเสร็จแล้ว ประมาณแรม ๑ คำ คหบดีหรือใครที่มีเงินเขาก็จะทานเทียนหงกัน เหง ก็แปลว่า “พัน” เครื่องไทยทานก็จะมี ครั้วอุบ ครั้วหลู่ มีต่อมก้อม สวยดอก ดอกไม้รูปเทียน ชาวบ้านจะเอามาร่วมกัน มาแต่งตากัน แล้วก็ไปแห่ ในการแห่ในขบวนก็จะมีการเล่นกัน เช่นการฟ้อนนางนก การรำโตะ...” (IDM๐๓) สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “...ในขบวนแห่เทียนหงก็จะประกอบด้วย ต้นโคม ต้นเกี้ยว ตกแต่งอย่างสวยงาม พร้อมกับมีเครื่องไทยทาน ครั้วอุบ ครั้วหลู่ ต้นผึ้ง หมากเบ็ง ต่อมก้อม สวยดอก ๑,๐๐๐ สวย รูปเทียน ๑,๐๐๐ เล่ม หญิงสาวแต่งกายในชุดโตะใหญ่ พาแห่ไปรอบเมือง ในขบวนก็จะมีการเล่น รำนก รำโตะ ตีฆ้องกลอง กันอย่างสนุกสนาน...” (IDM๐๖)

ศิลปะการแสดงประกอบพิธีกรรม

จากการศึกษาพบว่า ศิลปะการแสดงประกอบพิธีกรรมในประเพณีออกหว่าที่สำคัญคือ การแสดง กิ่งกะหร่า (นางนก) และการรำโต โตก็จะแบ่งเป็นโตกลิ่ง โตควบ ซึ่งจำลองอาภักดิ์กิริยาของสัตว์ในป่าหิมพานต์ ตามความเชื่อที่ว่า เมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จนิวัติโลกมนุษย์ ไม่ว่าจะคนหรือสัตว์ก็ออกมารำยรำแสดง ความปิติยินดี และเฉลิมฉลองการเสด็จนิวัติโลกมนุษย์ ชาวแม่สะเรียงจึงได้จำลองสัตว์ป่าหิมพานต์ออกมารำยรำ เป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่อยู่คู่กับประเพณีออกหว่ามาโดยตลอด ดังคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “ ในช่วงออกหว่าเราก็จะเห็นใช้ใหม่ครับว่า กิ่งกะหล่า หรือว่า นางนกที่เราเคยเห็นเขาแสดง ออกมาพอนรำ นั่น คือสัตว์ที่เราจำลองจากสัตว์ในป่าหิมพานต์ เป็นการเฉลิมฉลองตามความเชื่อของคนแม่สะเรียง ” (IDM๐๒) สอดคล้องกันกับคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “ เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จมาก็มีทั้งคนมีสรรพสัตว์ทั้งหลาย ออกมาแสดงความยินดี ออกมาพอนมารำ อย่างบ้านเรา ก็จะมี นางกิ่งกะหร่า ภาษากลางเรียกว่า นางกินนรี กินนาราม และก็จะมีสัตว์หลาย ๆ อย่าง แล้วแต่ท้องถิ่นไหนจะนึกขึ้นได้ ที่สำคัญมาก ๆ นี้ก็จะมีนางนก และโต โตนี้คือสัตว์ในจินตนาการ ตัวจริง ๆ เป็นอย่างไร ก็ไม่รู้ ในบ้านเราก็จะมีโตกลิ่ง โตควบ ” (IDM๐๓)

จากการศึกษายังพบอีกว่า กลองกันยาวและกลองมองเซิงเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบในการ พ้อนนก และรำโต ซึ่งการแสดงจะเลือกใช้วงกลองกันยาว (กลองปู้เจ้) หรือวงกลองมองเซิง ตามแต่ความต้องการของเจ้าภาพ หรือผู้แสดงเอง แต่ส่วนใหญ่แล้วที่พบเห็นโดยทั่วไปจะใช่วงกลองกันยาว ปัจจุบันกลอง กันยาว กลองมองเซิง หาคณตีได้ยาก เท่าที่พบเห็นจะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุเท่านั้น นับวันจะสูญหายไปหากไม่ได้รับการอนุรักษ์และถ่ายทอด ดังคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “ ศิลปะการแสดงเหล่านี้ นับวันจะสูญหาย คนตื่ ก็เกือบจะไม่มี ที่มีก็เป็นผู้เฒ่าผู้แก่ อยากให้มีการสนับสนุนให้กับเยาวชนหันมาสนใจศิลปะการแสดงนี้บ้าง ” (IDM๐๕)

การแต่งกาย

จากการศึกษาพบว่า ในช่วงประเพณีออกหว่า ประชาชนจะนิยมแต่งกายในชุดพื้นเมือง และชุด ไทยใหญ่ เนื่องจากประเพณีออกหว่า ได้รับอิทธิพลมาจากไทยใหญ่ การแต่งกายจึงนิยมแต่งกายในชุดไทยใหญ่ เป็นส่วนมาก ประกอบกับเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เทศบาลตำบลแม่สะเรียงจึงได้ ประชาสัมพันธ์ให้คนแต่งกายในชุดไทยใหญ่ในช่วงประเพณีออกหว่า ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งในประเพณี ออกหว่า ดังคำสัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “ การแต่งกายเราจะนิยมแต่งกายในชุดไทยใหญ่ ไม่ว่าจะอยู่ชนเผ่าไหน จะแต่งชุดชนเผ่าของตัวเองก็ได้ ไม่ผิด แต่ส่วนใหญ่แล้วพอถึงช่วงออกหว่า เราจะรณรงค์ให้ใส่ชุดไทยใหญ่ ซึ่งก็ ได้รับผลตอบรับที่ดี ” (IDM๐๑) และในช่วงออกออกหว่าทุกปี จะจัดให้มีการประกวด ธิดาโต แต่งกายงาม เป็นประจำทุกปี เพื่อส่งเสริมให้คนหันมาใส่ชุดไทยใหญ่ นอกจากนี้การแต่งกายในชุดไทยใหญ่ ยังใช้ในการ ประกอบพิธีสำคัญโดยเฉพาะในวันร่วมขบวนแห่เทียนแหง หลิงสาวจะพากันแต่งชุดไทยใหญ่เดินร่วมขบวน ถือ

เครื่องไทยทาน ดอกไม้ธูปเทียน ดังคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “การแต่งกายในชุดไทยใหญ่ ถือเป็น การอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิม คู่กับประเพณีออกหว่า มานาน” (IDM๐๓)

การเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่ความเสื่อมถอยทางวัฒนธรรมในประเพณีออกหว่า ออกหว่าในอดีต

การจัดกิจกรรมประเพณีออกหว่าในอดีต ชาวบ้านร่วมกันจัดกิจกรรมด้วยแรงศรัทธา ครั้นพอถึงหัวง เวลาจัดกิจกรรม ซึ่งในอดีตจะมีหัวงเวลาในการเตรียมงานจะยาว เพราะส่วนใหญ่มีอาชีพทำนาทำไร่ ไม่ได้ใช้ ชีวิตรีบเร่งเหมือนในปัจจุบัน ชาวบ้านจะทำซุ้มราชวัติหน้าบ้านของตนเองทุกหลังคาเรือน ราชวัติที่ทำขึ้น ถูก ตกแต่งด้วยกระดาษตัดเป็นรูปลายไทยติดตรงขอบราชวัติด้านบน มีต้นกล้วย ต้นอ้อย โคมหูกกระดาษ ตุ้งจ่อง ดอกไม้ ธูปเทียน และต้นเกี๊ยะ จุดให้แสงสว่าง เนื่องด้วยสมัยก่อนไม่มีไฟฟ้าใช้ ต้องใช้แสงสว่างจากเทียนและ เกี๊ยะแทน ดังคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “..เมื่อก่อนเรามีเวลาเตรียมงานมาก เพราะคนส่วนใหญ่มีอาชีพ ทำนา ไม่ได้ทำงานเหมือนคนปัจจุบัน จึงมีเวลาทำให้เรื่องวัฒนธรรมมากกว่า..” (IDM๐๒) และผู้ให้สัมภาษณ์ อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “..พอถึงหัวงออกหว่า ชาวบ้านจะออกมาทำราชวัติหน้าบ้านตนเองทุกหลังคาเรือนไม่ต้อง มีใครมาสั่ง เวลามองในตอนกลางคืน จะเห็นแสงไฟจากราชวัติ บนถนนตลอดสายเลย ดูแล้วงามตา..” (IDM๐๔)

ประมาตีสี่ในวันออกหว่า คือวันขึ้น ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และแรม ๑ ค่ำ ชาวอำเภอแม่สะเรียงจะนำโต๊ะ มาวางหน้าบ้านเพื่อเตรียมตักบาตร นำขนมและอาหารที่จัดเตรียมเอาไว้มาตักบาตร ขนมและอาหารส่วนใหญ่ จะทำขึ้นเองในครัวเรือน เนื่องด้วยเวลาในการตักบาตรเป็นช่วงเช้ามืดไม่มีแสงสว่าง เมื่อพระสงฆ์เดินมาจะเป็น แสงไฟจากโคมและเกี๊ยะที่ชาวบ้านจุดไว้ที่ราชวัติก็จะเดินมาบิณฑบาต คนที่ตักบาตรจะทราบดีว่าพระสงฆ์อยู่ วัดไหน และหากเดินมาอีกรอบ ก็จะไม่ตักบาตรแล้วเป็นอันว่ารู้กัน พระสงฆ์จะมาบิณฑบาตไม่พร้อมกัน ใน ระหว่างที่รอพระสงฆ์เพื่อนบ้านก็สามารถพูดคุยกันปฏิสัมพันธ์กัน พ่อแม่ก็สามารถสอนลูกหลานถึงประเพณี ออกหว่า เยาวชนจึงได้รับการถ่ายทอดจากสถาบันครอบครัวในช่วงเวลานี้ ดังคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “..เนื่องจากที่บ้านเรา ตักบาตรเช้า มันสอดคล้องกับราชวัติที่สร้างขึ้น เมื่อพระสงฆ์มา ท่านเห็นแสงไฟ ท่านก็จะ เดินมาบิณฑบาต และในช่วงที่รอพระมา เพื่อนบ้านก็จะได้พบปะพูดคุยกัน พ่อแม่ก็จะใช้เวลาสอนลูกสอน หลาน ว่าการทำบุญตักบาตรได้กุศลอะไรบ้าง..” (IDM๐๒)

สำหรับในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ประชาชนจะขึ้นวัดทำบุญ ฟังเทศน์ ฟังธรรม และในตอนเย็นก็จะ มีพิธีการตามเตียน (จุดเทียน)ที่วัด ตามความเชื่อที่ว่าจุดเทียนจะเป็นแสงสว่างนำทางชีวิต มีสติปัญญา

เฉียบแหลม เฉลียวฉลาด ดังคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “..เมื่อก่อนเขามีตามเทียน (จุดเทียน) ที่วัดในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เป็นวันศีลใหญ่ เชื่อว่า การตามเทียน หรือจุดเทียน จะทำให้มีแสงสว่างนำทางชีวิต เป็นคนสติปัญญาดีเฉลียวฉลาด..” (FGP๑๕)

หลังจากเสร็จกิจกรรมในวันแรม ๑ ค่ำแล้ว ในอดีตจะมีการแห่เทียนแหง คือ เทียนพันเล่ม จะทำในช่วงใดก็ได้ ตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ จนถึงวันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๑ ในอดีตนิยมทำกัน ๓-๔ ค่ำ ดังคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “..ช่วง ๓-๔ ค่ำ พระจันทร์จะสว่างอยู่เวลาถวายเทียนเสร็จก็จะเดินกลับบ้านได้ เพราะสมัยนั้นไม่มีไฟฟ้า..” (IDM๐๒) ในขบวนแห่จะประกอบด้วย ต้นโคม และต้นเกี้ยวขนาดใหญ่ ในขบวนก็จะมีเครื่องไทยทาน ต่อมก้อม สวยดอก ต้นผึ้ง หมากเบ็ง ดอกไม้ ฐูปเทียน อย่างละ ๑,๐๐๐ ชุด การจัดทำเทียนแหง ค่อนข้างใช้งบประมาณสูง ผู้จัดมักจะเป็นหัววัด หรือ ข้าราชการที่มีกำลังทรัพย์ แล้วบอกบุญไปยังเพื่อนสนิท มิตรสหาย ให้มาช่วยกันแต่งดา ซึ่งคนที่มาก็จะนำของที่ตนเองมีมาด้วย เช่น ดอกไม้ ฐูปเทียน ต้นเกี้ยว นำมารวมกัน ดังคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “..คนสมัยก่อน เวลามาร่วมทำบุญ เมื่อเจ้าภาพบอกบุญไปยังเพื่อนสนิท มิตรสหายแล้ว คนที่มาร่วมทำบุญใครมีของ มีดอก มีไม้ ก็จะเอามารวมกัน และช่วยกันจัด..”(IDM๐๓) การแห่เทียนแหงมักจะมีการละเล่นและการแสดงพื้นบ้านที่สำคัญ คือ การรำนก (กินรี) และรำโต ประกอบกับการตีกลองมอชิง และกลองกันยาวให้จังหวะ หญิงสาวมักจะแต่งกายในชุดไทยใหญ่ เดินถือพานดอกไม้ฐูปเทียน เมื่อขบวนแห่ผ่านไปวัดใด ก็จะแวะนำดอกไม้ฐูปเทียนไปถวาย โดยจะแบ่งคนเข้าไปแต่ละวัดจนไปสิ้นสุด ณ วัดที่ ตนเองศรัทธา ก็จะนำไปถวายและจุดต้นเกี้ยวเป็นพุทธบูชา เมื่อเสร็จพิธีทางศาสนาแล้ว ดังคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “..การแห่เทียนแหงสมัยก่อน เขาจะแห่ไปตามรอบเมือง พอถึงวัดไหนก็จะแวะและเข้าไปถวาย ในขบวนก็จะมีการแสดงรำนก รำโต ตีกลองกันยาวกลองมอชิง หญิงสาวก็จะแต่งชุดไทยใหญ่ ออกมาเดินถือพานพุ่มดอกไม้ สมัยนั้นแย่งกันถือนะ สมัยก่อนถ้ามาแล้วไม่ได้ถือของเขายาย มาต้องได้ถือของ ..” (IDM๐๕)

ออกหว่าปัจจุบัน

จากการศึกษาประเพณีออกหว่าในครั้งนี้ทำให้ทราบว่า ครั้งหนึ่งประเพณีออกหว่า หายไปอยู่ช่วงหนึ่ง แต่ไม่ได้หายไปทั้งหมด เพียงแต่ทำกันน้อยลง จะทำเฉพาะบางบ้านเท่านั้น แต่ปัจจุบันก็ได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ โดยมีเทศบาลและสภาวัฒนธรรมอำเภอแม่สะเรียงเป็นแกนหลัก ดังคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “..ครั้งหนึ่งประเพณีออกหว่าหายไปช่วงหนึ่ง แต่ก็ไม่ได้หายไปหมดยังมีคนทำอยู่แต่น้อย ดิที่เราฟื้นฟูมันขึ้นมาสมัยมีเทศบาลและสภาวัฒนธรรมอำเภอแม่สะเรียงร่วมกันจัดขึ้น ถ้าไม่มันก็อาจจะหายไป ยังดีที่ยังมีคนเห็นคุณค่า..” (IDM๐๓)

ในด้านการจัดงานออกหว่าในปัจจุบันการจัดกิจกรรมประเพณีออกหว่ายังมีความเหมือนเดิมในด้านของกิจกรรม คือ มีการจัดทำราชวัติ การทำบุญตักบาตร การแห่เทียนheng ศิลปะการแสดงต่าง ๆ ยังคงเดิมเพียงแต่มีการปรับปรุงบ้างในเรื่องของ การใช้แสงไฟประดับประดาราชวัติเพื่อสร้างความสวยงาม การถวายเทียนheng จะไม่มีการแฉะถวายตามวัดต่าง ๆ ที่ผ่าน เหมือนในอดีต จะนำไปถวายที่วัดที่ตนเองศรัทธาเลย การจัดทำราชวัติ มีบางบ้านสร้างราชวัติโดยใช้ไม้ระแนงมาทำเป็นซี่ ๆ บางบ้านก็ทำเป็นเหล็ก เพื่อความคงทน เพราะต้องทำทุกปี การใช้ไม้ไผ่ดูแลรักษายาก ต้องทำทุกปี ซึ่งก็ไม่ถือว่าเสื่อมถอยเพราะความเชื่อยังมีอยู่ แต่จริง ๆ แล้วราชวัติต้องทำมาจากไม้ไผ่ ดังคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “..การใช้ไม้ระแนงมาทำเป็นราชวัติก็ไม่ผิดนะครับ แต่ความเป็นธรรมชาติมันก็จะหายไป แต่ก็ไม่ได้ว่าเสื่อมถอยทางวัฒนธรรม เพราะว่าความเชื่อยังคงอยู่ เพียงแต่ ถ้าในมุมมองนักท่องเที่ยวต่างชาติ เขาก็อยากจะเห็นอะไรที่เป็นดั้งเดิมมากกว่า ต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าใจ..” (IDM๐๑)

สิ่งที่ขาดหายไปคือความเชื่อของคน ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาลดน้อยถอยลงกว่าคนในอดีต ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำเครื่องไทยทาน ต่อมก้อม ต้นผึ้ง หมากเบ็ง กำลังจะสูญหายไปไม่มีผู้สืบทอด ศิลปะการแสดงการตีกลองมอชิง กลองกันยาว ขาดคนสืบทอด และด้วยบริบทสังคมที่เปลี่ยนไป ทำให้ประชาชนให้ความสำคัญกับประเพณีน้อยลง องค์ความรู้ที่เกี่ยวกับประเพณีขั้นตอนการจัดประเพณีไม่ได้รับการถ่ายทอดสู่เยาวชน การดึงเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมยังน้อย นอกจากนี้ยังพบว่า กิจกรรมสำคัญที่หายไป คือ การตำเตียน (จุดเทียน) ที่วัดในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ ควรได้รับการฟื้นฟู ดังคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “..ผมกลัวพูดได้เลยว่า คนสมัยก่อน เขาเข้มแข็งนะ ความเชื่อของคนในสมัยนี้ไม่เหมือนเมื่อก่อน ต้องยอมรับนะว่าสังคมไทยสมัยนี้ อ่อนแอลงไป คนเห็นแก่ตัวมากขึ้น ศาสนาไม่ได้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจคนมากเท่าในอดีต..” (IDM๐๒) และผู้ให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “..ภูมิปัญญาที่สำคัญ เช่นการทำต่อมก้อม ต้นผึ้ง หมากเบ็ง กำลังจะสูญหายไปไม่ได้รับการถ่ายทอด..” (IDM๐๕) และผู้ให้สัมภาษณ์อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “..อย่างเรื่องของกลองมอชิง กลองกันยาว เดี่ยวนี้หากคนตีเป็นไม่ค่อยมี..” (FGP๑๒) และผู้ให้สัมภาษณ์อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “..ควรดึงเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้มากขึ้น..” (IDM๐๔) จากการศึกษาทำให้สรุปได้ว่าความเสื่อมถอยทางวัฒนธรรมในประเพณีออกหว่าเกิดจากสาเหตุดังนี้

การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม

การเปลี่ยนแปลงสภาพชุมชนจากสังคมชนบทเป็นสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท จากการศึกษาพบว่าสภาพสภาพสังคมในอดีตเป็นสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท ประชาชนอาศัยอยู่ใกล้ชิดกันแบบเครือญาติ เปลี่ยนแปลงเป็นสังคมกึ่งชุมชนเมือง คนในท้องถิ่นดั้งเดิมลดน้อยถอยลง ในขณะที่คนต่างถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่มากขึ้น สภาพชุมชนที่เป็นที่อยู่อาศัย เปลี่ยนเป็นห้างร้าน อาคารพาณิชย์ ถึงแม้คนจากต่างถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่

แม้จะนับถือศาสนาพุทธ แต่ก็ไม่ซึมซับวัฒนธรรมท้องถิ่นเท่าที่ควร บางพื้นที่มีคนต่างศาสนาเข้ามาอยู่ เมื่อมีการจัดกิจกรรมประเพณีออกหว่า จากเดิมที่ประชาชนจัดทำขุ่มราชวัติตลอดสาย กลายเป็นทำบ้าง ไม่ทำบ้าง ขาดความต่อเนื่องลดลงไป โดยเฉพาะบริเวณถนนแหล่งพาณิชย์ ก็จะมีเพียงบางส่วนที่ดำเนินการ บริเวณวัด จองคำและฝั่งตรงข้ามวัดจองคำตลอดสาย เกือบห้าร้อยเมตรเป็นแหล่งค้าขาย หรือร้านค้าต่าง ๆ ไม่มีการจัดทำราชวัติ จากเดิมที่มีการจัดทำราชวัติ ตลอดสายก็ลดลง เว้นเป็นช่วง ๆ ทำให้ภาพของงานลดน้อยลงไป บางครั้งเมื่อเทศบาลไปทำให้ ก็มีคนส่วนหนึ่งไม่ชอบเพราะบังหน้าร้าน ดึงคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “เมื่อก่อนถนนสายหน้าวัดจองคำ มีการจัดทำราชวัติกันเยอะ แต่ในปัจจุบันเป็นห้างร้าน เป็นร้านค้า เป็นคนนับถือศาสนาอื่นมาอยู่บ้าง ทำให้ช่วงบริเวณนี้ การจัดทำราชวัติหายไป” (IDM๐๓) สอดคล้องกันกับคำให้สัมภาษณ์อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “คนที่เขานับถือศาสนาอื่น เราจะขอความร่วมมือให้เขาจัดกิจกรรมร่วมเรามันก็ กระไรอยู่” (FGP๑๒) และผู้ให้สัมภาษณ์อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “..คนต่างถิ่นเข้ามาเขาก็จะไม่รู้นะ หรือว่าคนศาสนาอื่นเพิ่มขึ้นมา เป็นต้นว่า มุสลิม หรือ คริสเตียน เพิ่มขึ้นเพราะในห้างที่มีหมู่บ้านต่าง ๆ ที่มุสลิม คริสเตียน อยู่จะไม่ทำ สมัยก่อนแม่สะเรียง หรือ เมืองยวม ในอดีตคนจะไม่มาก จะกระจุกตัวอยู่และส่วนมากจะมีเฉพาะคนที่นับถือพุทธศาสนาอย่างเดียว การจัดคงไม่มีปัญหา ดูอย่างปัจจุบันการจัดก็จะเว้นเป็นช่วง ๆ ถ้าจะให้ดูแล้ว ก็ไม่งามตาเหมือนเมื่อก่อน..” (IDM๐๒) และ ผู้ให้ข้อมูลอีกท่านกล่าวว่า “..บางร้าน เวลาเราไปทำราชวัติให้เขาก็บอกว่า เกะกะ บังหน้าร้าน..”(IDM๐๓)

การย้ายถิ่น พบว่า การย้ายถิ่นฐานเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่งที่เป็นผลกระทบต่อประเพณีออกหว่า คนในพื้นที่ย่อมจะรู้วัฒนธรรมได้ดีกว่าคนต่างถิ่นที่ย้ายเข้ามาอยู่ หรือ แม้แต่คนที่อยู่ในท้องถิ่นย้ายไปอยู่ที่อื่น หรือไปเรียน ไปทำงาน เมื่อไปแล้วก็หลงลืมวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนเอง โดยเฉพาะเยาวชนที่ไปศึกษาต่างถิ่น เมื่อกลับมายังรับเอาวัฒนธรรมต่างท้องถิ่นเข้ามา ทำให้ความรักและความหวงแหนในวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนเองด้อยคุณค่าลง ดึงคำสัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “ปัญหาใหญ่อย่างหนึ่งในการสืบทอดทางวัฒนธรรม ทำค่อนข้างอยาก สำหรับคนที่มาอาศัยอยู่ในแม่สะเรียง โดยที่เป็นคนจากที่อื่นเข้ามา การจะให้เขามาอนุรักษ์ โดยกันบึงของจิตใจเป็นไปได้ยาก ไม่รู้ว่าเขาทำยังไงทำไปทำไม ถ้าเป็นคนในพื้นที่ จะเข้าใจ (IDM๐๓) เช่นเดียวกันกับผู้ให้สัมภาษณ์อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “เด็กสมัยนี้มันไม่เอาวัฒนธรรมบ้านเรา พอไปเรียนหนังสือต่างถิ่น ก็รับเอาวัฒนธรรมใหม่ ๆ เข้ามา บางอย่างก็บอกว่าเซย ไม่ทันสมัย” (FGP๑๑) สอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “เยาวชนแถวบ้านเราไม่ค่อยมี ส่วนมากจะออกไปต่างที่ต่างถิ่น อีกหน่อยมันจะหายไปทีละน้อยทีละน้อย มันไม่มีใครมาสืบทอดละ นอกจากว่า จะส่งเสริมเยาวชนที่อยู่ในโรงเรียนบ้านเรานี้ละ” (FGP๑๕) และผู้ให้สัมภาษณ์อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “..ถ้าเยาวชน

รุ่นใหม่ ไม่ได้รับการปลูกฝังให้รักในความเป็นท้องถิ่น และประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น ผมว่าอีกหน่อยมันจะเลือนหายไป..” (IDM๐๗)

การเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ทศนคติ และค่านิยม ของคน

ประเพณีออกหว่า เกิดขึ้นได้ด้วยแรงศรัทธาในพระพุทธศาสนา การทำบุญทำทานถือเป็นกุศลอันยิ่งใหญ่ กิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินการก็เกิดขึ้นด้วยความเชื่อ แรงศรัทธา และความสมัครสมานสามัคคีกันในชุมชน ซึ่งในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงลดน้อยไป ความเชื่อในทางพุทธศาสนาของคนในปัจจุบันมีน้อยกว่าในอดีต ทำให้คนหันมาสนใจในการสืบสานวัฒนธรรมทางศาสนาลดลง ดังคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “..คนเราปัจจุบันไม่นับถือศาสนาเคร่งครัด อย่างในอดีต เรื่องบาปบุญคุณโทษไม่ต้องไปพูดถึงเขาไม่กลัวกันแล้ว ศาสนาพุทธของเราปัจจุบันค่อนข้างอ่อนนะ ดูจากสื่อหนังสือพิมพ์ มีแต่ข่าวฆ่ากัน ช่มชืด บางทีก็เป็นพระก็ยังมี..” (IDM๑๕) และผู้ให้สัมภาษณ์อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “..วัฒนธรรมนะ เป็นของอยู่กับที่ มันไม่ได้เสื่อมถอยเสียหายอะไรต่าง ๆ สาเหตุของการเสื่อมถอยก็อยู่ที่คนนั่นละ ที่ทำให้เสื่อมถอย..” (IDM๐๒) และผู้ให้สัมภาษณ์อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “..ความเชื่อของคนคงจะหายไปบ้าง ความเชื่อคงไม่เชื่อเหมือนคนในอดีต สาเหตุคงเพราะวัฒนธรรมสมัยใหม่เข้ามา คนปัจจุบันเน้นในด้านวัตถุมากกว่า จิตใจ..” (IDM๐๓)

ประชาชนมีทัศนคติเกี่ยวกับกับการจัดงานประเพณีออกหว่าเปลี่ยนไป จากเดิมที่จัดขึ้นตามวิถีชีวิตตามแรงศรัทธา เปลี่ยนแปลงไปเป็นรอคอยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาเป็นตัวหลักในการจัดงาน และสนับสนุนงบประมาณให้คนในชุมชนเพื่อจัดงานจนเกิดความเคยชินและหากไม่มีงบประมาณ ก็จะไม่ดำเนินการ ซึ่งต่างจากในอดีต ดังคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “ ..ต้องยอมรับว่าชุมชนเราอ่อนแอลงไปจากเดิมที่เป็นนาย ก. นาย ข. ร่วมกันจัด ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นนายเทศบาล นาย อบต..” (IDM๐๑) และผู้ให้สัมภาษณ์อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “...การที่ อบต. เทศบาล เข้ามาสนับสนุน มันก็ดี ไม่ใช่ไม่ดี แต่ชุมชนเราเองไม่เข้าใจพอนานเข้าก็กลายเป็นว่า ถ้าเทศบาลไม่สนับสนุน ก็ไม่จัดกิจกรรมซึ่งจะทำให้แนวคิดวัฒนธรรมผิดเพี้ยนไปจากเดิม...” (IDM๑๐)

ค่านิยมของคนยุคใหม่เปลี่ยนไป ด้วยความรีบเร่งทางสังคมทำให้ ในการจัดกิจกรรมส่วนใหญ่ มักจะใช้รูปแบบในการจ้างทำหรือใช้เงินซื้อ มากกว่าทำเองเหมือนในอดีต ส่วนหนึ่งเพราะความสะดวกสบายและรวดเร็ว ถึงแม้สิ่งที่เป็นองค์ประกอบของวัฒนธรรมยังคงอยู่ แต่คุณค่าในทางจิตใจลดลง ดังคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “..เดี๋ยวนี้อะไรต่าง ๆ ก็จ้างหมด มันทำได้ แต่ว่า แต่ในแง่ของการอนุรักษ์การสืบทอด มันก็จะหายไป..” (IDM๐๓)

วัฒนธรรมการแต่งกายถือเป็นของคู่กับประเพณีออกหว่า โดยเฉพาะการแต่งกายในชุดพื้นเมืองชุดชนเผ่า และชุดไทยใหญ่ แต่ในปัจจุบันคนไม่นิยม แต่ไปนิยมนุ่งกางเกงขาสั้น เสื้อผ้าทันสมัย ตามแฟชั่น ส่วนหนึ่งก็อาจเป็นเพราะค่านิยม และอีกส่วนหนึ่งก็คือไม่เหมาะกับการใช้ชีวิตประจำวันในบางครั้งการใส่ผ้าถุงทำให้ชีวิตค่อนข้างลำบาก ดังคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “..การแต่งกาย เรื่องของการ นุ่งห่มมิดชิด มันจะหายไป อันที่ ๑ คือ เซย อันที่ ๒ การใช้ชีวิตประจำวันลำบาก บางคนต้องขี่มอเตอร์ไซด์ นุ่งขึ้นมันก็ขับลำบาก สมัยก่อน ทุกคนเผ่าก็จะแต่งกายในชุดที่งามที่สุดของชนเผ่า การณรงค์ เรื่องของการแต่งกาย มันก็ทำ

ไม่ได้ผล อาจเป็นเรื่องของความเซย ความสะดวกสบาย อย่างปีใหม่ที่ผ่านมา ไม่มีใครนุ่งผ้าจีน ไม่มีเลย..” (IDM๐๓)

การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนลดน้อยลง การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนปัจจุบันต่างจากในอดีต เนื่องด้วยบริบทของคนในปัจจุบันที่ต้องใช้ชีวิตที่รีบเร่ง การขอความร่วมมือมักถูกมองเป็นค่าจ้าง ค่าตอบแทน หากมีค่าจ้างก็จะมาร่วม หากไม่มีก็จะไม่มาร่วม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชนที่แทบจะไม่ได้ร่วมกิจกรรมกับชุมชน การดึงเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมยังน้อย ดังคำสัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “..บางครั้งไปขอความร่วมมือ ก็มักจะถูกถามว่า มีค่ารถ ค่าน้ำมันให้ไหม ทำให้บางครั้งเราก็ไม่กล้าไปขอความร่วมมือ..” (IDM๐๗) ผู้ให้สัมภาษณ์อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “..การแห่เทียนแหง ปัจจุบันหาคนมาถือพานหยากร ขอร้องแล้วของร้องอีกยังไม่มา..” (IDM๐๕) และผู้ให้สัมภาษณ์อีกท่านกล่าวว่า “..จุดเสียของเราคือว่า ๑) การดึงเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมนี้ ๒) เรื่องของความเข้มแข็งของชุมชนรู้สึกว่ ชุมชนอ่อนแอไป อาจด้วยบริบทของสังคม ความรีบเร่งในการดำเนินชีวิต..” (IDM๐๑)

นอกจากนี้แล้วยังพบว่า การมีส่วนร่วมของส่วนราชการ หรือหน่วยงานต่าง ๆ ในท้องถิ่นยังมีน้อย บางแห่งจัดกิจกรรมไปคนละทิศละทาง ต่างคนต่างทำ ทำให้ภาพของงานขาดความต่อเนื่องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “..อยากให้เทศบาล อบต. ร่วมกันจัดงานเป็นภาพรวมของทั้งอำเภอ มีงบประมาณก็เอางบประมาณมาร่วมกัน ปรีกษาหารือจัดให้ดี ภาพของงานจะออกมายิ่งใหญ่ ไม่ใช่ต่างคนต่างทำ ต่างคนต่างจัด..” (IDM๐๒)

การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ

ภาวะเศรษฐกิจ จากการศึกษาพบว่า สภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน ทำให้คนต้องใช้ชีวิตที่รีบเร่ง ระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรมของคนในชุมชนจะสั้นลง เนื่องด้วยลักษณะอาชีพในปัจจุบันไม่เหมือนก่อน ประชาชนส่วนใหญ่ที่มีอาชีพค้าขาย ทำธุรกิจ และรับราชการ ต่างจากในสมัยอดีตนั้นประชาชนมีอาชีพทำนา ซึ่งในช่วงเว้นจากฤดูการเก็บเกี่ยว ก็สามารถมีเวลามาทำกิจกรรมด้านวัฒนธรรมมากขึ้น ปัจจุบันใช้เงินเป็นที่ตั้ง การดำเนินกิจกรรมบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมจึงต้องใช้เงินเป็นผู้สร้างขึ้น สิ่งหนึ่งที่เป็นองค์ประกอบของวัฒนธรรมยังคงอยู่ แต่คุณค่าทางจิตใจลดลง ซึ่งแตกต่างจากคนในอดีต ที่ใช้ความร่วมมือร่วมใจ การนำสิ่งของที่ตนมี มาร่วมกันใครมีไม้ก็เอาไม้มา ใครมีตองก็เอาตองมาร่วมกัน แต่ปัจจุบันชุมชนเองไม่มีงบประมาณในการทำกิจกรรม ต้องพึ่งงบประมาณจากเทศบาล จากองค์การบริหารส่วนตำบล หากไม่ได้รับงบประมาณ ก็จะจัดกิจกรรมน้อยลง ดังคำสัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวไว้ว่า “..คนสมัยก่อนไม่ได้ทำงานเหมือนปัจจุบัน ไม่ได้ค้าขาย หรือทำธุรกิจที่รัดตัว หรือไม่ได้รับราชการที่จะต้องมาทำงาน จันทร์ถึงศุกร์ สมัยก่อนทำไร่ทำนา พอถึงช่วงประเพณีออกหว่า เขาก็จะหยุดงานแล้วมาทำเรื่องศาสนา มาทำเรื่องวัฒนธรรม ปัจจุบัน ด้วยสภาวะทางเศรษฐกิจที่ดี ทำให้คนร่วมกิจกรรมน้อยลง..” (IDM๐๑) และผู้ให้สัมภาษณ์อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “...ปัจจุบัน คนเราไม่ค่อยมีเวลา ส่วนใหญ่ก็จะจ้างเขาทำ เพราะเราก็ต้องทำงาน ออกหว่าก็ไม่ใช้จัดช่วงหยุด

ราชการอีกด้วย..” (IDM๐๔) และผู้ให้สัมภาษณ์อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “...สมัยก่อน ใครมีไม้ก็เอาไม้มา มีตองก็เอาตองมา เอามาร่วมกัน แต่เดี๋ยวนี้ไม้ไผ่มันก็อยู่ไกลขึ้น หาได้ยากขึ้น บางครั้งต้องได้ซื้อ...” (FGP๒๐) และผู้ให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “...สมัยก่อน เราเห็นพ่อแม่ทำ เราก็กทำตาม สมัยนี้พ่อแม่ไม่มีเวลาทำ ทำให้เด็กเยาวชนไม่ได้รับการซึมซับในส่วนนี้ด้วย...” (FGP๑๙) และผู้ให้สัมภาษณ์อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “..ชุมชนเองไม่มีงบประมาณ หากทางเทศบาลไม่ส่งเสริม การจัดกิจกรรมของเราก็คงจะน้อยลง จัดนะแต่ก็จะจัดตามสภาพ และถ้าได้รับการสนับสนุนงบประมาณ ก็จะทำให้ดีขึ้นเพราะอะไรต่าง ๆ ต้องซื้อต้องหา...” (FGP๑๕)

การเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองมีผลต่อการสืบทอดวัฒนธรรมของท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่นมักเปลี่ยนแปลงบ่อยทุก ๆ ๔ ปี ซึ่งหากผู้นำคนใหม่เข้ามาแทนที่แล้วไม่มีนโยบายในการสืบสานวัฒนธรรมในท้องถิ่นให้ต่อเนื่องกัน ก็จะทำให้การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีลดลงไป เนื่องด้วยผู้นำเป็นผู้กำหนดนโยบาย และงบประมาณในการบริหาร ดังคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “..ผู้นำบางครั้ง คนเหล่านี้เป็นข้าราชการ นักการเมือง พอถึงคราวก็ต้องย้าย ต้องออกตามวาระ แต่ถ้าคนที่เขามาใหม่มาแล้วนโยบายไม่เหมือนเดิมมันก็จะแย่..” (IDM๐๓)

นอกจากนี้แล้วยังพบว่า การเมืองท้องถิ่น ส่งผลความสัมพันธ์อันดีระหว่างท้องถิ่นด้วยกัน หากท้องถิ่นไหนที่ทะเลาะเบาะแว้งซึ่งกันและกันแล้ว การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมด้านประเพณีก็ยากขึ้น ดังคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “..การอนุรักษ์วัฒนธรรมบางครั้งต้องไปด้วยกันเป็นองค์กรรวมนะ แต่ถ้าหากว่า นายคนนี้อยู่คนละพักละพวก การจะให้มาร่วมงานกันก็คงจะยาก..” (IDM๐๕) และ “..บางแห่งก็แข่งขันกันนะ แข่งกันว่าใครจัดได้ดีกว่ากัน ถ้าเอาหน่วยงานเหล่านี้มาร่วมมือกัน เป็นภาพรวมทั้งอำเภอ คิดว่างานคงจะไปได้ดีกว่านี้...” (FGP๒๑)

การส่งเสริมวัฒนธรรมตลาดเคลื่อนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

รูปแบบของการจัดงานที่เบียดเบียนวัฒนธรรม

การจัดงานโดยเน้นด้านความบันเทิงมากกว่ากิจกรรมทางวัฒนธรรม การให้น้ำหนักในด้านงบประมาณที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ประเพณีน้อยกว่าเมื่อเทียบกับการแสดงของศิลปิน ส่วนที่ดีก็จะเป็นการเสริมสร้างความน่าสนใจในงานประเพณีเพิ่มมากขึ้นเป็นการดึงดูดคน อีกส่วนหนึ่งก็เห็นว่า การใช้กิจกรรมเสริมนานเข้าจะทำให้เกิดการกลืนวัฒนธรรมอย่างที่เห็นได้ชัดคือ ประชาชนทั่วไป เมื่อพูดถึงประเพณีออกหว่าแล้ว คำถามหนึ่งก็ตามมาก็คือ ปีนี้ ดาราคนไหนจะมา กลายเป็นการสร้างวัฒนธรรมที่ผิด นอกจากนี้ ลานวัฒนธรรมถูกจัดให้อยู่ห่างไกลจากบริเวณงาน และไม่มีผังงานให้นักท่องเที่ยวได้ดู กิจกรรมที่เกือบจะสูญหายไปกลับไม่ได้บรรจุไว้ เช่น กิจกรรมตามเตียน (จุดเทียน) ที่วัด ดังคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “...จริง ๆ นะ

ผมไปไหนก็มีแต่คนถามว่า ปีนี้ใครร้อง ดารา คนไหนจะมา..” (IDM๑๒) และผู้ให้สัมภาษณ์อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “..การเอานักร้องที่อื่นมานะ โอเค คนบ้านเราชอบมาดู เพราะไม่เคยเห็น แต่นักท่องเที่ยว เขาไม่อยากจะเห็นอย่างฝรั่งมาบ้านเรา ตีกับใบตองตึง เขาจะมาถ่ายรูปกับใบตอง เพราะเขาไม่เคยเห็น ควรเน้นเสริมเรื่องการแสดงของชุมชน คนบนดอย โรงเรียนต่าง ๆ ในชุมชน เงินก็จะตกอยู่ในชุมชน..” (IDM๑๖) และ ผู้ให้สัมภาษณ์อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “..การประกวดขบวนแห่เทียนแหง รางวัลชนะเลิศ ๕,๐๐๐ บาท แต่ในขณะที่ ดาราศิลปินใช้งบประมาณ ๔๐,๐๐๐ บาท (IDM๑๕) และคำให้สัมภาษณ์อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “..จุดที่เป็นลานวัฒนธรรมกำหนดไว้อยู่ไกลนะครับ บางทีนักท่องเที่ยวเขามาเขาก็ไม่ทราบ” (FGP๒๑) และ “..การประกวดร้านก รำโต การแสดงครั้งหนึ่งใช้เวลานาน ถ้าจะเอามาแสดงที่เวทีใหญ่ ก็ค่อนข้างจะใช้เวลานานพอสมควร..” (FGP๑๙) และ “..ลานวัฒนธรรม ต้องแสดงออกมาในแง่มุมลานวัฒนธรรมจริง ๆ ทั้งการแต่งกายของคน รวมถึงสิ่งที่นำมาแสดง และกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผ่านมาค่อนข้างดี แต่ว่า อยู่ไกล..” (FGP๑๗) และ “..ประเพณีการจุดเทียน จุดเกี้ยว ที่วัด เริ่มจะหายไปนะ การจุดเทียนเพื่อเป็นอธิษฐานนะ สิ่งที่เราตั้งใจอธิษฐานนั้นนั้นจะได้สมความมุ่งมาตปรารถนา นอกจากนี้ยังมีความเชื่อที่ว่าจะทำให้ชีวิตสว่างไสว รุ่งโรจน์ ชัชวาล เหมือนแสงไฟจากเทียน และต้นเกี้ยว..” (IDM๑๒)

การส่งเสริมโดยการขาดการสร้างความสำเร็จ

ในการจัดกิจกรรมประเพณีออกหว่า อปท. ได้จัดสรรเงินอุดหนุนให้กับชุมชนกับชุมชนเพื่อส่งเสริมในจัดทำซุ้มราชวัติ และราชวัติ เป็นการช่วยเหลือเรื่องงบประมาณกับชุมชน และยังจัดให้มีการประกวดซุ้มราชวัติ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้จัดทำซุ้มราชวัติที่มีความสวยงาม ดึงดูดนักท่องเที่ยว แต่ผลที่ได้รับก็คือ ในปีงบประมาณถัดไป กลายเป็นว่า เทศบาลต้องอุดหนุนงบประมาณให้ชุมชนทุกปี และเพิ่มขึ้น และหากไม่ได้รับเงินอุดหนุนเพียงพอบางชุมชนอาจทำบ้าง ไม่ทำบ้าง และหากไม่ได้รับรางวัลก็โกรธและสร้างความขัดแย้งกันในชุมชน ดังคำให้สัมภาษณ์อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “..ผมก็เข้าใจ ว่าการใช้บุคคลโยบายการแข่งขันเพื่อกระตุ้น ให้คนมามีส่วนร่วม แต่ที่นี้พอเกิดขึ้นแล้ว มันกลายเป็นเรื่องของความแพ้นะ ที่นี้พอแพ้นะปั๊บ มันก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับการตัดสินใจ เรื่องเกณฑ์เรื่องการตัดสินใจ เรื่องตัวคณะกรรมการ เพราะฉะนั้น ถามว่า มีเจ็ดชุมชน ถ้าทำมาปั๊บ มีคนรักกรรมการจะมีแค่สามชุมชนเท่านั้น คือคนที่ชนะ ๑ ๒ ๓ คนที่ไม่ได้ ก็โกรธกรรมการลำเอียง ทะเลาะกัน คือจริง ๆ แล้ว ถ้าเราต้องวาง concept กันให้ชัดว่า เราจัดประกวดเพื่อที่จะกระตุ้นให้มาทำ เราก็คงต้องบอกกันแบบนี้ ไม่ใช่เพื่อหวังรางวัล รางวัลที่มีน้อยไป ต้องเพิ่มเท่านั้น เท่านั้น แล้วก็เอาเงินเป็นตัวตั้ง ถ้าไม่ได้รางวัลก็โกรธ ถึงกระทั่งทะเลาะเบาะแว้งกันในชุมชน..” (IDM๑๔) ซึ่งแตกต่างจากอดีต ที่ชาวบ้านร่วมกันจัดทำด้วยความศรัทธา ดังผู้ให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “...อย่างคนสมัยก่อน ไม่ต้องมีประกวดอะไร เขาจะจัดหน้าบ้านของตนเอง คนฐานะดีก็จะจัดใหญ่หน่อย คนไม่มีฐานะก็จะจัดพอดี ตามสภาพ และแรงศรัทธา บางคนฐานะไม่ดี แต่มีแรงศรัทธาและมีฝีมือ ก็อาจจะจัดได้ดีกว่าคนที่ฐานะดีก็มี แต่ก็ไม่มีการประกวดกัน แต่ก็จะเป็นการเดินดูกัน บ้านไหนสวยงาม ก็จะถูกถึง จะเล่ากันว่า ไปดูบ้านนี้สิ จัดได้สวยงามดี อันนี้คือ อดีต..” (IDM๑๑) นอกจากนี้ ยังมีผู้ให้ความคิดเห็นว่า การจัดการประกวด เป็นเรื่องที่ดี เป็นการส่งเสริมให้คนมาทำ มาร่วมกิจกรรม แต่ควรจะต้องสร้างเกณฑ์ให้เป็นที่ยอมรับ ดังคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “..อย่างการประกวดนี้ มันก็ดี แต่ว่าการประกวด ต้องพูดตรง ๆ ว่า เงื่อนไขต่าง ๆ มันไม่เป็นที่

ยอมรับ แม้แต่กรรมกรเอง จะว่าบริสุทธิ์ ก็ไม่ได้ สมัยก่อนนี้ใช้ค่าเล่าลือกัน ถ้าที่ไหนสวยงาม ชาวบ้านก็จะเล่าหรือบอกต่อ ๆ กันไป ถ้าจะให้ดี ต้องสร้างเกณฑ์ให้เป็นที่ยอมรับก่อน..”(IDM๐๒)

การถ่ายทอดทางวัฒนธรรมผ่านสถาบันครอบครัว ชุมชน สังคม ลดน้อยถอยลง

การถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีออกหว่าในอดีตผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ความเคารพรพนับถือผู้ใหญ่บรรพบุรุษ การเชื่อในการทำกรรมดี สถาบันครอบครัวเป็นแบบอย่างที่ดี ประกอบกับในอดีตครอบครัวในสังคมแม่สะเรียงเป็นครอบครัวใหญ่ มีปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ลูก หลาน พ่อแม่ในอดีตมีเวลาให้ลูกหลาน ชุมชนในอดีตอยู่ใกล้ชิดกันกับวัดมาก จากการสังเกตว่าในเขตเทศบาลตำบลแม่สะเรียง มีวัดถึง ๙ วัด ทั้งที่มีพื้นที่แค่ ๑.๓๘๔ ตารางกิโลเมตร พิธีกรรมทางศาสนาต่าง ๆ ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ดังคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “..สมัยที่ผมเป็นเด็ก เห็นพ่อแม่ทำเราก็ทำตาม ท่านก็สอนให้เราทำ และก็สืบทอดมาจนทุกวันนี้” (IDM๑๐) และ คำให้สัมภาษณ์อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “ครอบครัวเป็นสถาบันสำคัญ ที่อยู่ใกล้ชิดกันมากที่สุดการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมควรเริ่มที่สถาบันครอบครัว..” (FGP๐๑) ซึ่งแตกต่างกับสังคมยุคปัจจุบัน สถาบันทางสังคมที่ใกล้ที่สุดคือสถาบันครอบครัวไม่สามารถถ่ายทอดวัฒนธรรมได้เท่าที่ควร เพราะครอบครัวในปัจจุบัน พ่อ แม่ สมัยใหม่ ทำงานนอกบ้าน ใช้ชีวิตรีบเร่ง ช่วงที่มีกิจกรรมก็ไม่ใช้วันหยุด และไม่มีเวลาเตรียมตัวในการดำเนินกิจกรรม ประกอบกับเยาวชนคนรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ออกไปเรียน ต่างจังหวัดไม่ได้ใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวทำให้ไม่ได้รับการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมเท่าที่ควร เยาวชนคนรุ่นใหม่ก็ไม่ให้ความสนใจในกิจกรรมและประเพณีเท่าที่ควร มีส่วนน้อยมากที่จะสนใจจริง ๆ ดังคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “..การถ่ายทอดวัฒนธรรมสู่เด็ก เยาวชน ไม่เหมือนสมัยก่อน เพราะว่าในอดีต พ่อแม่ถ่ายทอดมายังลูก เวลาเราเห็นพ่อแม่ทำ เราก็จะทำตาม แต่พ่อแม่สมัยใหม่ จะไม่ค่อยมีเวลา อย่างเช่น จะทำขนมจ็อกก็ไม่มีเวลาละ ก็จะสั่งซื้อเอา จะมาทำโคม ทำอะไร ก็ไม่มีเวลาละ ก็ซื้อเอา ดังนั้น การถ่ายทอดจากพ่อแม่ไปหาลูกก็ค่อนข้างจะยาก แต่ถ้าเป็นสถานศึกษาน่าจะได้..” (IDM๐๔) และคำให้สัมภาษณ์อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “..แบบลูกของบ้านป่าก็สอนนะ แต่ตอนนี้เขาไปเรียนเชียงใหม่ ก็ไม่ได้สอนละ แต่ลูกของบ้านป่าก็จิตใจแกก็อ่อนน้อมอยู่เหมือนกัน ถ้ากลับมาบ้าน ป่าก็จะชวนไปวัดตลอด อยากให้พ่อแม่สมัยนี้ทุกคนเป็นแบบนี้..” (FGP๐๑) และคำให้สัมภาษณ์อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “..ละอ่อน (เยาวชน) เดียวนี้ไม่ค่อยสนใจ มีส่วนน้อย ลูกกลัวว่า หมดรุ่นพวกลุงไป คิดว่าคงจะไม่มีใครทำละน..” (GFP๑๑)

นอกจากนี้ยังพบว่า องค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีออกหว่า ใกล้สูญหาย เพราะขาดคนสืบทอด องค์ความรู้เหล่านี้มีอยู่เพียงคนกลุ่มหนึ่ง กลุ่มเล็ก ๆ ในชุมชน และที่สำคัญผู้มีองค์ความรู้เหล่านี้ นับวันก็อายุมากขึ้น กลายเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ โอกาสถ่ายทอดวัฒนธรรมสู่ลูกหลานน้อยลงไป องค์

ความรู้บางอย่างไม่ได้รับการฟื้นฟูและเลื่อนรางหายไป องค์ความรู้ด้านประเพณีออกหว่าที่สำคัญ ได้แก่ ความ เป็นมาของประเพณี ความเชื่อ การจัดทำราชวัติ การทำบุญตักบาตร ตันกล้วย ตันอ้อย เกี๊ยะ โคม ตุงจ๋อง การ แห่เทียนheng องค์ประกอบด้านเครื่องสักการบูชา ต่อมก้อม สวยดอก ควกข้าวพระเจ้า ตันฝิ่ง ตันเงิน หมาก เบ็ง ศิลปะการแสดงที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของประเพณี การแต่งกาย ควรได้รับการอนุรักษ์และฟื้นฟู ดังคำ ให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “..องค์ความรู้เหล่านี้มันมีเฉพาะคนกลุ่มหนึ่ง กลุ่มเล็ก ๆ ในท้องถิ่น นับวันก็จะ สูญหายถ้าไม่ได้รับการถ่ายทอด..” (IDM๐๒) และผู้ให้สัมภาษณ์อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “..ในการจัดงาน ประเพณีเทศบาล อบต. ควรเชิญคนที่มีความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเหล่านี้มาร่วมประชุม มากำหนดว่า แห่ ๆ แล้วออกหว่าควรจะทำแบบไหน ที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีไว้..” (IDM๑๒) และผู้ให้สัมภาษณ์อีกท่าน หนึ่งกล่าวว่า “..ภูมิปัญญาต่าง ๆ เช่นการทำ ราชวัติ ตันโคม ตุงจ๋อง ต่อมก้อม สวยดอก ควกข้าวพระเจ้า ตัน ฝิ่ง ตันเงิน หมากเบ็ง ความรู้เหล่านี้ ควรได้รับการฟื้นฟู และก็เอามาสอนละอ่อน (เยาวชน) ให้เขาได้ทำเป็น..” (FGP๑๗) และผู้ให้สัมภาษณ์อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “..เทศบาล น่าจะทำ หนังสือ หรือ ทำเนียบ ผู้มีความรู้ใน ด้านต่าง ๆ ไว้ละ ใครที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านเรื่องไหน รวมไว้เลย ถ้าใครอยากรู้เรื่องไร ให้ไปหาคน ๆ นี้..” (FGP๒๐) และผู้ให้สัมภาษณ์อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “..การแต่งกายก็เหมือนกัน ควรได้รับการฟื้นฟูนะ อย่างน้อย หน่วยงานราชการ ต้องรณรงค์การใส่ชุดชนเผ่า ชุดพื้นเมือง ในโรงเรียนก็ควรจะมีให้เด็กได้แต่งชุดพื้นเมือง เป็น การปลูกฝังเยาวชนในการแต่งกาย..” (FGP๒๑)

เยาวชนไม่ให้ความสนใจและขาดโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรม

จากการศึกษาพบว่า เยาวชนส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสนใจในกิจกรรมประเพณีออกหว่า การเข้า มาร่วมงานของเยาวชนจะมาเพราะได้รับคำสั่งจากทางโรงเรียนให้มาร่วมงานหรือมาร่วมขบวนแห่เทียนheng แต่ในขั้นตอนของการเตรียมงานต่าง ๆ ไม่ได้เข้าร่วม ส่วนหนึ่งเป็นเพราะว่า ไม่มีกิจกรรมให้ทำ หรือมาแล้ว ไม่รู้จะทำอะไร ทุก ๆ ปีในการเตรียมงานหรือจัดงาน ก็จะพบว่ามีแต่ ผู้เฒ่าผู้แก่ และประชาชนส่วนหนึ่ง เท่านั้น ในการมาร่วมงานของเยาวชนส่วนใหญ่จะมาเพื่อเดินเที่ยว มาดูการแสดง และนิยมแต่งกายตามสมัย แปะชั้นนิยมมากกว่าการแต่งกายในชุดชนเผ่า ชุดไทยใหญ่ หรือชุดพื้นเมือง ดังคำสัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “..ภูมิปัญญาแบบนี้ ละอ่อน(เยาวชน) รุ่นใหม่ ก็ไม่ค่อยอยากจะทำกัน ไม่อยากเรียนกัน อย่างคนสมัยก่อนเขา เอาจริง เดียวนี้จะมาทำอะไรไม่ค่อยมาละ มันเป็นอย่างไงไม่รู้ละ ก็แบบนี้ละ ตอนนี่ก็เหลือแค่ ลุงมา มีพระ มี เณร มาช่วยกันนะ..” (IDM๐๕) และผู้ให้สัมภาษณ์อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “..ผมว่า เยาวชนก็คงไม่รู้จักเข้าร่วม ยังไงเหมือนกันนะ เวลามาก็จะช่วยจะหยิบจับอะไร ผู้ใหญ่อย่างเราต้องให้โอกาสเขา ต้องมีกิจกรรมให้พวกเขา ทำ ไม่งั้นเขาก็ไม่รู้ว่าจะมาทำอะไร..” (IDM๑๕) และผู้ให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “ฝากถึงเยาวชนด้วย ว่า จะทำอย่างไร ให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วม ไม่ใช่แค่ออกหว่า อยากให้ทุกประเพณี คิดว่า ถ้าเยาวชนไม่รัก

ในประเพณี ในท้องถิ่น เขาก็จะไม่รักท้องถิ่น โอกาสที่เยาวชนต่าง ๆ จะย้ายไปอยู่ที่อื่นมันก็มี และอยากให้คนที่มาอายุออกมาช่วยกัน สอนลูกสอนหลาน ถ้าพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ออกมาช่วยกัน รวมถึงสถานศึกษา ท้องถิ่น ฯลฯ” (IDM๐๒) และผู้ให้สัมภาษณ์อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “สิ่งหนึ่งที่เราขาด คือ การดึงเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วม” (IDM๐๑)

๔.๒ ผลการประเมินผลรูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในงานประเพณีออกหว่าแม่สะเรียง

จากการศึกษาสาเหตุของความเสื่อมถอยทางวัฒนธรรมในประเพณีออกหว่า สามารถวิเคราะห์แนวทางการแนวทางการดำรงไว้ซึ่งประเพณีออกหว่าไว้ในประเด็นหลัก ๆ ดังนี้

ด้านสังคม

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องกำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรกำหนดแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้เป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น ดังคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “..ในท้องถิ่นควรจะมีแผนระยะยาวรองรับ ขอให้ระบุในแผนไว้ว่า ควรอนุรักษ์ ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างไร..” (IDM๐๒) ในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการอนุรักษ์ ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นควรมีแนวทางที่ครอบคลุมเรื่องดังต่อไปนี้ คือ ๑) แนวทางในการดำเนินการ เช่น การฟื้นฟูองค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรม จัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับประเพณี เป็นต้น ๒) แนวทางในการส่งเสริม ต้องส่งเสริมให้ประชาชนอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ๓) แนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และจากทุกภาคส่วน ๔) แนวทางในการสนับสนุนงบประมาณ ดังคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “..ในการวางแผน เทศบาล อบต. ต้องเป็นทั้งผู้ดำเนินการ ผู้ส่งเสริม ผู้ประสานงาน และสนับสนุนงบประมาณ..” (IDM๐๓) และผู้ให้สัมภาษณ์อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “..เรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรม เป็นเรื่องสำคัญ เรามีองค์ความรู้ มีวัฒนธรรมที่ดี แต่ถ้าไม่มีแผนรองรับวัฒนธรรม ก็ไปด้วยกันไม่ได้ ถ้าอยากจะทำอนุรักษ์ ก็ควรจะต้องมีแผนรองรับ..” (FGP๒๐)

สร้างแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนและทุกภาคส่วน

จากการศึกษา ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นถือเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความยั่งยืนในประเพณีออกหว่า ประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของท้องถิ่น มีความรัก ความหวงแหนวัฒนธรรมในท้องถิ่นอยู่แล้ว ชุมชนต้องพัฒนาตนเองเชื่อมโยงกับส่วนราชการ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในฐานะเจ้าของผู้ดูแลพื้นที่ ต้องได้รับความร่วมมือและความเข้าใจจากทุกฝ่าย รูปแบบ

ของการมีส่วนร่วม ควรมีตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม รวมถึงหน่วยงานท้องถิ่นทั้งหมดในอำเภอแม่สะเรียง ส่วนราชการต่าง ๆ รูปแบบของการสร้างการมีส่วนร่วมตั้งแต่แรกเริ่มดำเนินงาน โดยการจัดประชุมคณะทำงานระดับอำเภอ ที่ประกอบไปด้วยนายอำเภอเป็นประธาน นายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่ง หัวหน้าส่วนราชการ ผู้อำนวยการสถานศึกษา สภาวัฒนธรรมอำเภอแม่สะเรียง ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนชาวบ้านด้านวัฒนธรรม ประเพณี โดยใช้การประชุมอย่างเป็นทางการ ในการจัดการประชุมต้องมีการนำผลการดำเนินงานในปีที่ผ่านมา มาวิเคราะห์ถึงข้อดี ข้อเสียของการดำเนินงาน และจัดวางแผนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นและรากฐานทางวัฒนธรรมที่แท้จริงโดยอาศัยความคิดเห็นของทุกฝ่าย เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีออกหว่า อีกทั้งจะต้องดึงเอาเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมให้มากขึ้น ดังคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “..การจัดงานน่าจะจัดเป็นภาพรวมของทั้งอำเภอนะครับ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่ง เอาเงินมารวมกันและก็วางแผนจัดงาน แบ่งความรับผิดชอบ ถ้างานเป็นภาพรวมทั้งอำเภอผมว่าจะทำให้งานมันยิ่งใหญ่ขึ้น..”(IDM๐๑) และ “ การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นมีความสำคัญมาก ควรเริ่มตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจและร่วมรับผลประโยชน์”(FGP๓๐) และ “..ในการวางแผนการจัดงานประเพณีออกหว่า ต้องเชิญทุกภาคส่วนร่วมประชุมกันอย่างเป็นทางการ รวมถึงวิเคราะห์ข้อดี ข้อเสียของการดำเนินงานในปีที่ผ่านมา แล้วมาวางแผนให้สอดคล้อง โดยทุกฝ่ายร่วมนำเสนอความคิดเห็น..”(IDM๐๕)

ด้านการเมือง

ผู้นำท้องถิ่นต้องมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายด้านการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น

จากการศึกษา ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่า ผู้นำท้องถิ่นต้องมีบทบาทสำคัญในการจัดทำนโยบายด้านการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น หากผู้นำท้องถิ่นไม่ให้ความสำคัญวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น การผลักดันกิจกรรมต่าง ๆ จะดำเนินการไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ และส่วนใหญ่เห็นว่าภาวะผู้นำมีผลต่อทัศนคติความเชื่อของประชาชน เนื่องด้วยผู้นำเป็นบุคคลที่ประชาชนให้ความเคารพนับถือ ผู้นำจึงต้องมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชน ในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ มีบทบาทในการประสานงาน ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ ภาคเอกชน และผู้นำต้องเป็นแบบอย่างให้กับชุมชน ดังคำสัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “..อย่างใน อบต.ของผม ผมถือว่าเป็นนโยบายสำคัญเลย คู่นี้ลึกรับตอนผมเข้ามาหมู่บ้านทุ่งแล้งของเรานี้เข้มแข็งนะ ผมประกาศเสียงตามสายทีเดียว รับรองชาวบ้านออกมาช่วยกันเต็มที่..”(IDM๑๕) และ ผู้ให้สัมภาษณ์อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “..ต้องยอมรับว่า บ้านทุ่งแล้ง ที่ประชาชนออกมาร่วมกันทำกิจกรรมมากก็เพราะผู้นำของเขาเข้มแข็ง ถึงแม้งบประมาณจะน้อยกว่าในเขตเทศบาลด้วยซ้ำ..”(FGP๑๒) และผู้ให้สัมภาษณ์อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “ถ้าเรามีผู้นำที่เข้มแข็ง มีการประสานงานที่ดี สามารถประสานงาน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมได้ จะเป็นเรื่องที่ดี”(IDM๐๗) ผู้ให้สัมภาษณ์อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “..อย่างในชุมชนของเราให้ความร่วมมือกันดี เพราะผู้นำเราเข้มแข็ง ผู้นำลงมาเล่นเองเลย..”

(FGP๓๑) และผู้ให้สัมภาษณ์อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “..ต้องฝากผู้นำ ผู้ที่มีพาวเวอร์ ช่วยกันส่งเสริมอนุรักษ์ วัฒนธรรมเหล่านี้ไว้..” (FGP๓๕)

ด้านเศรษฐกิจ สนับสนุนงบประมาณให้กับชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี อันติงามของ ท้องถิ่น

ด้วยภาวะเศรษฐกิจปัจจุบันในการจัดทำกิจกรรมด้านประเพณีออกหว่า การส่งเสริมสนับสนุน ประเพณีจะให้ทำอย่างไรในอดีตคงเป็นเรื่องยาก บางครั้งต้องมีค่าใช้จ่ายและชุมชนเองก็ไม่มีงบประมาณ ซึ่งแตกต่างจากในอดีต เพราะในอดีต ทรัพยากรธรรมชาติมีมาก เช่น ไม้ไผ่ที่นำมาจัดทำราชวัติ ปัจจุบันไม้ไผ่หายากขึ้น ทำให้ต้องซื้อ ดังคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “..เมื่อก่อนทำได้ ใครมีไม้ก็เอาไม้มา ใครมีดอกก็เอาดอกมา ปัจจุบันไม้ไผ่ก็หายากขึ้น อยู่ไกลขึ้น ก็ต้องซื้อต้องหา..” (IDM๐๓) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะองค์กร ที่ใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุด และมีงบประมาณในการบริหารจัดการเองได้ต้องเข้ามาสนับสนุนงบประมาณ และในขณะเดียวกันต้องสร้างความเข้าใจกับชุมชนเกี่ยวกับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อไม่ให้เกิดเงื่อนไขว่า ปีนี้ นั้นได้งบน้อย ทำน้อย ปีนี้ได้งบมากทำมาก โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องลงไปติดตาม เยี่ยมเยียน ให้กำลังใจในการดำเนินกิจกรรม และเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน ดังคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “..การที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้งบประมาณมาสนับสนุนประชาชนเป็นเรื่องดี แต่ว่าให้งบประมาณมาแล้ว ต้อง ลงมาดู มาติดตาม ไม่ใช่เอาเงินโยนให้แล้วก็จบ ต้องมาเยี่ยมเยียน มาถามไถ่ เมื่อก่อนก็เคยมาบ้าง ปัจจุบันไม่ค่อยมา..” (IDM๐๒) และ ผู้ให้สัมภาษณ์อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “..อย่างเจ้าของเงินมา คนทำก็จะได้ดีใจ มี กำลังใจ..” (FGP๑๕)

ด้านการบริหารจัดการพัฒนารูปแบบการจัดงานที่เหมาะสม

การจัดงานที่มีประสิทธิภาพ ควรมีบทบาทกิจกรรมที่ดำเนินการจัดงานประเพณีออกหว่า ว่าควร จะมีรูปแบบของการนำเอาองค์ความรู้ทางวัฒนธรรม และสร้างเสริมศักยภาพของความเป็นเอกลักษณ์ ภายใต้อารมณ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างไร โดยการเชิญผู้รู้ ผู้เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือ เพื่อหาระบบการ จัดการที่ดี จะทำให้เกิดความรัก ภูมิใจ เห็นคุณค่า และส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์ประเพณีอันทรงคุณค่าของ ท้องถิ่น ดังคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “..เทศบาลต้องมาดูแลว่า กิจกรรมที่เราดำเนินการ เหมาะสมหรือไม่ ในการอนุรักษ์ประเพณีออกหว่า เพื่อไม่ให้สิ่งที่ดีงามถูกบดบังจากกิจกรรมที่เราดำเนินการ..” (IDM๑๓) และ “..ในการจัดงาน ควรจะมีการเชิญผู้รู้ ประชาชนชาวบ้าน เข้ามาร่วมคิด ร่วมวางแผนในการจัดงาน เพราะคนใน แม่สะเรียงเรา ผมเชื่อว่า มีศักยภาพ..” (IDM๐๒)

เน้นการประชาสัมพันธ์ ควรใช้การประชาสัมพันธ์การจัดงานผ่านสื่อต่าง ๆ ทั้งในและนอกท้องถิ่น สื่อในท้องถิ่นได้แก่ ๑) สื่อวิทยุ คลื่นความถี่ ๘๙.๐๐ MHz (คลื่นเสียงสาละวิน) ๙๔.๒๕ MHz (สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย) คลื่นความถี่ ๑๐๕.๐๐ (วิทยุชุมชนอำเภอแม่สะเรียง) ๒) ป้ายประชาสัมพันธ์ในการจัดงาน จำนวน ๑๐ ป้าย ติดไว้บริเวณทางเข้าเมือง และอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน และอำเภอทางดงจังหวัดเชียงใหม่ เป็นป้ายไว้นิวขนาดใหญ่ ส่วนสื่ออื่นท้องถิ่น ได้แก่ ๑) ออกรายการมองเมืองเหนือ สทท ช่อง ๑๑ (NBT) เวลา ๗.๐๐ น. ก่อนวันจัดงานอย่างน้อย ๓ วัน ดึงคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “การประชาสัมพันธ์เป็นสิ่งสำคัญ ปัจจุบันเรายังอ่อนการประชาสัมพันธ์ ควรจะประชาสัมพันธ์หลาย ๆ ช่องทาง อย่างการออกรายการมองเมืองเหนือ เป็นต้น” (IDM๐๑)

ส่งเสริมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้น

เน้นกิจกรรมที่ส่งเสริมด้านวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น ดังนี้

๑) การรณรงค์ให้ประชาชนออกมาทำบุญตักบาตร ตกแต่งราชวัติหน้าบ้านเรือนของตนเอง ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของอำเภอแม่สะเรียง (IDM๐๗)

๒) การส่งเสริมกิจกรรมในเรื่องของเด็กและเยาวชนในการจัดการประกวด การฟ้อนนกก การรำโต การตีกลองมอชิง การตีกลองกันยาว (IDM๐๕)

๓) ควรเพิ่มกิจกรรมกาดมั่วคว้ออม นำอาหารพื้นบ้าน ขนมพื้นบ้าน มาจำหน่าย (IDM๐๗)

๔) จัดลานวัฒนธรรมในพื้นที่ ที่ไม่ห่างไกลจากบริเวณจัดงาน(เวทีใหญ่)มากนัก และมีการประชาสัมพันธ์ แผนผังการจัดงาน อาจทำเป็นแผ่นพับประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับรายละเอียดของความเป็นมาของประเพณี แผนผังการจัดงาน ไว้แจกในบริเวณงานด้วย (IDM๐๒)

๕) การดึงเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรม ตั้งแต่วันเตรียมงาน จนถึงวันแห่เทียนแหง โดยขอความร่วมมือจากสถานศึกษา และผู้ประกอบการ (IDM๑๕)

๖) เพิ่มกิจกรรมในส่วนของ การตามเตียน (จุดเทียน) ที่วัดซึ่งเป็นประเพณีที่เกือบสูญหาย โดยจัดขึ้นในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ (FGP๑๐)

๗) การจัดช่วงเวลาให้เหมาะสม มีการวางแผนงาน การออกแบบกิจกรรม และการกำหนดเรื่องราว ลำดับขั้นตอนกิจกรรมให้เหมาะสม โดยที่พิจารณาว่า นักท่องเที่ยวเข้ามาแล้ว ต้องได้เห็นอะไรครบองค์ประกอบของงานหรือไม่ (IDM๐๘)

แต่ในขณะเดียวกัน ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ก็ยังเห็นว่า กิจกรรมเสริมก็ควรจะมี แต่ต้องไม่ให้เด่นไปกว่ากิจกรรมหลัก ๆ ทางประเพณี โดยเฉพาะควรเน้นในเรื่องของการแสดงของเยาวชนให้มากขึ้น และควรควบคุมในเรื่องของการแต่งกายวาบหวม ซึ่งไม่เหมาะสมกับงานประเพณี ดึงคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “..อย่างการแสดงของดารานะ ไม่ใช่ว่า ไม่ควรมินะ มันเป็นธรรมดาณะ คนบ้านเราก็อยากดู มันก็ทำให้คนมาเที่ยวงานมากขึ้น แต่ว่าเราควรจะมีเพิ่มประมาณในส่วนของการแสดงของเยาวชน เอาลูกเอาหลาน

เรามาแสดง เงินก็จะตกอยู่ในชุมชน..” (IDM๐๔) และ “..การแต่งกายของแดนซ์เซอร์ ควรจะแต่งกายให้มิดชิด หน่อย” (FGP๑๖)

ด้านวัฒนธรรมพื้นพ้องค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม

ผลการศึกษาพบว่า องค์ความรู้ทางวัฒนธรรมเป็นต้นทุนที่สำคัญ ซึ่งนับวันจะเลือนหายไป การพื้นฟูวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีออกหว่า โดยใช้วิธีการจัดการองค์ความรู้ โดยใช้ต้นทุนและภูมิปัญญาที่มีโดยนำเอาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีออกหว่า ได้แก่ ความรู้ในพิธีการตักบาตร ความรู้ในการจัดการทำราชวัติ ชุ่มราชวัติ ความรู้ในการจัดทำเทียนแหง การแห่เทียนแหง ความรู้ในการจัดทำเครื่องไทยทาน ต่อมก้อม สวยดอก หมากเบ็ง ต้นผึ้ง ต้นเงิน ควักข้าวพระเจ้า ต้นเกี๊ยะ ต้นโคม ศิลปะการแสดง โดยบันทึกประวัติความเป็นมา วัสดุที่ใช้ทำ วิธีการทำ ใครเป็นผู้เชี่ยวชาญหรือปราชญ์ในศิลปะ นั้น ๆ อยู่ที่ไหน อายุเท่าไร อาชีพอะไร นอกจากนี้ควรฟื้นฟูในเรื่อง ประเพณีการตามเตียน (จุดเตียน) ที่วัดซึ่งวัฒนธรรมนี้เริ่มหายไปจากประเพณีนี้แล้ว ดังคำสัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “..องค์ความรู้ด้านประเพณีออกหว่า ควรได้รับการฟื้นฟู เพราะความรู้เหล่านี้ ปัจจุบันมีคนรู้เพียงไม่กี่คนในแม่สะเรียงนับวันจะสูญหายไป..” (FGP๑๑) และ “..จริง ๆ ผมคิดว่าคนที่มีความรู้ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรจะมีการเก็บประวัติไว้ ใครเชี่ยวชาญด้านไหน ศิลปะอะไร อยู่ที่ไหน อายุเท่าไร อาชีพอะไร ตรงนี้จะเป็นข้อมูลเผื่อว่า ถ้าจะหาวิทยากรสักคนมาให้ความรู้เยาวชน จะได้ง่ายขึ้น..” (IDM๐๑) และ “..มีอย่างหนึ่งที่มันจะเริ่มหายไปละ ได้แก่ ประเพณีตามเตียน (จุดเตียนเป็นพุทธบูชา) จะทำกันวันขึ้น ๑๕ ค่ำ ถ้าจะให้ดีเทศบาลควรจะกระตุ้น อย่างคนรุ่นใหม่จะไม่รู้ละ การตามเตียนที่วัดนะ คือการตามเตียนเราก็จะไหว้สาธุว่า ให้มันแจ่ม(สว่าง) มีแสงสว่างรุ่งเรือง การทำบุญทำกุศลขอให้มันแจ่ม(สว่าง)เหมือนไฟ ให้มันใสเหมือนน้ำ เป็นคำโบราณเขาว่าไว้..” (IDM๐๕)

จุดเด่นของประเพณี

จากการศึกษาคนส่วนใหญ่เห็นว่า สิ่งที่ควรถ่ายทอดออกมาใน คือ ภาพของกิจกรรมที่บ่งบอกถึงวิถีชีวิต ประเพณีออกหว่าว่าเมืองค้ประกอบของวัฒนธรรมอะไรที่เป็นจุดเด่น ที่สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้ โดยเฉพาะพิธีการตักบาตร ที่จัดให้มีการตักบาตรถึงสามวันตามประเพณีดั้งเดิม ซึ่งสามารถอำนวยความสะดวกกับนักท่องเที่ยว หากนักท่องเที่ยวมาในช่วงเวลาดังกล่าว อย่างน้อยก็ไม่พลาดการตักบาตรสักวันหนึ่ง สอดรับกับการประดับประดาราชวัติหน้าบ้านเรือนของประชาชนชาวอำเภอแม่สะเรียง ทำให้บรรยากาศในการตักบาตรที่แตกต่างไปอีกแบบหนึ่งที่ไม่เหมือนที่ใดในประเทศไทย ดังคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “เอกลักษณ์ของประเพณีออกหว่า ไม่เหมือนที่ใดในประเทศไทย เพราะเรามีการตักบาตรถึงสามวันและตักบาตรตอนตีสี่ ซึ่งสอดรับกับชุ่มราชวัติที่ประชาชน จัดทำขึ้น..” (IDM๐๒) ประกอบกับการตักบาตร จะไม่มีการเกณฑ์พระสงฆ์มาบิณฑบาต เหมือนในหลาย ๆ จังหวัด แต่จะเป็นไปโดยธรรมชาติ จุดเด่นที่สองคือ ประเพณีแห่เทียนแหง ซึ่งนิยมจัดในวันแรม ๑ ค่ำเดือนสิบเอ็ด สิ่งที่น่าดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวก็คือ นักท่องเที่ยวจะได้เห็นขบวนแห่เทียนแหงที่สวยงาม ด้วยผู้คนจะแต่งกายในชุดชนเผ่า มีการแสดง และ

การละเล่นต่าง ๆ ที่บรรดาชาวบ้านต่าง ๆ นำมาแสดง ซึ่งหาดูได้ยากยิ่ง นอกจากนี้แล้วกิจกรรมดังกล่าวยังอยู่ในช่วงฤดูหนาวซึ่งสภาพแวดล้อมและทัศนียภาพของอำเภอแม่สะเรียงสวยงามเป็นอย่างยิ่ง และอากาศกำลังเย็นสบาย โรงแรม ที่พัก สิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน ในตอนเช้าหลังจากตักบาตรเสร็จ สามารถเดินทางไปสักกระพระธาตุสี่จอม พระธาตุคู่บ้านคูเมืองอำเภอแม่สะเรียง ได้แก่ พระธาตุจอมแจ้ง พระธาตุจอมทอง พระธาตุจอมมอญ และพระธาตุจอมกิตติ ดังคำให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “..จุดเด่นของประเพณีออกหว่า คือ ชุมราชวัติ และราชวัติที่ประดับประดาด้วยต้นกล้วย ต้นอ้อย โคม เกี้ยว บริเวณหน้าบ้านเรือนของประชาชน ที่สอดคล้องกับกิจกรรมการตักบาตร ตอนตีสี่ ของวันขึ้น ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และ วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑..” (IDM๐๑) และ “..จุดเด่นอีกอย่างหนึ่ง คือ กิจกรรมการแห่เทียนแหง ตรงนี้นักท่องเที่ยวจะได้เห็นขบวนแห่ ต้นเกี้ยว ต้นโคม และการแสดงต่าง ๆ ของชนเผ่า ที่จะหาดูได้ยากยิ่ง..” (IDM๐๓)

ด้านการศึกษาย่อยทอดองค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมสู่เยาวชนผ่านกระบวนการจัดการศึกษา

หลังจากที่ได้จัดการองค์ความรู้และฟื้นฟูสิ่งที่หายไปนั้น ต่อไปคือกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านสถาบันการศึกษา วัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยเน้นที่เด็กและเยาวชน เน้นในเรื่องของการทดลองปฏิบัติกิจกรรมในสถานการณ์จริงก่อนการจัดงานประเพณี (วันดา) เริ่มต้นจากวิทยาลัยชุมชนซึ่งได้ดำเนินการในเรื่องนี้มา ๑ ปีแล้ว พร้อมกันนี้ อาจารย์กัทธนา แก้วศรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การฟื้นฟูและอนุรักษ์ประเพณีที่โดดเด่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยทดลองจัดรูปแบบประเพณีท้องถิ่นที่โดดเด่นของอำเภอแม่สะเรียงขึ้น โดยการฟื้นฟูองค์ความรู้ในประเพณีผ่านกิจกรรมการฝึกปฏิบัติการจึงมีประสบการณ์ในด้านการจัดการความรู้ทางวัฒนธรรมมากกว่า โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาเสริมในด้านงบประมาณ และขยายสู่โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต ๒ วิทยาลัยการอาชีพ ให้นำกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น นอกจากนี้ ครัวเมืองศรีเยาวชนหรือชมรมเยาวชนรักษ์วัฒนธรรม ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ประสาน สืบทอด และขยายผลในเยาวชนด้วยตนเอง โดยให้เด็กกลุ่มนี้ได้มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีออกหว่า เพื่อให้ซึมซับวิถีและวัฒนธรรมไปพร้อม ๆ กับการทำกิจกรรมของชมรม นอกจากนี้ควรมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของเยาวชน ผ่านวิทยุชุมชน คลื่นเสียงเยาวชนรักษ์วัฒนธรรมอีกช่องทางหนึ่ง โดยให้เยาวชนได้หมุนเวียนกันจัดรายการ ดังคำสัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า “..หน่วยงานที่จะฟื้นฟูน่าจะเป็นสถานศึกษา ท้องถิ่น วัด ซึ่งวัดก็มี เจ้าอาวาสเป็นศูนย์รวมของคนชาวอำเภอแม่สะเรียงอยู่ เจ้าอาวาส พุดอะไรคนก็ยังเชื่ออยู่..” (IDM๐๓) และผู้ให้สัมภาษณ์อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “..การถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญา ถ่ายทอดคุณธรรม ผ่านกระบวนการของสังคม มันคงเป็นไปได้ยาก และก็ได้ยาก ดังนั้น เราควรใช้กระบวนการในการจัดการศึกษา..” (IDM๐๑) และผู้ให้สัมภาษณ์ท่านเดิมยังกล่าวอีกว่า “..ที่วิทยาลัยชุมชนเราทำ คือ จะเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ จากคนรุ่นหนึ่ง สู่คนอีกรุ่นหนึ่ง นั่นก็คือเป็น

เหมือนว่า เป็นย่าสอนหลาน หรือว่า ป้าสอนลูกสอนหลาน นั่นก็คือ เราจะเชิญอาจารย์ครุฑบ้านาญมาสอน แล้วจะจัดเป็นฐาน เป็นฐาน เช่น ฐานสวยดอกไม้ ฐานต่อมก้อม ฐานมากเบง ฐานต้นผึ้ง ฐานควักข้าวพระเจ้า ฐานตัดตุ้ง แบบนี้นะครับ แล้วเยาวชนที่สนใจ ก็จะเข้าไปเป็นฐานไปฝึกปฏิบัติในฐานนั้น ๆ.” (IDM๐๑) และ “จริง ๆ เทศบาลน่าจะสนับสนุนงบประมาณสักส่วนหนึ่งนะ มาสนับสนุนกิจกรรมของเยาวชน ให้เขาได้มีการรวมตัวกันทำกิจกรรมด้านวัฒนธรรม..” (FGP๑๒) และ “..การนำเสนองานต่าง ๆ ของเราก็มีวิทยุชุมชน ตรงนี้น่าจะให้เด็ก และเยาวชนเข้ามาจัดกิจกรรม จัดรายการวิทยุที่เกี่ยวกับการส่งเสริมวัฒนธรรมอันดีงาม..” (FGP๑๓)

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

ข้อมูลส่วนบุคคล กลุ่มผู้นำท้องถิ่น มีจำนวน ๑๕ คน ประกอบด้วย นายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบล พระสงฆ์เจ้าคณะตำบล ประธานสภาวัฒนธรรม อำเภอแม่สะเรียง ผู้นำทางความรู้ด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่เป้าหมาย โดยเป็นเพศชาย จำนวน ๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๖๗ เพศหญิง จำนวน ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๓๓ อายุน้อยสุด ๓๘ ปี อายุสูงสุด ๗๕ ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส จำนวน ๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๓.๓๓ ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ คือระดับปริญญาตรี จำนวน ๗ คน ส่วนใหญ่มีอาชีพรับราชการเท่ากับค้าขาย จำนวน ๕ คน **กลุ่มประชาชนทั่วไป** มีจำนวน ๔๐ คน ประกอบด้วย ตัวแทนแต่ละหมู่บ้าน จากหมู่บ้านพื้นที่เป้าหมาย จำนวน ๕ หมู่บ้าน ซึ่งเป็นบุคคลผู้ที่มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมประเพณีออกหว่า โดยเป็นเพศชาย จำนวน ๒๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๕ เพศหญิง จำนวน ๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕ ส่วนใหญ่มีอายุ ๖๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๕ รองลงมาคือช่วงอายุ ระหว่าง ๕๑- ๖๐ ปี จำนวน ๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐ อายุสูงสุด ๗๐ ปี อายุน้อยสุด ๓๒ ปี ค่าเฉลี่ย ๕๕.๓๕ (SD =๑๐.๐๙) ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส จำนวน ๓๖ คน ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ คือ อื่น ๆ ได้แก่ ต่ำกว่า ปวช.หรือเทียบเท่า จำนวน ๒๐ คน ส่วนใหญ่มีอาชีพว่างงาน/แม่บ้าน/ข้าราชการบำนาญ จำนวน ๑๘ คน

ผลการศึกษาริบท สภาพปัญหา และรูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วม

ประเพณีออกหว่า	สาเหตุความเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ในประเพณีออกหว่า	รูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วม
<p>ความเป็นมา</p> <p>ประเพณีออกหว่า คือ ประเพณีออกพรรษาของไทย การใช้ชื่อออกหว่า ได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยใหญ่ และเพื่อสร้างจุดขายด้านการท่องเที่ยว ประเพณีออกหว่าในอำเภอแม่สะเรียงจัดขึ้นในวันขึ้น ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และวันแรม ๑ ค่ำ ของทุกปี</p> <p>กิจกรรม</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. การจัดทำราชวัติและซุ้มราชวัติ ๒. การทำบุญตักบาตร ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และแรม ๑ ค่ำเดือน ๑๑ ๓. การแห่เทียนแหง วันแรม ๑ ค่ำเดือน ๑๑ ๔. ศิลปะการแสดงประกอบพิธีการรำนางนก (กิ้งกะหว่า) รำโต การตีกลองมอชิง กลองกันยาว ๕. การแต่งกายในชุดชนเผ่า ได้แก่ ชุดไทยใหญ่ ชุดกระเหรี่ยง และชุดพื้นเมือง <p>คติความเชื่อ</p> <p>ประเพณีออกหว่า มีพื้นฐานมาจากความเชื่อและศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดการสร้างสรรค์ สถาปัตยกรรม ศิลปะ หัต</p>	<p>สาเหตุจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. การเปลี่ยนแปลงสภาพชุมชนจากสังคมชนบทเป็นสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท ๒. การย้ายถิ่นฐาน ๓. การเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ทศนคติ และค่านิยมของคน ๔. การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนลดลง <p>สาเหตุจากการเปลี่ยนแปลงสถานะเศรษฐกิจ</p> <p>๒.๑ สถานะเศรษฐกิจ</p> <p>สาเหตุจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง</p> <p>สาเหตุจากส่งเสริมวัฒนธรรมคลาดเคลื่อนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น</p> <ol style="list-style-type: none"> ๕. รูปแบบการจัดงานที่เบี่ยงเบนวัฒนธรรม ๖. การส่งเสริมโดยขาดการสร้างความเข้าใจ <p>การถ่ายทอดทางวัฒนธรรมผ่านสถาบันครอบครัว ชุมชน สังคม ลดน้อยถอยลง</p> <p>สาเหตุเยาวชนไม่ให้ความสนใจและขาดโอกาสในการร่วมกิจกรรม</p>	<p>ด้านสังคม</p> <p>อปท. กำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา ศิลปะ วัฒนธรรม จารีต ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น ไว้เป็นยุทธศาสตร์สำคัญขององค์กร โดยอาศัยบทบาทอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นกรอบในการกำหนดกลยุทธ์ ได้แก่ บทบาทในเชิงการดำเนินการ บทบาทในเชิงการส่งเสริม บทบาทในเชิงการประสาน และบทบาทในเชิงให้การสนับสนุน</p> <p>สร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน เน้นแนวทางการร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์</p> <p>ด้านการเมือง</p> <p>ผู้นำท้องถิ่นต้องมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายการอนุรักษ์ ศิลปะ วัฒนธรรม จารีต ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีบทบาทในด้านการสร้างการมีส่วนร่วม บทบาทในการประสานงาน และบทบาทในการดำเนินการ</p> <p>ด้านเศรษฐกิจ</p> <p>อปท. สนับสนุนงบประมาณในการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น</p> <p>ด้านการบริหารจัดการ</p> <p>จัดรูปแบบการจัดงานที่เหมาะสม</p> <p>๑) ประชาสัมพันธ์</p>

ประเพณีออกหว่า	สาเหตุความเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ในประเพณีออกหว่า	รูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วม
<p>กรรม เครื่องดนตรี และการแสดงต่าง ๆ ตามความศรัทธา การจัดทำราชวัติ และราชวัติ</p> <p>เกิดจากความเชื่อเกี่ยวองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จนิวัติโลกมนุษย์ ชาวเมืองจึงได้ทำราชวัติ และซุ้มราชวัติรอต้อนรับพระองค์ พร้อมกับทำบุญตักบาตรการทำบุญตักบาตร ความเชื่อเกี่ยวกับการทำบุญตักบาตร คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. เชื่อว่าพระพุทธรูปเจ้าเสด็จลงมาในตอนเช้า ๒. การให้ทานเป็นกุศลอันแรงกล้า ๓. เชื่อว่าการตักบาตรทำให้เกิดความเป็นสิริมงคลทำมาค้าขึ้น เฉลียวฉลาด <p>๑) การแห่เทียนแหง ความเชื่อเกี่ยวกับการถวายเทียนแหง คือ ๑. การถวายเป็นพุทธบูชา ๒. จะได้รับอานิสงส์จากเทียนที่ถวายให้กับพระภิกษุไว้ใช้ศึกษาพระธรรม</p> <p>๒) ศิลปะการแสดง รำนก (กิ่งกะหฺร่า) รำโต เป็นความเชื่อเกี่ยวกับการแสดงต้อนรับพระพุทธรูปเจ้าของสัตว์ในป่าหิมพานต์จึงได้จำลองการแสดงเลียนแบบ แสดงถึงความปิติยินดีในการกลับมาของพระองค์</p> <p>๓) การแต่งกาย ความเชื่อในเรื่องการแต่งกายในชุดชนเผ่าจะแสดงถึงความเจริญงอกงามของวัฒนธรรมในสังคมนั้น ๆ</p>		<p>๒) เน้นกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น</p> <p>ด้านวัฒนธรรม</p> <p>ฟื้นฟูองค์ความรู้ประเพณีออกหว่า มีการจัดเก็บองค์ความรู้ที่ใกล้สูญหายไว้เป็นระเบียบหมวดหมู่ ง่ายต่อการค้นหา นอกจากนี้ควรฟื้นฟูประเพณี ต่อมเทียน (จุดเทียน) ที่นับวันจะสูญหาย ชูจุดเด่นของประเพณีออกหว่า</p> <p>ด้านการศึกษา</p> <p>ถ่ายทอดองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการจัดการศึกษา และการอบรมในเชิงปฏิบัติการ สถานศึกษา วัด และอปท. เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้</p>

อภิปรายผล

ประเพณีออกพรรษาของไทย เป็นประเพณีสำคัญของท้องถิ่นชาวอำเภอแม่สะเรียง เกิดขึ้นจากความเชื่อและความศรัทธาของคนที่มีต่อพระพุทธศาสนา จึงได้ร่วมกันสรรค์สร้างทั้งสถาปัตยกรรม ศิลปะ ทัศนกรรม เครื่องดนตรีและการแสดงต่าง ๆ ตามความศรัทธา กิจกรรมหลักของประเพณี ได้แก่ การจัดทำขุ่มราชวัติ และราชวัติ การทำบุญตักบาตร การแห่เทียนแหง ศิลปะการแสดงประกอบพิธี และการแต่งกาย ยังคงได้รับการปฏิบัติสืบทอดมาเพียงแต่ในการปฏิบัติลดน้อยถอยลงไป ซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ได้แก่ สภาพสังคมที่เปลี่ยนไปจากสังคมชนบทเป็นสังคมเมือง การย้ายถิ่นฐาน ทศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม การเปลี่ยนแปลงทางภาวะเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ประกอบการเข้ามาส่งเสริมที่คลาดเคลื่อนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การถ่ายทอดวัฒนธรรมผ่านสถาบันครอบครัว ชุมชน สังคม ลดน้อยถอยลงเยาวชนไม่ได้ให้ความสนใจในประเพณีและขาดโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรม ประเพณีออกพรรษาจึงควรค่าแก่การอนุรักษ์ ฟื้นฟู สอดคล้องกับผลการศึกษาของ กันทนา แก้วศรี (๒๕๕๑) ศึกษาเรื่อง การฟื้นฟูอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นที่โดดเด่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการวิจัยพบว่า ประเพณีที่โดดเด่นของอำเภอแม่สะเรียงและควรค่าส่งเสริมให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ ประเพณีออกพรรษา และประเพณีแห่เทียนแหง โครงการวิจัยดังกล่าวเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนในอำเภอแม่สะเรียงเกิดความตระหนักในการอนุรักษ์ประเพณีที่โดดเด่น วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของประเพณีออกพรรษา เทศกาลออกพรรษา และประเพณีแห่เทียนแหง ครอบอนุรักษ์วัฒนธรรมแบบดั้งเดิมไว้ และ ยังสามารถส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวในงานประเพณี งานเทศกาล โดยควรมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมและการเปิดโอกาสการเข้าถึงองค์ความรู้ต่าง ๆ ให้คนต่างถิ่น

จากความเสื่อมถอยที่เกิดขึ้นไม่ถึงขั้นที่วัฒนธรรมเสื่อมถอยอย่างรุนแรง แต่ค่อย ๆ เสื่อมถอยลงไปที่ละนิดหากหากชุมชนยังไม่เกิดความตระหนัก สำหรับอำเภอแม่สะเรียงโดยกันบึงจิตใจของคนในท้องถิ่น ยังมีความรักความหวงแหนในวัฒนธรรมอันดีงามอยู่เต็มเปี่ยม โอกาสที่จะนำกลับมาหรือฟื้นฟูให้คงเดิมไม่ใช่เรื่องยากนัก ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนและมีบทบาทหน้าที่โดยตรงในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น จากการศึกษาจึงได้ข้อสรุปแนวทางในการดำรงไว้ซึ่งประเพณีออกพรรษา ดังนี้

๑) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องกำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา ศิลปะ วัฒนธรรม จารีต ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น โดยกำหนดเป้าประสงค์ในเชิงยุทธศาสตร์ คือ การดำรงไว้ซึ่ง ศิลปะ วัฒนธรรม จารีต ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นอันดีงาม โดยใช้องค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตที่เป็นรากเหง้าของท้องถิ่น ภายใต้การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น โดยกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาท้องถิ่นให้ครอบคลุม บทบาททั้ง ๔ ด้าน ประกอบด้วย บทบาทในเชิงการดำเนินการ บทบาทในเชิงการส่งเสริม บทบาทในเชิงการประสาน และบทบาทในเชิงการสนับสนุน โดยกลยุทธ์ที่สำคัญทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ กลยุทธ์ที่ ๑ การฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม จารีต ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น กลยุทธ์ที่ ๒ การดำรงไว้ซึ่ง ศิลปะวัฒนธรรม จารีต ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น กลยุทธ์ที่ ๓ การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ วัฒนธรรม จารีต ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น กลยุทธ์ที่ ๔ การสนับสนุน

งบประมาณ ในการจัดการบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดี สอดคล้อง กับ สังคีรี วงษ์เวช (๒๕๔๕) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมริมน้ำปิง พบว่า สองฝั่ง แม่น้ำปิงมีองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ครบถ้วน จึงเป็นสิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยวให้ สามารถจัดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ และได้เสนอได้เสนอกลยุทธ์และแนวทางในการพัฒนาให้ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ ๑) กลยุทธ์การจัดการ เช่น การจัดทำงบประมาณ ๒) กลยุทธ์ด้านการ ประชาสัมพันธ์ ๓) กลยุทธ์การส่งเสริมการตลาดและบริการท่องเที่ยว เช่น นำเอกลักษณ์ และโอกาส ผสมกับ กิจกรรมที่น่าสนใจเสนอขาย ๔) กลยุทธ์การจัดโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งแวดล้อม เช่น การควบคุมอาคาร และ การบำบัดน้ำเสีย ๕) กลยุทธ์ในการสร้างจิตสำนึก และ ๖) กลยุทธ์สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน

๒) ผู้นำท้องถิ่นต้องมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายด้านการส่งเสริมและอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นต้องมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชน ใน การร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ มีบทบาทในการประสานงาน ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ ภาคเอกชน และผู้นำต้องเป็นแบบอย่างให้กับชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พจนารถ กริ่งไกร (๒๕๔๕) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วม ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิง นิเวศและวัฒนธรรม: กรณีศึกษา ตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย พบว่า บทบาทของผู้นำชุมชน มีผลต่อการมีส่วนร่วมทั้งด้านการร่วมคิดวางแผน การร่วมดำเนินการ การร่วมประสาน การร่วมรับ ผลประโยชน์ และการร่วมติดตามประเมินผลการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

๓) พื้นฟูองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมและถ่ายทอดสู่เยาวชน จะเห็นได้ว่าองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมเป็น ต้นทุนที่สำคัญซึ่งนับวันจะเลือนหายไป องค์ความรู้เหล่านี้มีเพียงคนกลุ่มหนึ่งในสังคมเท่านั้น การฟื้นฟู วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีออกหว่า จึงต้องใช้วิธีการจัดการองค์ความรู้ โดยใช้ต้นทุนและภูมิปัญญาที่มี โดยนำเอาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีออกหว่า เช่น ความรู้ในพิธีการตักบาตร ความรู้ในการจัดทำ ราชวัติ ชุ้มราชวัติ ความรู้ในการจัดทำเทียนแหง การแห่เทียนแหง ความรู้ในการจัดทำเครื่องไทยทาน ต่อมก้อม สวยดอก หมากเบ็ง ต้นผึ้ง ต้นเงิน ควักข้าวพระเจ้า ต้นเกี้ยว ต้นโคม ศิลปะการแสดง โดยบันทึกข้อมูลอย่าง เป็นระเบียบง่ายต่อการสืบค้น หลังจากที่ได้จัดการองค์ความรู้และฟื้นฟูสิ่งที่หายไปนั้น ต่อไปคือกระบวนการ ถ่ายทอดองค์ความรู้ ผ่านสถาบันการศึกษา วัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยเน้นที่เด็กและเยาวชน เน้นในเรื่องของการทดลองปฏิบัติกิจกรรมในสถานการณ์จริง สอดคล้องกับการศึกษาของ กันทนา แก้วศรี และคณะ (๒๕๕๑) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การฟื้นฟูอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นที่โดดเด่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการวิจัยพบว่า ประเพณีที่โดดเด่นของอำเภอแม่สะเรียงและควรค่า ส่งเสริมให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ ประเพณีออกหว่า และประเพณีแห่เทียนแหง เป็นภูมิปัญญา ท้องถิ่นที่พุทธศาสนิกชนแสดงความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของชาวแม่สะเรียง

๔) พัฒนารูปแบบการจัดงานที่เหมาะสมโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นตัวหลักในการ ดำเนินการส่งเสริม และการสนับสนุนงบประมาณ การจัดรูปแบบงานที่เหมาะสมต้องทบทวนกิจกรรมที่ ดำเนินการจัดงานประเพณีออกหว่าว่ามีจุดแข็ง จุดอ่อนอย่างไร ควรจะมีรูปแบบของการนำเอาองค์ความรู้

ทางวัฒนธรรม สร้างเสริมศักยภาพของความเป็นเอกลักษณ์ ภายใต้รากเง้าของภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยระบบการจัดการที่ดีจะทำให้เกิดความรัก ภูมิใจ เห็นคุณค่า และส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์ประเพณีอันทรงคุณค่าของท้องถิ่น โดยรูปแบบการจัดงานที่เหมาะสม คือ ควรเน้นการประชาสัมพันธ์ และเน้นกิจกรรมด้านการส่งเสริมประเพณีมากกว่ากิจกรรมเสริมที่เน้นเรื่องความบันเทิง

๕) สร้างแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชน และทุกภาคส่วน การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นถือเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความยั่งยืนในประเพณีออกหว่า ประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของท้องถิ่นมีความรัก ความหวงแหนวัฒนธรรมในท้องถิ่นอยู่แล้ว ชุมชนต้องพัฒนาตนเองเชื่อมโยงกับส่วนราชการ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในฐานะเจ้าของผู้ดูแลพื้นที่ ต้องได้รับความร่วมมือและความเข้าใจจากทุกฝ่าย รูปแบบของการมีส่วนร่วม ควรมีตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สอดคล้องกับการศึกษาของ พจนารถ กริ่งไกร)๒๕๔๕) ได้ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วม ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม: กรณีศึกษา ตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย พบว่า ผู้ที่มีส่วนร่วมคิด มักจะมีส่วนร่วมดำเนินการประสานงาน ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมติดตามประเมินผลการจัดการแหล่งท่องเที่ยวไปด้วย

สรุป ความเสื่อมถอยที่เกิดขึ้นในประเพณีออกหว่าไม่ถึงขั้นที่วัฒนธรรมเสื่อมถอยอย่างรุนแรงแต่เป็นลักษณะการค่อย ๆ เสื่อมถอยลงไปทีละนิดหากหากชุมชนยังไม่เกิดความตระหนัก สำหรับชาวอำเภอแม่สะเรียงโดยกันบังจิตใจของคนในท้องถิ่น ยังมีความรักความหวงแหนในวัฒนธรรมอันดีงามอยู่เต็มเปี่ยม โอกาสที่จะนำกลับมาหรือรณรงค์ฟื้นฟู สร้างทัศนคติ ให้คงเดิมไม่ใช่เรื่องยากนัก ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะ ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนและมีบทบาทหน้าที่โดยตรงในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะ

๒.๑ ด้านนโยบาย

๒.๑.๑ นโยบายทุกลำดับต้องมีความชัดเจนและสอดคล้องกัน ผู้บริหารควรกำหนดเป็นนโยบายหลักในการพัฒนาท้องถิ่น และมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นรองรับภารกิจในการส่งเสริมอนุรักษ์ ศิลปะ วัฒนธรรม จารีต ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงมีแผนระยะสั้น คือ แผนพัฒนาท้องถิ่น (แผนสามปี) และแผนปฏิบัติการ คือ แผนดำเนินงาน รองรับภารกิจดังกล่าวให้สอดคล้องกัน พร้อมกับมีงบประมาณรองรับ

๒.๒ ด้านการปฏิบัติ

๑) จุดมุ่งหมายสำคัญในการปลูกฝังจิตสำนึกแก่เยาวชน ประชาชนทั่วไป ผ่านกระบวนการศึกษา ทั้งสามระดับ ได้แก่ การศึกษาในระบบ เน้นสถาบันการศึกษาบรรจุองค์ความรู้การจัดกิจกรรมไว้ในหลักสูตร เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับผู้เรียน การศึกษานอกระบบ ใช้กลไก

สถาบันการศึกษาวิทยาลัยชุมชน และการศึกษาตาม อัยยาศัย เน้นการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านกระบวนการ จัดงาน และการฝึกอบรม โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้ระยะสั้น ก่อน จัดกิจกรรม(วันคาหรือวันเตรียมงาน) แก่ เยาวชน และผู้ที่สนใจ

๒) พื้นฟูองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมในประเพณีออกหว่า ให้สามารถเข้าถึงได้ง่าย และ พร้อมที่จะนำไปใช้ได้โดยง่าย โดยเฉพาะการฟื้นฟูกิจกรรม การตามเตียน (จุดเทียน) ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑

๒.๒.๑ การดึงเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกิจกรรมประเพณี

๒.๒.๒ ประเพณีออกหว่า คือ ประเพณีออกพรรษา ดังนั้นในช่วงวันดังกล่าว บรรดา นักดื่มทั้งหลายครบกำหนดการอดเหล้ามาสามเดือน หากมีการจัดงานประเพณีควรที่จะรณรงค์ในเรื่องของการ งดเว้นการดื่ม หรือ การหยุดดื่ม และในบริเวณงานควรขอความร่วมมือให้งดขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

๒.๒.๓ เมื่อมีการจัดการประเพณีออกหว่าสู่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สิ่งสำคัญ คือต้องมีระบบป้องกัน ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนของนักท่องเที่ยว เข้ามาทำลายคุณค่าและความโดดเด่นของ วัฒนธรรม วิถีชีวิตของประชาชน

๒.๓ ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

๒.๓.๑ ควรจะศึกษาประเพณีท้องถิ่นของอำเภอแม่สะเรียงที่กำลังเลือนหายคล้ายกันกับ ประเพณีออกหว่า

๒.๓.๒ ควรมีการศึกษาผลการดำเนินงานจัดกิจกรรมประเพณีออกหว่า เพื่อหาแนว ทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการจัดงานประเพณี

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (๒๕๕๒). พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๕๒. ค้นเมื่อ ๒ กรกฎาคม ๒๕๕๓ เวลา ๑๔.๐๐ น. ,จาก <http://www.thailocaladmin.go.th/upload/regulation/type๑/๒๕๕๑/๐๖/reg๑๒๑๔๔๖๙๑๑๗๐๕๑.pdf>
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (๒๕๕๒). พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๑๒) พ.ศ. ๒๕๕๖. ค้นเมื่อ ๒ กรกฎาคม ๒๕๕๓ เวลา ๑๔.๑๐ น. ,จาก http://www.thailocaladmin.go.th/upload/regulation/type๑/๒๕๕๒/๕/๒๖๓_๑.pdf
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (๒๕๕๒). พระราชบัญญัติ ระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. ๒๕๕๒. ค้นเมื่อ ๒ กรกฎาคม ๒๕๕๓ เวลา ๑๔.๑๐ น. ,จาก http://www.thailocaladmin.go.th/upload/regulation/type๑/๒๕๕๒/๕/๒๙๓_๑.pdf
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (๒๕๕๒). อำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตาม พรบ. กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒. ค้นเมื่อ ๒ กรกฎาคม ๒๕๕๓ เวลา ๑๔.๑๐ น. ,จาก http://www.thailocaladmin.go.th/work/DLA_DOC/doc/structure/amnaj.pdf
- กองวางแผนโครงการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (๒๕๔๐).สรุปคู่มือการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางด้านกายภาพ. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- กรีซ ส่องทอง. (๒๕๔๕). ศักยภาพและแนวทางในการพัฒนาชุมชนไต่หย่า หมู่บ้านน้ำบ่อขาวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม.เชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาศิลปศาสตร มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (๒๕๕๓). ยุทธศาสตร์การพัฒนากการท่องเที่ยวและกีฬา พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๕๔. ค้นเมื่อ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๕๓, จาก http://www.mots.go.th/download/about_mots/strategy_and_policy/strategy_permanent_secretary๒๕๕๑-๒๕๕๔.pdf
- กระทรวงวัฒนธรรม. (๒๕๕๓). ประวัติศาสตร์ชาติไทย. ค้นเมื่อ ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๔, จาก http://www.m-culture.go.th/detail_page.php?sub_id=๕๑๒
- กระทรวงวัฒนธรรม. (๒๕๕๓). แผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๙. ค้นเมื่อ ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๔, จาก <http://www.m-culture.go.th/ckfinder/userfiles/files/tools-culture/AWFINAL%๒๐BOOK%๒๐WATTANATUM%๒๐PLAN%๒๐YEAR%๒๐๒๕-๑๑-๕๑-๑.pdf>
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.(๒๕๔๓.) Mission Statement ของ ททท. กรุงเทพฯ. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

- กรุงเทพมหานคร. (๒๕๕๐). **พระราชบัญญัติ ระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๒๘ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๕๐.** ค้นเมื่อ ๒ กรกฎาคม ๒๕๕๓, จาก http://๒๐๓.๑๕๕.๒๒๐.๑๑๘/info/Law/๐๑๑/management_๒๘.pdf
- กุลธิดา สามะพุทธิ. (๒๕๕๐). การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม : ทางเลือกใหม่ของการเดินทาง. คอลัมน์ โลกใบใหญ่ : การท่องเที่ยว. **นิตยสารสารคดี**, ปีที่ ๑๓ (ฉบับที่ ๑๕๓), พฤศจิกายน ๒๕๕๐, หน้า ๓๖, ๓๘.
- โกวิท พวงงาม. (๒๕๕๒). **มติใหม่การปกครองท้องถิ่น : วิสัยทัศน์กระจายอำนาจและการบริหารงานท้องถิ่น.** พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ. เสมาธรรม.
- กันทนา แก้วศรี และคณะ. (๒๕๕๑). การฟื้นฟูและอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นที่โดดเด่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. เครือข่ายการวิจัยภาคเหนือตอนบน.สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- คนไทยดอทคอม. (๒๕๕๓). คอลัมน์คนไทยควรรู้. **ประเพณีไทย.** ค้นเมื่อ ๒๔ กันยายน ๒๕๕๓, จาก <http://www.khonthai.com/Vitithai/custom.htm>
- โครงการวิถีทัศน์.(๒๕๕๐). **วิถีไทย : การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม.** กรุงเทพมหานคร. อมรินทร์ พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- เครือข่ายกาญจนาภิเษก. ศาลาอนุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ ๒๗. (๒๕๕๖). **หลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน.** ค้นเมื่อ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๓ จาก <http://kanchanapisek.or.th/kp๖/BOOK๒๗/chapter๓/๒๗-๓-๑๑.htm#sect๒>
- จิราวรรณ กาวิละ. (๒๕๕๔). **ทางเลือกของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาหมู่บ้านวัวลายอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่.** การค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชลธร ทิพย์สุวรรณ.(๒๕๕๘). **การศึกษาวิเคราะห์เพื่อจัดสร้างรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน: กรณีศึกษาหมู่บ้านม้งผ่านกก ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาท้องถิ่น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (๒๕๕๐). **วิถีไทย การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม.** กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์ พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)
- ชาย โพธิ์สีดา.(๒๕๕๐). **ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ.** พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งฯ.
- ชื่น ศรีสวัสดิ์ และคณะ. (๒๕๕๐). การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม: **กรณีศึกษาวัฒนธรรมของชุมชนชาวกายในเขตอีสานใต้และลาวใต้.** (การพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืนกลุ่มจังหวัดอีสานใต้). กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ดารุณี บุญธรรม. (๒๕๕๖). **การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมโดยชุมชนชาวม้ง บ้านน้ำคะ-सानก้วย ตำบลผาช้างน้อย อำเภอปาง จังหวัดพะเยา.** กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

เตชา ไต้สูงเนิน. (๒๕๔๓). การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตร กรณีศึกษาบ้านม่วงคำ ตำบล โป่ง
แยง อ.แมริม จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าอิสระ ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามนุษย์กับ
สิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เทศบาลตำบลแม่สะเรียง.(๒๕๕๓). แผนพัฒนาสามปี พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๕๕ เทศบาลตำบลแม่สะเรียง.
แม่ฮ่องสอน : เทศบาลตำบลแม่สะเรียง (อัตสำเนา)

เทศบาลตำบลแม่ววม. (๒๕๕๓). ข้อมูลทั่วไปของเทศบาลตำบลแม่ววม. ค้นเมื่อ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๕๓ , จาก
<http://www.maeyuam.net/data/data.php>

ไทยตำบลดอทคอม.(ม.ป.ป.). ข้อมูลทั่วไป ตำบลแม่ววม. ค้นเมื่อ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๕๓ , จาก
<http://www.thaitambon.com/tambon/ttambon.asp?ID=๕๘๐๔๐๕>

ไทยตำบลดอทคอม.(ม.ป.ป.). ข้อมูลทั่วไป ตำบลบ้านกาศ. ค้นเมื่อ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๕๓ , จาก
<http://www.thaitambon.com/tambon/ttambon.asp?ID=๕๘๐๔๐๑>

ไทยตำบลดอทคอม. (ม.ป.ป.). ข้อมูลทั่วไปตำบลแม่คง. ค้นเมื่อ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๕๓ , จาก
<http://www.thaitambon.com/tambon/ttambon.asp?ID=๕๘๐๔๐๓>

เนตชนก นันท์. (๒๕๔๔). การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมกรณีศึกษาชุมชนวัดพระบาท ห้วยต้ม
อำเภอสี จังหวัดลำพูน. การค้นคว้าอิสระ ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต สาขา การจัดการ
อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (๒๕๔๒). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. เชียงใหม่ : คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ปิยพร ทาวิกุล. (๒๕๔๔). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน :
กรณีศึกษา บ้านไหลหิน ตำบลไหลหิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง. ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ประกอบศิริ ภักดีพินิจ. (๒๕๔๕). ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนริมกว๊านพะเยา :
กรณีศึกษาชุมชนบ้านฮ่องไฮ ตำบลแม่ใน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศา
สตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พจนารถ กริ่งไกร. (๒๕๔๕). การมีส่วนร่วม ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชุมชนในการจัดการ
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม: กรณีศึกษา ตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย.
รายงานการศึกษาอิสระ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ภูสวัสดิ์ สุขเลี้ยง. (๒๕๔๕). การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมกรณีศึกษาหมู่บ้านห้วยโป่งผาสด อำเภอ
เวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย. รายงานการศึกษาอิสระ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
จัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ราชันย์ พันธุ์เสนา และอริสา เจริญสุข. (๒๕๕๑). **วัฒนธรรมประเพณีชนเผ่าจังหวัดแม่ฮ่องสอน**. พิมพ์ครั้งที่ ๑ เชียงใหม่: เจริญวัฒนธรรมการพิมพ์.

ราชกิจจานุเบกษา.สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.(๒๕๕๐). **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐**.
ค้นเมื่อ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๕๓ จาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/๒๕๕๐/A/๐๔๗/๑.PDF>

วาลิกา แสนคำ. (๒๕๔๕). **การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่**. การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (ม.ป.ป.) **วัฒนธรรม**. ค้นเมื่อ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๓, จาก

<http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%A๗%E0%B8%B๑%E0%B๘%๙๒%E0%B๘%๙๙%E0%B๘%A๓%E0%B๘%A๓%E0%B๘%A๑>

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (ม.ป.ป.) **ประเพณี**. ค้นเมื่อ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๓, จาก <http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B๘%๙B%E0%B๘%A๓%E0%B๘%B๐%E0%B๘%๘๐%E0%B๘%๙E%E0%B๘%๙๓%E0%B๘%B๕>

วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี. (๒๕๓๗). **วัฒนธรรมพื้นบ้าน : ทรัพยากรท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่ง**. เอกสารประกอบโครงการอบรมผู้นำเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์พิทักษ์ท่องเที่ยวไทย ครั้งที่ ๔ กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

เว็บไซต์คนไทยดอทคอม.(๒๕๕๓). **คอลัมน์คนไทยควรรู้. ประเพณีไทย**. ค้นเมื่อ ๒๔ กันยายน ๒๕๕๓ ,จาก <http://www.khonthai.com/Vitithai/custom.htm>

ศูนย์ไทยใหญ่ศึกษา วิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน.(๒๕๕๒). **ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ด้านศิลปะการแสดง รำโต** ค้นเมื่อ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๓ , จาก

<http://www.taiyai.org/index.php?name=knowledges&file=readknowledges&id=๖>

ศูนย์บริการข้อมูลอำเภอ. กรมการปกครอง, (ม.ป.ป.). **อำเภอแม่สะเรียง**. ค้นเมื่อ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๕๓ เวลา ๑๒.๐๑ น. ,จาก <http://www.amphoe.com/menu.php?am=๔๗๔&pv=๔๓&mid=๑>

สงศรี วงษ์เวช. (๒๕๔๕). **รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมลุ่มน้ำปิง**. วิทยานิพนธ์ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (๒๕๔๐). **การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบาย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. กรุงเทพฯ: กองบริการที่ปรึกษา ศูนย์บริการวิชาการสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.

สุดาพร วรพล. (๒๕๔๐). **การจัดการท่องเที่ยวและมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ**. จุลสารการท่องเที่ยว ๒. (เมษายน – มิถุนายน)

สุดชีวัน นันทวัน ณ อยุธยา. (๒๕๕๑). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สนั่น ธรรมธิ. (๒๕๔๙). **พ็อนกิ่งกะหรัาศิลปะการแสดงของชาวไทยใหญ่**. ค้นเมื่อวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๓. จาก http://us.thaingo.org/board_๒/view.php?id=๓๙๖

เสนห์ นครสันติภาพ. (๒๕๔๑). **พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารด้านวัฒนธรรมไทยเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานของนักศึกษาสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาวารสารศาสตรมหาบัณฑิต (สื่อสารมวลชน) คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (๒๕๕๒). **พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. ๒๕๕๐ และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๒** ค้นเมื่อ วันที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๕๓, จาก http://www.thailocaladmin.go.th/upload/regulation/type๑/๒๕๕๒/๕/๒๖๕_๑.pdf

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน. (๒๕๔๙). **ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน**. พิมพ์ครั้งที่ ๑ เชียงใหม่: เจริญวิวัฒน์การพิมพ์.

องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง. (๒๕๕๓). **ข้อมูลทั่วไปองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สะเรียง**. ค้นเมื่อวันที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๕๓, จาก <http://www.maesariang.net/data.htm#๒>

